चुलाचुली गाउँपालिका

गाँउ शिक्षा योजना

२०८३-२०९२

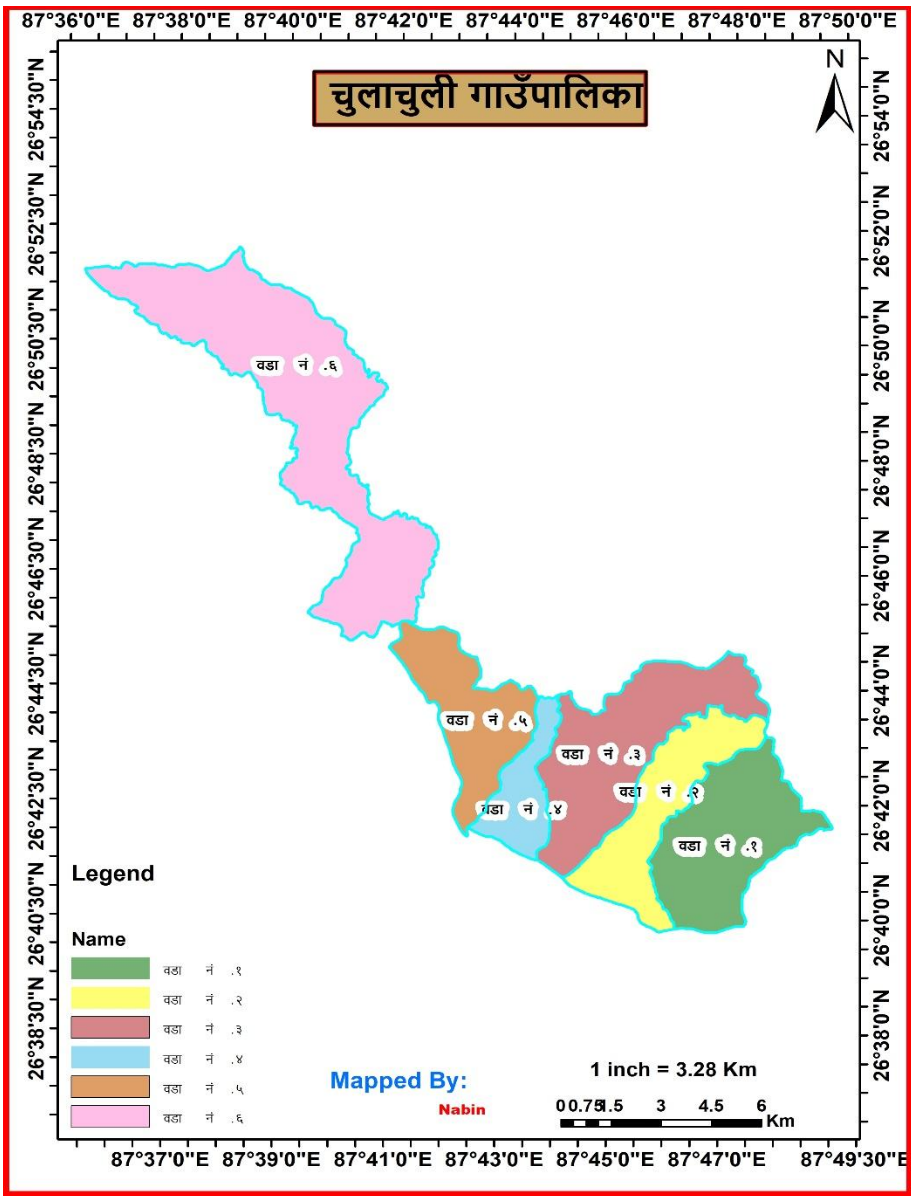

चुलाचुली गाउँपालिका

ईलाम

शुभकामना

शिक्षा मानव जीवनको उज्यालो प्रकाश मात्र होइन, समृद्ध समाज निर्माणको मुख्य आधारशिला समेत हो । चुलाचुली गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक विकासलाइ योजनावद्ध रुपमा अगाडी वढाउन आगामी एक दशकको शैक्षिक मार्गचित्र १० वर्षे आवधिक शिक्षा योजना (२०८३—२०९२) तर्जुमा गरी प्रकाशन गर्न पाउँदा म अत्यन्तै हर्षित छु ।

यो आवधिक शिक्षा योजनाले हाम्रो गाउँपालिका भित्रको विद्यालय शिक्षालाई प्रविधिमैत्री, सीपमूलक, व्यावहारिक गुणस्तरीय र समावेशी बनाउन महत्वपुर्ण योगदान पुग्नेछ भन्ने मेरो दृढ विश्वास छ । चुलाचुली गाउँपालिकाको स्थानीय आवश्यकता, सांस्कृतिक पहिचान र एक्काइसौ शताब्दी अनुरुपको आधुनिक शिक्षाको माग सहित स्थानीय समुदायको भाषिक शिक्षा समेतलाई प्राथमिकताका साथ सम्बोधन गर्दै हाम्रा बालबालिकाहरूलाई प्रतिस्पर्धी र चरित्रवान् नागरिक बनाउन यो योजनाले निर्दिष्ट गरेका लक्ष्यहरू सहयोगी सिद्ध हुनेछन् ।

यस महत्वपुर्ण शिक्षा योजना निर्माण कार्यमा अहोरात्र खटेर अमूल्य योगदान पुऱ्याउनुहुने शिक्षा योजना मस्यौदा कार्यदल, परामर्शदाता, जनप्रतिनिधिहरू, शिक्षाप्रेमी, शिक्षक, बुद्धिजीवी एवं कर्मचारीहरू प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यस योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि आवस्यक पर्ने स्रोत, साधनको प्रवन्धका लागि गाउँपालिका प्रतिबद्ध रहने र आगामि दिनहरुमा सरोकारवालाहरुवाट प्राप्त हुने सुझावका आधारमा यस योजनालाई थप अद्यावधिक गर्दै लगिने भएकाले सवै चुलाचुलीवासिहरुको सुझावको अपेक्षा गर्दै योजनाको पूर्ण सफलताको हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

राजेन्द्र केरुङ
अध्यक्ष
चुलाचुली गाउँपालिका

शुभकामना

हाम्रो चुलाचुली गाउँपालिका भौगोलिक र सांस्कृतिक रूपमा विविधताले भरिएको सुन्दर पालिका हो । यहाँका प्रत्येक बालबालिकाले आफ्नै ठाउँमा आधुनिक, प्रविधिमैत्री र व्यावहारिक शिक्षा पाउनुपर्छ। कुनै पनि गाउँपालिकाको सर्वाङ्गीण विकास, आर्थिक समृद्धि र दिगो सामाजिक रूपान्तरणको मुख्य जग भनेकै त्यहाँको शैक्षिक अवस्था हो । शिक्षा केवल अक्षर चिन्ने माध्यम मात्र होइन, यसले नागरिकमा चेतना, संस्कार र आत्मनिर्भरता पैदा गर्नु पर्दछ। विशेष गरी समाजमा पछाडि पारिएका वर्ग, सीमान्तकृत समुदाय, महिला, दलित र बालबालिकाहरूको गुणस्तरीय शिक्षामा समान पहुँच सुनिश्चित गर्नु आवस्यक रहेको छ। यसै जिम्मेवारीलाई आत्मसात् गर्दै चुलाचुली गाउँपालिकाले आगामी एक दशकका लागि **१० वर्षे आवधिक गाउँ शिक्षा योजना (२०८३—२०९२)** तर्जुमा गरी प्रकाशन गरेकोमा मलाई अत्यन्तै खुसी लागेको छ ।

यस आवधिक योजनामा प्रारम्भिक बालविकासदेखि नै सिकाइ वातावरण सुदृढ गर्ने, स्थानीय पहिचान र संस्कृति समेटिएको पाठ्यक्रम लागू गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई विद्यालय तहदेखि नै सीपमूलक एवं प्राविधिक शिक्षातर्फ आकर्षित गर्ने स्पष्ट खाका कोरिएको छ ।

हामी विद्यालयहरूलाई लैङ्गिकमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र बालमैत्री बनाई भयमुक्त वातावरणमा सिक्ने थलोको रूपमा विकास गर्न प्रतिबद्ध छौं । यो योजना चुलाचुलीको शैक्षिक भविष्य बदल्ने एउटा जीवन्त सङ्कल्प हो। यस योजनालाई अन्तिम रूप दिन आफ्नो अमूल्य सुझाव, समय र मार्गदर्शन प्रदान गर्नुहुने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिज्यूहरू, प्रधानाध्यापक, शिक्षक, बुद्धिजीवी एवं शिक्षाप्रेमी महानुभावहरूमा हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । साथै, अहोरात्र खटेर यो विस्तृत दस्तावेज तयार पार्ने शिक्षा शाखा एवं मस्यौदा कार्यदललाई विशेष बधाई दिन चाहन्छु ।

अन्तमा, यसमा समेटिएका लक्ष्य र रणनीतिहरूको सफल कार्यान्वयनबाट चुलाचुली गाउँपालिका देशकै एउटा नमूना र साक्षर पालिकाको रूपमा स्थापित हुनेछ भन्ने पूर्ण विश्वासका साथ यस योजनाको पूर्ण सफलताको हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

दिल कुमारी लिम्बू(योङ्हाङ)
उपाध्यक्ष
चुलाचुली गाउँपालिका

शुभकामना

संघीयताको मर्म अनुरूप स्थानीय सरकारलाई प्राप्त शिक्षा सम्बन्धी अधिकारको अधिकतम र न्यायोचित कार्यान्वयन गर्दै चुलाचुली गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक क्षेत्रलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र नतिजामुखी बनाउन गाउँपालिका निरन्तर क्रियाशील छ। गाउँपालिकाको शैक्षिक सुधारका नीति, रणनीति र कार्यक्रमहरुलाई व्यवस्थित रूपमा अगाडि बढाउन यो **१० वर्षे आवधिक शिक्षा योजना (२०८३–२०९२)** एक महत्वपूर्ण दस्तावेजका रूपमा तयार भएको छ ।

हाम्रो मुख्य चुनौती उपलब्ध सीमित स्रोत र साधनको कुशल व्यवस्थापन गर्दै योजनामा समेटिएका दीर्घकालीन लक्ष्य, उद्देश्य र क्रियाकलापहरूलाई तोकिएको समयभित्रै सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नु हो । यस योजनाले शैक्षिक गुणस्तर सुधार, विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास, शिक्षकहरूको पेशागत दक्षता अभिवृद्धि, शिक्षणमा सूचना प्रविधिको प्रयोग, सुशासन र संस्थागत क्षमता विकासको पाटोलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेको छ । प्रशासनिक संयन्त्रको तर्फबाट यस योजनाको अक्षरसः पालना र कार्यान्वयनमा पूर्ण प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । यो योजना निर्माणका लागि मार्गनिर्देशन गर्नुहुने गाउँपालिकाका आदरणीय अध्यक्ष, उपाध्यक्ष लगायत सम्पूर्ण कार्यपालिका परिवार र अहोरात्र खटिएर मस्यौदा तयार पार्ने शिक्षा शाखा एवं कार्यदललाई हार्दिक बधाई तथा धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । अन्त्यमा, चुलाचुली गाउँपालिकाको शैक्षिक स्तरलाई थप नयाँ उचाइमा पुऱ्याउन यो योजना सफल बनोस् भन्ने हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

राज कुमार शाक्य
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
चुलाचुली गाउँपालिका
इलाम

प्रकाशकीय

शिक्षा मानव पुँजी निर्माणको मुल आधार हो । संघीय शासन व्यवस्थाको मर्म अनुरूप स्थानीय सरकारलाई प्राप्त माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापन गर्ने संवैधानिक अधिकारलाई व्यावहारिक रूपमा कार्यान्वयन गर्न चुलाचुली गाउँपालिका निरन्तर क्रियाशील छ । यसै सन्दर्भमा गाउँपालिकाको समग्र शैक्षिक क्षेत्रलाई सुव्यवस्थित, परिणाममुखी र समयसापेक्ष रूपान्तरण गर्न आगामी एक दशकको स्पष्ट मार्गचित्र सहितको **१० वर्षे आवधिक गाउँ शिक्षा योजना (२०८३–२०९२)** प्रकाशन गरीएको छ ।

यो आवधिक योजना गाउँपालिका भित्रका विद्यालयहरूको स्थलगत वस्तुस्थिति अध्ययन, तथ्याङ्क संकलन, सरोकारवालाहरूसँगको व्यापक छलफल, अन्तरक्रिया र विज्ञहरूको प्राविधिक परामर्शका आधारमा तयार पारिएको हो ।यस योजनाका मुख्य प्राथमिकताहरू गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री शिक्षा, समावेशी र समतामूलक पहुँच, सीपमूलक र व्यावसायिक शिक्षा, संस्थागत सुशासन र क्षमता विकास आदि रहेका छन ।

दस्तावेज निर्माण गर्नु आफैमा महत्त्वपूर्ण कार्य भए तापनि यसको वास्तविक सफलता यसको अक्षरसः कार्यान्वयनमा निर्भर रहन्छ । तसर्थ, यस योजनामा तय गरिएका लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिहरूलाई हासिल गर्न गाउँपालिकाको वार्षिक नीति, कार्यक्रम र बजेट मार्फत आवस्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन हुने कुरामा हामी पूर्ण विश्वस्त रहेका छौं ।

अन्त्यमा, यो आवधिक शिक्षा योजना तर्जुमा गर्न मार्गनिर्देशन गर्नुहुने गाउँपालिकाका आदरणीय अध्यक्षज्यू, उपाध्यक्षज्यू, कार्यपालिका सदस्यहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू, योजना मस्यौदा कार्यदल, प्रधानाध्यापकहरू, शिक्षक, अभिभावक, शिक्षाप्रेमी तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने विज्ञ टोलीप्रति शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा हार्दिक आभार एवं कृतज्ञता प्रकट गर्दछ । यस योजनाको सफल कार्यान्वयनका लागि आगामी दिनहरूमा पनि यहाँहरू सबैको निरन्तर साथ, सहयोग र रचनात्मक सुझावको अपेक्षा गर्दछौं ।

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
चुलाचुली गाउँपालिका

योजनाको सारांश

चुलाचुली गाउँपालिकाले २१ औं शताब्दीको मागअनुरूप गुणस्तरीय शिक्षाको जग बसाल्ने दीर्घकालीन लक्ष्यका साथ १० वर्षे आवधिक शिक्षा योजना तर्जुमा गरेको छ। नेपालको संविधान र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकारको परिधिभित्र रही निर्माण गरिएको यो योजनाले राष्ट्रिय शिक्षा नीति (२०७६), विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (२०७८/२०८८) र कोशी प्रदेशको दोस्रो आवधिक विकास योजनालाई आफ्नो मुख्य नीतिगत आधार बनाएको छ। हाल यस पालिकाभित्र २० वटा सामुदायिक विद्यालय, ८ वटा संस्थागत विद्यालय, २६ वटा बाल विकास केन्द्र र २ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र लगायतका शैक्षिक संरचनाहरू संचालनमा रहेका छन्। यस योजनाले वर्तमान चुलाचुली गाउँपालिकाको शैक्षिक प्रणालीमा रहेका बहुआयामिक पक्षहरूलाई सुक्ष्म ढङ्गले केलाएको छ। विशेष गरी विपन्न तथा पिछडिएका वर्गका बालबालिकाहरूको विद्यालयमा पहुँच, सहभागिता र टिकाउ दर अपेक्षाकृत रूपमा कमजोर देखिनु, अभिभावकहरूमा परम्परागत सोचका कारण शैक्षिक चेतनाको अभाव रहनु यस क्षेत्रका मुख्य चुनौती हुन्। यसका साथै विद्यालयहरूमा लैंगिक, बाल, र अपाङ्गतामैत्री भौतिक पूर्वाधारको कमी, स्वच्छ खानेपानी र शौचालयको अभाव, तथा आधुनिक सूचना र सञ्चार प्रविधि (ICT) मा आधारित शिक्षण सिकाइको न्यूनताले शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिमा अवरोध सिर्जना गरेको छ। यी समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्दै पालिकाले यस शिक्षा योजनावाट "समतामूलक र गुणस्तरीय शिक्षाका माध्यमबाट प्रतिस्पर्धी, प्रविधिमैत्री शिक्षा एवम् उद्यमशील जनशक्ति उत्पादन गर्ने शिक्षा प्रणालिको विकास गर्ने" लक्ष्य अघि सारेको छ।

उक्त लक्ष्य प्राप्तिका लागि योजनाले प्रारम्भिक बालविकासदेखि उच्च शिक्षासम्मका मुख्य उपक्षेत्रहरूलाई समेट्दै पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, शिक्षक व्यवस्थापन, विद्यालय स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम, र विपद् व्यवस्थापन जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई रणनीतिक रूपमा प्राथमिकतामा राखेको छ। साथै शैक्षिक सुशासन प्रवर्द्धन, छात्रवृत्ति वितरण र अभिभावक सचेतना कार्यक्रममार्फत समावेशी पहुँच सुनिश्चित गर्ने रणनीति अख्तियार गरिएको छ। यस पालिकामा पुरुष निरक्षरता १३.६ प्रतिशत र महिला निरक्षरता २३.७ प्रतिशत गरि जम्मा निरक्षरता दर १९ प्रतिशत रहनु ,सवै बालबालिकाका लागि शिक्षामा पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु मूल चुनौतीका रूपमा रहेको देखिन्छ। शिक्षामा अभिभावकको सहभागिता कम रहेको देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालयहरूमा रहेका पुराना भवन तथा अन्य संरचनाहरूको व्यवस्थापन तथा पुर्नस्थापना पनि चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ । तिन तहका सरकार बिचमा समन्वय र सहकार्य एवं योजनावद्ध शैक्षिक कार्यक्रम पनि चुनौतीको रूपमा रहेको पाइन्छ ।

यसरी अध्ययनमा पाइएका सम्भावना, अवसर, समस्या तथा चुनौतीहरूको विश्लेषण गरी आगामी ५ वर्षका लागि खर्चको प्रक्षेपण सहित र १० वर्षे लक्ष्यका साथ शिक्षा क्षेत्रमा गर्नुपर्ने रणनीतिक पहलहरूको पहिचान गरेर कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरिएका छन । यो योजनालाई आगामी पाँच वर्षभित्र सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नका लागि सशर्त अनुदानसहित कुल रु. ९८,०९,५९,०००/- बजेट अनुमान गरिएको छ, जसमा गाउँपालिकाको तर्फबाट रु. १०,३४,४२,०००/- आन्तरिक लगानी रहने प्रक्षेपण रहेको छ ।

विषय प्रवेश

संविधानतः संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनसँगै शिक्षा क्षेत्रको योजना, व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयनको प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहमा निहित भएको छ। नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी विद्यमान कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाले स्थानीय तहलाई आफ्ना भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक सन्दर्भअनुसार शिक्षा नीति तथा योजना निर्माण गर्ने स्पष्ट अधिकार र दायित्व प्रदान गरेको छ। यस सन्दर्भमा स्थानीय शिक्षा योजना स्थानीय तहको शिक्षा विकासको मार्गदर्शक दस्तावेजका रूपमा अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण मानिन्छ ।

स्थानीय शिक्षा योजना भनेको स्थानीय तहभित्रका बालबालिका, युवा तथा वयस्कहरूको समावेशी, गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र समान पहुँच सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले तयार गरिने दीर्घकालीन तथा मध्यकालीन योजना हो। यस योजनाले प्रारम्भिक बाल विकासदेखि माध्यमिक तह, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा, अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइसम्मका सबै आयामलाई समेट्दै स्थानीय आवश्यकतामा आधारित लक्ष्य, रणनीति, कार्यक्रम तथा बजेटको स्पष्ट खाका प्रस्तुत गर्दछ । त्यसैगरि यसले संघीय तथा प्रदेशस्तरीय शिक्षा नीति, विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP) तथा दिगो विकास लक्ष्यसँग (SDG-4) स्थानीय शिक्षा विकासलाई समन्वयात्मक रूपमा अघि बढाउन सहयोग पुऱ्याउँछ ।

स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया तथ्यमा आधारित, सहभागीमूलक र समावेशी हुनुपर्दछ । यस क्रममा विद्यालय, शिक्षक, अभिभावक, विद्यार्थी, समुदाय, सरोकारवाला निकाय तथा विषयगत विज्ञहरूको सार्थक सहभागिता सुनिश्चित गर्नु आवश्यक हुन्छ । यसले शिक्षा क्षेत्रमा विद्यमान असमानता, पहुँचको समस्या, गुणस्तरका चुनौती, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणका सवाल, अपाङ्गतामैत्री पूर्वाधार, डिजिटल शिक्षा, जलवायु परिवर्तन तथा विपद् प्रतिरोधी शिक्षा प्रणाली जस्ता समसामयिक विषयहरूलाई सम्बोधन गर्न सहयोग गर्दछ ।

यसरी तयार गरिने स्थानीय शिक्षा योजनाले स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्रमा लगानीको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, स्रोत साधनको प्रभावकारी परिचालन गर्ने तथा नतिजामूलक कार्यान्वयनलाई सुनिश्चित गर्ने आधार प्रदान गर्दछ । दीर्घकालीन दृष्टि, स्पष्ट लक्ष्य र मापनयोग्य सूचकहरूसहितको स्थानीय शिक्षा योजना मार्फत स्थानीय तहले आफ्ना नागरिकका लागि समावेशी, गुणस्तरीय र दिगो शिक्षा प्रणाली निर्माणतर्फ ठोस कदम चाल्न सक्दछ।

क) शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य

शिक्षा सामाजिक, आर्थिक तथा मानवीय विकासको आधारस्तम्भ हो । गुणस्तरीय, समावेशी र जीवनोपयोगी शिक्षा बिना दिगो विकास सम्भव हुँदैन । संघीय शासन प्रणाली कार्यान्वयनसँगै शिक्षा क्षेत्रको योजना, व्यवस्थापन तथा सेवा प्रवाहको महत्त्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको सन्दर्भमा शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य झनै बढेको छ । दूरदृष्टि, लक्ष्य र रणनीतिविना सञ्चालन गरिने शैक्षिक कार्यक्रमहरू अपेक्षित नतिजा दिन नसक्ने हुँदा व्यवस्थित शिक्षा योजना अपरिहार्य भएको छ ।

शिक्षा योजना निर्माणको प्रमुख आवश्यकता स्थानीय सन्दर्भ, आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा शिक्षा विकासलाई अगाडि बढाउनु हो । देशभर शिक्षा क्षेत्रमा भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विविधता विद्यमान छ । एकै किसिमको नीति र कार्यक्रमले सबै स्थानका समस्या समाधान गर्न नसक्ने भएकाले स्थानीय तथ्याङ्क, विद्यालयको अवस्था, सिकाइ उपलब्धि, पहुँच र निरन्तरताको अवस्था, शिक्षक व्यवस्थापन, पूर्वाधार तथा स्रोत

साधनको यथार्थ मूल्याङ्कनका आधारमा शिक्षा योजना तयार गर्नु आवश्यक हुन्छ । यसले स्थानीय समस्यालाई पहिचान गरी समाधानमुखी हस्तक्षेप सुनिश्चित गर्दछ ।

शिक्षा योजना निर्माणको अर्को महत्त्वपूर्ण औचित्य सीमित स्रोत साधनको प्रभावकारी र पारदर्शी उपयोग हो । शिक्षा क्षेत्रमा लगानी बढ्दै गएता पनि स्रोतको सही प्राथमिकता निर्धारण हुन नसक्दा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुन सकेको छैन । शिक्षा योजनाले स्पष्ट प्राथमिकता, कार्यक्रम र बजेटबिचको अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी स्रोतको दोहोरोपन घटाउने र नतिजामूलक लगानी सुनिश्चित गर्ने आधार प्रदान गर्दछ । साथै, यसले विकास साझेदार तथा अन्य सरोकारवालासँग समन्वय र सहकार्य गर्न सहज बनाउँछ ।

समावेशीता, समानता र सामाजिक न्याय प्रवर्द्धन गर्नु पनि शिक्षा योजना निर्माणको प्रमुख औचित्य हो । बालबालिकाको पहुँचबाहिर रहने अवस्था, लैङ्गिक विभेद, जातीय तथा सामाजिक बहिष्करण, अपाङ्गता, गरिबी र भौगोलिक कठिनाइका कारण सिर्जित असमानतालाई सम्बोधन गर्न लक्षित रणनीति आवश्यक हुन्छ । शिक्षा योजनाले (GESI)उत्तरदायी कार्यक्रमहरू समावेश गरी पछाडि परेका तथा जोखिममा रहेका समूहको शिक्षामा पहुँच, सहभागिता र सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्न सहयोग पुर्‍याउँछ ।

त्यसैगरी, शिक्षा योजनाले शिक्षा प्रणालीको गुणस्तर सुधार र दिगोपन सुनिश्चित गर्दछ । शिक्षकको पेसागत विकास, पाठ्यक्रम कार्यान्वयन, शिक्षण-सिकाइ प्रक्रिया, परीक्षा तथा मूल्याङ्कन प्रणाली, डिजिटल शिक्षा र नवप्रवर्तनलाई योजनाबद्ध रूपमा अघि बढाउन शिक्षा योजना आवश्यक हुन्छ । साथै जलवायु परिवर्तन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण र आपत्कालीन अवस्थामै पनि सिकाइ निरन्तरता कायम राख्ने शिक्षा प्रणाली निर्माणका लागि दीर्घकालीन सोच र तयारी शिक्षा योजनामार्फत मात्र सम्भव हुन्छ ।

यसरी, शिक्षा योजना निर्माण स्थानीयदेखि राष्ट्रिय लक्ष्यसम्मको सेतुका रूपमा कार्य गर्दछ । यसले विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना (SESP), दिगो विकास लक्ष्य (SDG-4) तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीतिसँग स्थानीय शिक्षा विकासलाई समन्वय गर्दै उत्तरदायी, प्रभावकारी र परिणाममुखी शिक्षा प्रणाली निर्माण गर्न स्पष्ट दिशा प्रदान गर्दछ । त्यसैले, गुणस्तरीय, समावेशी र दिगो शिक्षा सुनिश्चित गर्न शिक्षा योजना निर्माण आवश्यक मात्र नभई अत्यन्त औचित्यपूर्ण कार्य हो ।

ख) योजना निर्माण प्रक्रिया

शिक्षा योजना निर्माण गर्दा देहाय बमोजिमका सामग्रीहरूलाई आधार लिएर योजना निर्माण गरिएको थियो

- क) नेपालको संविधान
- ख) सोह्रौं आवधिक योजना
- ग) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- घ) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तह (समन्वय तथा अन्तरसम्बन्ध) ऐन २०७७
- ङ) राष्ट्रिय/प्रादेशिक/स्थानीय तहको दीर्घकालीन सोच
- च) अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी ऐन, २०७५ लगायत विद्यमान विद्यालय शिक्षासम्बन्धी ऐन, नियमावली

छ) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना

ज) राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६

झ) दिगो विकास लक्ष्य

ञ) स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८

ट) स्थानीय तहको मध्यकालिन खर्च संरचना

ठ) राष्ट्रिय जनगणनाको प्रतिवेदन २०७८

ड) राजनीतिक दलका घोषणापत्रहरु

ढ) विद्यालय सुधार योजना र अन्य सरकारी र गैरसरकारी सङ्घसंस्थाका शिक्षासम्बन्धी कार्यक्रम आदि

त्यसैगरी योजना निर्माणको क्रममा देहाय बमोजिमका प्रक्रियाहरू अवलम्वन गरिएको थियो ।

क्र सं	मिति	क्रियाकलापहरू
१	२०८२/१०/१३	शिक्षा योजना निर्माण कार्यदल गठन
२	२०८३।०१।२४	कार्यपालिका सदस्य तथा सरोकारवालाहरूसँगको प्रारम्भिक छलफल
३	२०८३/०३/१०	योजनाको मस्यौदा माथि सरोकारवाहरूसँग छलफल
४	२०८३/०३/१५	योजनाको मस्यौदा मूल्याङ्कसमूहको मूल्याङ्कन पश्चात शिक्षा योजनाको अन्तिम मस्यौदा पालिकामा पेश
५	२०८३/०३/२३	कार्यपालिकाबाट आवधिक शिक्षा योजना स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने निर्णय

विषयसूची

परिच्छेद १ परिचय		
	.१ पृष्ठभूमि	
	१.१.१ भौगोलिक अवस्थिति	१
	१.१.२ जनसाङ्खिक संरचना	२
	१.१.३ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था	४
	१.१.४ आर्थिक अवस्था	५
	१.१.५ शैक्षिक अवस्था	५
	१.२ समस्याहरु	१४
	१.३ चुनौतीहरु	१६
	१.४ अवसरहरु	१६
परिच्छेद- २ दूरदृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति		
	२.१ दूरदृष्टि	१७
	२.३ लक्ष्य	१७
	२.४ उद्देश्य	१७
	२.५ रणनीति	१८
	२.७ अपेक्षित उपलब्धि	२०
	२.८ प्रमुख कार्यसम्पान सूचक तथा लक्ष्य निर्धारण	२२
	परिच्छेद-३ शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्र	
	३.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	२६
	३.१.१ वर्तमान अवस्था	२६
	३.१.२ उद्देश्य	२७
	३.१.३ रणनीति	२८
	३.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	२८
	३.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	३०
	३.२ आधारभूत शिक्षा	३२
	३.२.१ वर्तमान अवस्था	३२
	३.२.२ उद्देश्य	३३
	३.२.३ रणनीति	३४
	३.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	३४
	३.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	३६
	३.३ माध्यमिक शिक्षा	४०
	३.३.१ वर्तमान अवस्था	४०
	३.३.२ उद्देश्य	४१

	३.३.३ रणनीति	४२
	३.३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	४२
	३.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	४४
	३.४ प्राविधक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम	४७
	३.४.१ वर्तमान अवस्था	४७
	३.४.२ उद्देश्य	४७
	३.४.३ रणनीति	४७
	३.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	४८
	३.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	४९
	३.५ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	५०
	३.५.१ वर्तमान अवस्था	५०
	३.५.२ उद्देश्य	५१
	३.५.३ रणनीति	५१
	३.५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	५१
	३.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	५३
	परिच्छेद-४ अन्तरसम्वन्धित विषय तथा क्षेत्र	५५
	४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूयाङ्कन	५५
	४.१.१ वर्तमान अवस्था	५५
	४.१.२ उद्देश्य	५६
	४.१.३ रणनीति	५७
	४.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	५८
	४.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	५८
	४.२ शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास	६०
	४.२.१ वर्तमान अवस्था	६०
	४.२.२ उद्देश्य	६१
	४.२.३ रणनीति	६१
	४.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	६२
	४.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	६३
	४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण	६५
	४.३.१ वर्तमान अवस्था	६५
	४.३.२ उद्देश्य	६६
	४.३.३ रणनीति	६७
	४.३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	६८
	४.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	६८
	४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम	७०
	४.४.१ वर्तमान अवस्था	७०

	४.४.२ उद्देश्य	७१
	४.४.३ रणनीति	७२
	४.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	७२
	४.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	७३
	४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपत न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता	७५
	४.५.१ वर्तमान अवस्था	७५
	४.५.२ उद्देश्य	७६
	४.५.३ रणनीति	७७
	४.५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	७७
	४.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	७८
	४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	७९
	४.६.१ वर्तमान अवस्था	७९
	४.६.२ उद्देश्य	८३
	४.६.३ रणनीति	८३
	४.६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	८४
	४.६.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	८४
	४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	८६
	४.७.१ वर्तमान अवस्था	८६
	४.७.२ उद्देश्य	८७
	४.७.३ रणनीति	८७
	४.७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	८७
	४.७.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	८९
	परिच्छेद-५ सुशासन तथा व्यवस्थापन	९०
	५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास	९०
	५.१.१ वर्तमान अवस्था	९०
	५.१.२ उद्देश्य	९१
	५.१.३ रणनीति	९१
	५.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	९२
	५.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	९३
	५.२ स्थानिय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रवन्ध	९५
	५.२.१ वर्तमान अवस्था	९५
	५.२.२ उद्देश्य	९७
	५.२.३ रणनीति	९७
	५.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	९८
	५.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य	९८
	परिच्छेद-६ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन	९९

	६.१.१ वर्तमान अवस्था	१०१
	६.२ उद्देश्य	१०१
	६.३ रणनीति	१०२
	६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	१०२
	६.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य	१०२
	६.६ योजनाको वार्षिक बजेट तर्जुमा प्रक्रिया	१४३
	६.७ योजना कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रणनीति कार्यान्पयन योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	१४६
	परिच्छेद-७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	१४८
	७.१ वर्तमान अवस्था	१४९
	७.२ उद्देश्य	१४९
	७.४ रणनीति	१५०
	७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा	१५०
	७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य	१५०
	अनुसुची-१ स्थानीय शिक्षा योजनाको ढाँचा	१५२
	अनुसुची-२ **शिक्षा योजना निर्माण संग सम्वन्धित विभिन्न निर्णयहरु**	१५४
	सन्दर्भ सामग्रीहरू	

परिच्छेदः१ परिचय

१.१ पृष्ठभूमिः

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई समतामूलक, समावेशी र समाजवाद उन्मुख राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ । संविधानको अनुसूची-८ मा आधारभूत र माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा सञ्चालन, रेखदेख तथा व्यवस्थापन गर्ने अधिकार र जिम्मेवारि स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको हुनाले नागरिकसँगको प्रत्यक्ष सम्पर्क गर्न सकिने नजिकको सरकारको हैसियतले आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्र गुणस्तरीय शिक्षाको प्रबन्ध गर्नु पालिकाको जिम्मेवारी र कर्तव्य हुन आएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४ मा स्थानीय तहहरूले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयहरूमा स्थानीयस्तरको विकासका लागि आवश्यक नीति रणनीति तथा योजना बनाइ लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय तहलाई प्राप्त शिक्षासम्बन्धी अधिकारलाई नीति निर्माण, मापदण्ड तयार, सञ्चालन, व्यवस्थापन तथा नियमनको क्षेत्रमा जवाफदेही बनाउँदै समावेशी, समतामूलक तथा गुणस्तर शैक्षिक सुशासन कायम गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यसका साथै अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन २०७५ र यसलाई कार्यान्वय गर्न बनेको शिक्षा नियमावली २०७७, बालबालिकाको संवैधानिक अधिकार र प्राथमिकताहरूको ग्यारेन्टी गर्न बनेको बाल अधिकार ऐन २०७५, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६, लगायत समग्र नीति तथा कानुनहरूले शिक्षा क्षेत्रमा सुधार र परिवर्तन गर्दछ भन्ने विश्वास लिएको छ । समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको नारा पूरा गर्न नेपालले आफूलाई अल्पविकसित देशबाट वि.स. २०८३ सम्ममा विकासशिल र वि.स. २१०० सम्ममा विकसित देशको हैसियतमा पुग्ने तयारी गर्दैछ । विकासशील र विकसित राष्ट्रको गन्तव्य बिन्दुमा पुगनको लागि मुख्य माध्यम भनेको प्रभावकारी शिक्षा योजना र त्यसको कार्यान्यवन नै भन्दा दुई मत हुदैन । यसर्थ नेपाल सरकारले विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना(२०२२-२०३२)ल्याएको छ । जसलाई स्थानीय तहको शिक्षा क्षेत्र योजना तर्जुमा गर्न मार्गदर्शकको रूपमा लिइएको छ । यसै दस्तावेजमा आधारित भएर शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले स्थानीय तहहरूलाई सहजीकरणका लागि स्थानीय तह शिक्षा योजना निर्माणसम्बन्धी मार्गदर्शन, २०७४ (परिमार्जित संस्करण,२०८१) ल्याएको छ । माथि उल्लेखित नीति, रणनीति तथा योजनाहरूमा आधारित रही स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माणसम्बन्धी मार्गदर्शन, २०७९ (परिमार्जित संस्करण,२०८१) को आधारमा चुलाचुली गाउँपालिकाले १० बर्से विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गरेको छ ।

१.१.१ भौगोलिक अवस्थितिः

चुलाचुली गाउँपालिका इलाम जिल्लाको दक्षिण-पश्चिम क्षेत्रमा अवस्थित एक सुन्दर तथा प्राकृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण गाउँपालिका हो। नेपालको संघीय संरचना कार्यान्वयनपछि वि.सं. २०७३ सालमा साविकको चुलाचुली र साकफारा गा.वि.स.लाई समेटेर यस गाउँपालिकाको स्थापना गरिएको हो। गाउँपालिकाको केन्द्र वडा नं. ४ मा रहेको छ। यहाँ तराई र पहाडको मिश्रित भूबनोट पाइने भएकाले हावापानी,संस्कृति र जीवनशैली विविधतापूर्ण रहेको छ। चुलाचुली गाउँपालिका इलाम जिल्लाको दक्षिण—पश्चिम भागमा अवस्थित छ । ६ ओटा वडामा विभाजित यो गाउँपालिका जिल्ला सदरमुकाम देखि करिब १०० किलोमिटर पश्चिम दिशा तर्फ अवस्थित छ । यसको सिमानामा पर्ने छीमेकी स्थानीय तहहरू सुदुर पूर्वमा माई नगरपालिका र झापा जिल्लाको शिवसताक्षी नगरपालिका, दक्षिणमा इलामकै करिव १ किलोमिटर जंगल हुँदै झापा जिल्लाको रतुवामाइ वृक्षारोपण आयोजनाको वनक्षेत्र र सो भन्दा दक्षिण कमल गाउँपालिका, पश्चिम र दक्षिणमा दमक नगरपालिका र मोरङ जिल्लाको मिक्लाजुङ गाउँपालिका,

उत्तरमा इलाम जिल्लाकै देउमाई नगरपालिका, उत्तर पश्चिममा माङ्सेबुङ गाउँपालिका र पाँचथर जिल्लाको मिक्लाजुङ गाउँपालिकासँग जोडीएको भौगोलिक हिसावले उत्तरी भाग पहाडी भू-भाग ,चुरे सिवालिक हुँदै दक्षिण तर्फ क्रमश समथर हुँदै तराइका समथर फाँटसँग जोडीएको एक अनौठो भूस्वरूपमा अवस्थित छ ।

चुलाचुली गाउँपालिका विश्व मानचित्रअनुसार अक्षांशः २६◦४२" उत्तरी आक्षाशं,देशान्तरः ८७◦४५" पूर्वी देशान्तरमा मा अवस्थित रहेको पाइन्छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना र भौगोलिक अवस्था हेर्दा २६◦४२" उत्तरी अक्षांशदेखि २६◦४३" उत्तरी अक्षांश तथा ८७◦४३" पूर्वी देशान्तरदेखि ८७◦४५" पूर्वी देशान्तर बिच रहेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल १०८.४२ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । समुद्री सतहबाट करिब २०० मिटरदेखि १५०० मिटरसम्म उचाइ रहेको पाइन्छ । यहाँ उष्ण तथा उपोष्ण प्रकारको हावापानी पाइन्छ ।

चुलाचुली क्षेत्र प्राकृतिक सम्पदाले धनी मानिन्छ। यहाँका सामुदायिक वन, चिया बगान, पहाडी दृश्य तथा जैविक विविधता विशेष आकर्षण हुन् ।

यस क्षेत्रमा प्राचीन किराँत सभ्यतासँग सम्बन्धीत केही धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरू रहेका छन् । स्थानीय स्तरमा पुराना ढुंङ्गेधारा, देवीस्थान, मठमन्दिर तथा किराँत संस्कृतिसँग सम्बन्धीत परम्परागत वस्तुहरू पाइन्छन् । यद्यपि राष्ट्रिय स्तरका ठूला पुरातात्त्विक स्मारकहरू भने कम छन् ।

यस गाउँपालिकामा सानाठूला खोलानाला तथा प्राकृतिक जलस्रोतहरू रहेका छन् । प्रमुख रूपमा कमल खोला ,चाँजु खोला, विदुवा खोला,रतुवा खोला,मावा खोला,विभिन्न साना खोला तथा झरना रहेका छन् । यी खोलाहरू कृषि सिंचाइ, खानेपानी तथा प्राकृतिक सौन्दर्यका दृष्टिले महत्त्वपूर्ण मानिन्छन् । वर्षायाममा यी खोलाहरूमा पानीको बहाव बढी हुने गर्दछ।

चुलाचुली गाउँपालिकामा हिन्दू, बौद्ध ,किराँत र इसाइ धर्मावलम्बीहरूको बसोबास रहेकाले विभिन्न धार्मिक स्थलहरू रहेका छन्। प्रमुख रूपमा स्थानीय देवीस्थानहरू,शिव मन्दिर,किराँत माङ्हिम,बौद्ध गुम्बा, चर्च ,विभिन्न सामुदायिक पूजा स्थल रहेका छन् भने दसैं, तिहार, उभौली, उधौली, ल्होसार, चासोक तङ्नाम, क्रिसमस आदि पर्व यहाँ विशेष रूपमा मनाइन्छ ।

वि.सं. २०२० पछि यस क्षेत्रमा सडक, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्था विस्तार हुन थालेपछि विकासले गति लिएको पाइन्छ। संघीय शासन व्यवस्थापछि गाउँपालिकाको रूपमा स्थापना भएपछि शिक्षा, कृषि, पर्यटन तथा पूर्वाधार क्षेत्रमा उल्लेखनीय सुधार भएको छ।

१.१.२ जनसांख्यिक संरचनाः

चुलाचुली क्षेत्र प्राचीनकालदेखि नै किराँत सभ्यता र लिम्बू समुदायको प्रभाव रहेको क्षेत्र मानिन्छ। यस क्षेत्रमा लिम्बू, राई, मगर, तामाङ, गुरुङ लगायत आदिवासी जनजातिहरूको बसोबास धेरै पुरानो समयदेखि रहँदै आएको पाइन्छ। स्थानीय जनश्रुतिअनुसार चुलाचुली क्षेत्रमा पहिला घना जंङ्गल थियो र वन्यजन्तुको बासस्थानका रूपमा परिचित थियो। पछि क्रमशः विभिन्न जातजातिका मानिसहरू बसाईँ सरेर कृषि तथा व्यापारिक गतिविधि सुरु गरेपछि बस्ती विकास भएको हो।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८अनुसार यस गाउँपालिकाको परिवार सङ्ख्या ४६४९ छ भने परिवारको औसत आकार ४.१३ मा समेटिएको कुल जनसङ्ख्या २३,१५७ रहेको छ । जसमध्ये महिला ११,८२३ (५१.०५) प्रतिशत,

पुरुष ११,३३४ (४८.९४) प्रतिशत, लैङ्गिक अनुपात ९५.८६ प्रतिशत, जनसङ्ख्या वृद्धि दर १.०२ प्रतिशत र जनघनत्व २१४ रहेको छ । यस गाउँपालिको वडागत जनसङ्ख्या तथा उमेरगत जनसङ्ख्या विवरण तलको तालिमा राखिएको छ ।

तालिका नं १- वडागत जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं	घरधुरी सङ्ख्या	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत	लैङ्गिक अनुपात	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि)
१	१०६५	२५१८	२७०४	५२२२	२२.५५	९३.१२	१७.८६
२	९४१	१९३२	२०१९	४०३१	१७.४१	९२.०४	१३.२०
३	८५१	२१०८	२१९३	४३०१	१८.५७	९६.१२	२०.५८
४	६८५	१६४४	१६६९	३३१३	१४.३१	९८.६	६.१२
५	७२०	१५०८	१४९३	३००१	१२.९६	१०१	१२.७२
६	१३५१	१६२४	१६६५	३२८९	१४.२०	९६.५४	३७.९४
जम्मा	५६१३	११३३४	११८२३	२३१५७	१००.००	९५.८६	१०८.४२

माथिको तालिकाबाट वडागत जनसङ्ख्यालाई हेर्दा पुरुषको भन्दा महिलाको सङ्ख्या बढी रहेको देखिन्छ । सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं १ मा रहेको छ भने कम वडा नं ४ मा रहेको छ ।

उमेर समूहको जनसंख्याः-

क्र.स.	उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा
१	९५ वर्ष र सो भन्दा माथि	५	६	११
२	९० वर्षदेखि माथि ९४ सम्म	११	१३	२४
३	८५ वर्षदेखि माथि ८९ सम्म	४५	५१	९६
४	८० वर्षदेखि माथि ८४ वर्ष सम्म	९७	९५	१९२
५	७५ वर्षदेखि माथि ७९ वर्ष सम्म	१५७	१६०	३१७
६	७० वर्षदेखि माथि ७४ वर्ष सम्म	२५६	२४०	४९६
७	६५ वर्षदेखि माथि ६९ वर्ष सम्म	३३९	३६२	७०१
८	६० वर्षदेखि माथि ६४ वर्ष सम्म	४७४	४३४	९०८
९	५५ वर्षदेखि माथि ५९ वर्ष सम्म	४७६	५४८	१०२४
१०	५० वर्षदेखि माथि ५४ वर्ष सम्म	५८९	५९०	११७९
११	४५ वर्षदेखि माथि ४९ वर्ष सम्म	४८०	५३६	१०१६
१२	४० वर्षदेखि माथि ४४ वर्ष सम्म	६७९	७६४	१४४३
१३	३५ वर्षदेखि माथि ३९ वर्ष सम्म	८२६	८७५	१७०१
१४	३० वर्षदेखि माथि ३४ वर्ष सम्म	१००५	१०३३	२०३८
१५	२५ वर्षदेखि माथि २९ वर्ष सम्म	८९१	११५१	२०४२

१६	२० वर्षदेखि माथि २४ वर्ष सम्म	९४१	१११७	२०५८
१७	१५ वर्षदेखि माथि १९ वर्ष सम्म	१०८६	१०७२	२१५८
१८	१० वर्षदेखि माथि १४ वर्ष सम्म	१०००	९४६	१९४६
१९	०५ वर्षदेखि माथि ०९ वर्ष सम्म	११२१	१००५	२१२६
२०	०० वर्षदेखि माथि ०४ वर्ष सम्म	८५६	८२५	१६८१
	कुल जम्मा	११३३४	११८२३	२३१५७

स्रोतः- राष्ट्रिय जनगणना २०७८

१.१.३ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्थाः

चुलाचुली गाउँपालिकामा विभिन्न जातजातिको बसोबास रहेको छ । मुख्य जातजातिहरू लिम्बू,राई,मगर, तामाङ, गुरुङ, ब्राह्मण, क्षेत्री, नेवार,दलित समुदाय रहेका छन् । यहाँ नेपाली भाषा प्रमुख सम्पर्क भाषाको रूपमा प्रयोग हुन्छ भने लिम्बू,राई तथा तामाङ भाषासमेत बोलिन्छ। विविध जातीय तथा सांस्कृतिक सहअस्तित्व चुलाचुलीको विशेषता हो।

तालिका नं. २- जातजाति विवरणः-

क्र.स.	जातजाति	जम्मा (२३१७५)	प्रतिशत (२३१७५)
१	याक्थुङ/लिम्बू	६१५३	२८.६%
२	राई	६०१८	२८.०%
३	ब्राम्हण	२७६७	१२.९%
४	क्षेत्री	२०३९	९.५%
५	तामाङ	११३१	५.३%
६	विश्वकर्मा	१०९२	५.१%
७	नेवार	१०११	४.७%
८	मगर	५३५	२.५%
९	कुलुङ	३७९	१.८%
१०	परियार	३७८	१.८%

तालिका नं.२ (क) भाषाअनुसार जातजाति विवरणः-

क्र.स.	भाषा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	नेपाली	३२०७ (२८.३%)	३४६५ (२९.३%)	६६७२ (२८.८%)
२	लिम्बू	३०३० (२६.७%)	३१२७ (२६.४%)	६१५७ (२६.६%)
३	वान्तवा	१३१७ (११.६%)	१३१९ (११.२%)	२६३६ (११.४%)
४	राई	११२० (९.९%)	११४२ (९.७%)	२२६२ (९.८%)
५	तामाङ	५५८ (४.९%)	५५५ (४.७%)	१११३ (४.८%)
६	नेवारी	४०२ (३.५%)	४२६ (३.६%)	८२८ (३.६%)

७	चाम्लिङ	३०९ (२.७%)	३०० (२.५%)	६०९ (२.६%)
८	कुलुङ	२७२ (२.४%)	२७९ (२.४%)	५५० (२.४%)
९	मगर	२४२ (२.१%)	२७८ (२.४%)	५२१ (२.२%)

यस गाउँपालिका गाउँघर क्षेत्रमा आफ्नो जातजातिअनुसारको मातृभाषाको रूपमा लिम्बू, राई, मगर तथा तामाङ भाषाको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ भने सरकारी कामकाजी भाषाको रूपमा नेपाली भाषाको प्रयोग हुन्छ ।

तालिका नं.२ (ख) धर्मअनुसार जनसङ्ख्या विवरणः-

क्र.स.	धर्म	सङ्ख्या	प्रतिशत
१	हिन्दू	८४४८	३६.५ %
२	बौद्ध	१६६०	७.२%
३	किराँत	११९९३	५१.८५%
४	इसाइ	१०४३	४.५ %

१.१.४ आर्थिक अवस्थाः

चुलाचुली गाउँपालिकामा बसोवास गर्ने मानिसहरूको मुख्य पेसा कृषि हो। यहाँ धान, मकै, कोदो, अदुवा, अम्लिसो, तरकारी, केरा, सिमलतरुलको खेती गरिन्छ । पशुपालन र वैदेशिक रोजगारी पनि आयआर्जनका प्रमुख स्रोत हुन् । पछिल्लो समयमा सडक, विद्युत, सञ्चार तथा खानेपानीको पहुँच विस्तार हुँदै गएकाले घरघरमा पानीको मटर राखेर तरकारी खेती र अन्नबालीहरू राम्ररी उत्पादन गरी बेचबिखन गर्ने गरेको पाइन्छ भने जनमन गरेर खानेको सङ्ख्या पनि छ । केही मानिसहरू केरा, दाउरा तथा कोइला बेचेर पनि जीवन निर्वाह गर्छन् । ५ प्रतिशत मानिसहरू उच्च वर्गका, ४० प्रतिशत मानिस मध्यम वर्गका र ५५ प्रतिशत मानिसहरू निम्न वर्गका हेका छन् । आफैले खेतीपाती गर्ने मानिसहरूको सरदर ६ महिना खान पुगे पनि बाँकी अवधि किनेर खाने अवस्था छ । वडा नं ५ मा रतुवाको नहर भएकाले हिउँदे बर्से खेती गर्न सजिलो छ भन्ने वडा नं १-४ मा कृषि खेतीका लागि मटर जडान गरी खेतीपाती गरिन्छ । वडा नं ६ पहाडी भेग रहेकाले अम्लिसो,अदुवा, चिया खेती गरी आम्दानी राम्रै गर्ने अवस्था रहेको छ ।

१.१.५ शैक्षिक अवस्थाः

नेपालमा नेपालको संविधान बमोजिम विद्यालय शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गत चार वर्ष उमेर पुगेका बालबालिका एक बर्से प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा सहभागि हुन्छन् ।५-१२ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाका लागि ८ वर्षको निःशुल्क र अनिवार्य आधारभूत शिक्षा र १३-१६ वर्ष उमेर समूहका लागि ४ बर्से निःशुल्क माध्यमिक शिक्षा दिने दायित्व नेपार सरकारको रहेको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षाको अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । यसले स्थानीय तहलाई जिम्मेवार बनाएको संवैधानिक व्यवस्था छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्कअनुसार यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या २३,१५७ रहेको छ । जसमा साक्षरता प्रतिशत ८१.२८ रहेकोमा महिला ७६.३ प्रतिशत र पुरुष ८६.४ प्रतिशत रहेको छ । यस चुलाचुली गाउँपालिका क्षेत्रभित्र २० सामुदायिक विद्यालय र संस्थागत ७ गरि जम्मा २७ विद्यालय र बहुभाषिक पाठशाला १ सञ्चालनमा छन् । शैक्षिक सत्र २०८२अनुसार कक्षा १-३ सञ्चालित विद्यालय ३, कक्षा १-५ सञ्चालित विद्यालय ८, कक्षा १-८ सञ्चालित विद्यालय ६, कक्षा १-१० सञ्चालित विद्यालय ७ र कक्षा १-१२ सञ्चालित विद्यालय ३ छन् । सामुदायिक विद्यालयमा आधारित प्रारम्भिक बालविकास २८ सञ्चालनमा छन् । सामुदायिक विद्यालयमा प्रारम्भिक बालकक्षादेखि कक्षा १२ सम्म जम्मा ३००८ विद्यार्थी छन जसमा छात्रा १४९० र छात्र १५१८ जना रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको तथ्याङ्क विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ३- साक्षरताको स्थिति

क्र.स.	विवरण	साक्षरता प्रतिशत
१	कुल साक्षरता	८१.३%
२	पुरुष साक्षरता	८६.४%
३	महिला साक्षरता	७६.३%

तालिका नं ४- सामुदायिक विद्यालय

क्र.स.	विवरण	सङ्ख्या
१	कक्षा १-३ सञ्चालित	२
२	कक्षा १-५ सञ्चालित	८
३	कक्षा १-८ सञ्चालित	२
४	कक्षा १-१० सञ्चालित	५
५	कक्षा १-१२ सञ्चालित	३
६	बहुभाषिक पाठशाला	१
७	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र	२
८	बालविकास केन्द्र	२६
९	गाउँपालिका अनुदानमा आधारित बालविकास केन्द्र	२

तालिका नं ५- संस्थागत विद्यालय

क्र.स.	विवरण	सङ्ख्या
१	कक्षा १-३ सञ्चालित	१

२	कक्षा १-८ सञ्चालित	४
३	कक्षा १-१० सञ्चालित	२

तालिका नं ६- सामुदायिक विद्यालय विद्यार्थी सङ्ख्या २०८२

क्र.स.	कक्षा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्रा.वि.	२६१	२५८	५१९
२	१	८८	७६	१५७
३	२	५९	७९	१३८
४	३	९२	१०२	१९४
५	४	११२	११६	२२८
६	५	१०८	१३०	२३८
७	६	१२३	११४	२३७
८	७	१३९	१२७	२६६
९	८	१२५	१३९	२६४
१०	९	१४५	१६४	३०९
११	१०	१२२	११०	२३२
१२	११	६३	६०	१२३
१३	१२	५६	४३	९९
	जम्मा	१४९०	१५१८	३००८

तालिका नं ७- संस्थागत विद्यालय विद्यार्थी सङ्ख्या २०८२

क्र.स.	कक्षा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	पूर्व प्रा.वि.	२४६	२५८	५०४
२	१	९०	११८	२०८
३	२	७०	१००	१७०
४	३	५६	९२	१४८

५	४	७१	८१	१५२
६	५	५७	७५	१३२
७	६	४१	४५	८६
८	७	४३	५८	१०१
९	८	३७	३९	७६
१०	९	१३	१५	२८
११	१०	९	१३	२२
१२	११	-	-	-
१३	१२	-	-	-
	जम्मा	७३३	८९४	१६२७

तालिका नं ८- चुलाचुली गाउँपालिकाभित्रका सामुदायिक विद्यालय विवरण

क्र.स.	EMIS कोड	विद्यालयको नाम र ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कैफियत
१	०३००६०००५	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-१ कमल	१-१०	
२	०३००६०००८	श्री शिवज्योति आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-१ हात्तीलेदा	१-५	
३	०३००६००१३	श्री सागर आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-१,कमल	१-५	
४	०३००६०००९	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-२ बाह्रगोठे	१-१२	
५	०३००८०००१	श्री पञ्चकन्या आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-२, मोरङ्गेझोडा	१-८	
६	०३००६००१०	श्री सूर्योदय आधारभूत विद्यालय चुलाचुली -३ सुकुना,	१-५	
७	०३००६०००३	श्री किराँतेश्वर माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-३, पेल्टिमारी	१-१०	
८	०३००६०००४	श्री बालज्योति माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-४ आइतबारे	१-१२	
९	०३००६०००२	श्री किराँतचोलुङ आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-४ शनिबारे	१-५	
१०	०३००६०००७	श्री भानु माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-५, बुकुवा	१-१०	
११	०३००६०००६	श्री बाँझोगाउँ माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-५, शिखरकटेरी	१-१०	
१२	०३०३८०००३	श्री गीताञ्जली आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, तोरीबारी	१-८	
१३	०३०३८००१०	श्री देविस्मृति आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, पाखागाउँ	१-३	
१४	०३०३८०००८	श्री राष्ट्रप्रेमी माध्यमिक विद्यालय चुलाचली-६, फूङ्नाम	१-१२	
१५	०३०३८०००२	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, निघुरे	१-५	
१६	०३०३८०००१	श्री नारायणज्योति आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, रमीते	१-५	
१७	०३०३८०००९	श्री सूर्यज्योति आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, सुनारे,	१-५	
१८	०३०३८०००७	श्री मिक्लाजुङ माध्यमिक विद्यालय. चुलाचुली-६, दशमी	१-१०	

१९	०३०३८०००६	श्री सहिदस्मृति आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, बैघे	१-४	
२०	०३०३८०००५	श्री सगरमाथा आधारभूत विद्यालय चुलाचुली -६, कालापानी	१-५	
२१		लाफयङ बुहुभाषिक पाठशाला चुलाचुलली-१ कमल	१-३	

तालिका नं ९:- चुलाचुली गाउँपालिकाभित्रका संस्थागत विद्यालय विवरण

क्र.स.	EMIS कोड	विद्यालयको नाम र ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कैफियत
१	०३००६००१७	इमोर्टल एकेडेमी चुलाचुली-१ कमल	१-८	
२	०३००६००१२	सनप्लावर एकेडेमी चुलाचुली-२ बाह्रगोठे	१-१०	
३	०३००६००१६	अमृत अङ्ग्रेजी बोडिङ स्कुल चुलाचुली-२	१-८	
४	०३००६०००९	श्रीअन्तु अङ्ग्रेजी बोडिङ स्कुल चुलाचुली-३, पेल्टिमारी	१-८	
५	०३००८०००१	चुलाचुली अङ्ग्रेजी बोडिङ स्कुल चुलाचुली-४, आइतबारे	१-१०	
६	०३००६००१०	पञ्चबुद्ध एकेडेमी, चुलाचुली-४, आइतबारे	१-८	
७	०३००६०००३	नमुना अङ्ग्रेजी बोडिङ स्कुल चुलाचुली-५, बुकुवा	१-३	

तालिका नं १०:- चुलाचुली गाउँपालिका भित्रका सामुदायिक सिकाइ केन्द्र विवरण

क्र.स.	EMIS कोड	विद्यालयको नाम र ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	कैफियत
१	०३००१०१	साकफारा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र चुलाचुली-६ फुङ्नाम	१-३	
२	०३००१०२	चुलाचुली सामुदायिक सिकाइ केन्द्र चुलाचुली-१ हात्तिलेदा	१-३	

तालिका नं.११:- शैक्षिक सत्र २०८२ मा कक्षा १-३ को विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि GPA र औसत उत्तीर्ण प्रतिशत

विषय	कक्षा-१		कक्षा-२		कक्षा-३	
	औषत GPA	औषत उत्तीर्ण प्रतिशत	औषत GPA	औषत उत्तीर्ण प्रतिशत	औषत GPA	औषत उत्तीर्ण प्रतिशत
नेपाली	३.४	९२.३१	३.५	९५.२४	३.८	९७.४६
अङ्ग्रेजी	३.५	९१.७२	३.५	९४.५६	३.६	९६.४५
गणित	३.५	९१.७२	३.५	९४.५६	३.५	९४.९२
हाम्रो सेरोफेरो	३.९	९१.७२	३.९	९५.९२	३.८	९५.९४
स्थानीय विषय	३.५	१००.००	३.७	१००.००	३.६	१००.००

तालिका नं.१२:- शैक्षिक सत्र २०८२ मा कक्षा ४ र ५ को विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि GPA र औसत उत्तीर्ण प्रतिशत

विषय	कक्षा-४		कक्षा-५	
	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत
नेपाली	३.४	८७.९५	२.८	९८.१८
अङ्ग्रेजी	३.५	८५.५४	२.७	९९.७२
गणित	३.३	८५.५४	३.२	९९.७२
विज्ञान	३.०	८९.१६	३.०	९९.७२
सामाजिक	३.५	८९.६०	२.९	९९.७२

तालिका नं.१३:- शैक्षिक सत्र २०८२ मा कक्षा ६-८ को विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि GPA र औसत उत्तीर्ण प्रतिशत

विषय	कक्षा-६		कक्षा-७		कक्षा-८	
	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत
नेपाली	२.८	९६.२७	२.८	९७.७२	२.८	९९.६९
अङ्ग्रेजी	३.१	९६.२७	२.८	९७.७२	२.९	१००
गणित	२.३	९६.६८	२.५	९७.७२	२.७	१००
विज्ञान	२.७	८९.०८	२.५	९७.३५	३.१	१००
सामाजिक	२.८	९७.४८	२.८	९७.७३	२.९	१००

तालिका नं.१४:- शैक्षिक सत्र २०८२ मा कक्षा ९ र १० को विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि GPA र औसत उत्तीर्ण प्रतिशत

विषय	कक्षा-९		कक्षा-१०	
	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत	औसत GPA	औसत उत्तीर्ण प्रतिशत
नेपाली	२	७४.३		
अङ्ग्रेजी	१.८	७६.७८		
गणित	१.८	७४.९२		
विज्ञान	१.६	७७.४		
सामाजिक	२	७५.५४		

तालिका नं १५- चुलाचुली गाउँपालिकामा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय शिक्षक दरबन्दी विवरण २०८३

क्र.स.	विद्यालयको नाम र ठेगाना	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक दरबन्दी											जम्मा
			प्रा.वि.			नि.मा.			मा.वि			उ.मा.वि		
			दरबन्दी	राहत	गा.पा	दरबन्दी	राहत	गा.पा.	दरबन्दी	राहत	अनुदान.	दरबन्दी	अनुदान	
१	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-१ कमल	१-१०	९	-	-	५	-	१	१	-	१	--	-	१७
२	श्री शिवज्योती आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-१ हात्तीलेदा	१-५	५	-	२	-	-	-	-	-	-	-	-	७
३	श्री सागर आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-१,कमल	१-५	२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२
४	श्री जनता माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-२ बाह्रगोठे	१-१२	८	-	१	६	-	१	६	-	१	-	-	२३
५	श्री पञ्चकन्या आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-२, मोरङ्गेझोडा	१-८	४	२	५	-	-	१	-	-	-	-	-	१२
६	श्री सूर्योदय आधारभूत विद्यालय चुलाचुली -३ सुकुना,	१-५	२	२	१	-	-	-	-	-	-	-	-	५
७	श्री किराँतेश्वर माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-३, पेल्टिमारी	१-१०	१२	-	१	-	४	-	-	१	१	-	-	१९
८	श्री बालज्योती माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-४ आइतबारे	१-१२	१३	-	१	-	५	-	१	-	२	-	-	२२
९	श्री किराँतचोलुङ आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-४ शनिबारे	१-५	१	२	२	-	-	-	-	-	-	-	-	५

१०	श्री भानु माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-५, बुकुवा	१-१०	७	१	१	-	५	१	१	१	१	-	-	१८
११	श्री बाँझोगाउँ माध्यमिक विद्यालय चुलाचुली-५, शिखरकटेरी	१-१०	६	१	-	२	१	१	१	-	२	-	-	१४
१२	श्री गिताञ्जली आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, तोरीबारी	१-८	५	१	-	१	-	१	-	-	-	-	-	८
१३	श्री देविस्मृती आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, पाखागाउँ	१-३	१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	१
१४	श्री राष्ट्रप्रेमी माध्यमिक विद्यालय चुलाचली-६, फुङ्नाम	१-१२	५	१	-	-	३	-	-	२	१	-	-	१२
१५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, निघुरे	१-५	२	-	१	-	-	-	-	-	-	-	-	३
१६	श्री नारायणज्योती आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, रमीते	१-५	२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२
१७	श्री सूर्यज्योती आधारभूत विद्यालय चुलाचुली-६, सुनारे,	१-५	२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२
१८	श्री मिक्लाजुङ माध्यमिक विद्यालय. चुलाचुली-६, दशमी	१-१०	२	-	१	४	-	-	३	१	-	-	-	११
१९	श्री शहिदस्मृती आधारभूत विद्यालय, चुलाचुली-६, बैद्ये	१-३	१	१	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२
२०	श्री सगरमाथा आधारभूत विद्यालय चुलाचुली -६, कालापानी	१-५	२	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	२

२१	लाफयङ बहुभाषिक पाठशाला चुलाचुलली-१ कमल	१-३	-	-	१	-	-	-	-	-	-	-	-	१

क) विद्यार्थी टिकाउ दर

क.स	शीर्षक	छात्रा	छात्र	कुल जम्मा
१	बालविकास कुल भर्ना दर	८८.५	८७.५	८८.०
२	बालविकास खुद भर्ना दर	७०.९	६९.९	७०.४
३	कक्षा १ मा कुल प्रवेश दर	१०३.०	१०४.६	१०३.९
४	कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर	९३.९	९७.१	९५.८
५	कक्षा १-५ मा कुल प्रवेश दर	१०६.७	९५.३	१००.२
६	कक्षा १-५ मा खुद प्रवेश दर	९६.९	९६.४	९६.६
७	कक्षा ६-८ मा कुल प्रवेश दर	११३.८	१००.५	१०६.६
८	कक्षा ६-८ मा खुद प्रवेश दर	९३.५	९२.२	९२.८
९	कक्षा १-८ मा कुल प्रवेश दर	१०९.४	९७.१	१०२.२
१०	कक्षा १-८ मा खुद प्रवेश दर	९५.६	९४.९	९५.२
११	कक्षा ९-१० मा कुल प्रवेश दर	८८.७	८७.४	८७.४
१२	कक्षा ९-१० मा खुद प्रवेश दर	८०.६	६८.७	७४.८
१३	कक्षा ११-१२ मा कुल प्रवेश दर	४१.७	३१.६	३८.२
१४	कक्षा ११-१२ मा खुद प्रवेश दर	२३.९	१४.४	२०.७
१५	कक्षा ९-१२ मा कुल प्रवेश दर	६५.७	६८.३	६६.८
१६	कक्षा ९-१२ मा खुद प्रवेश दर	५२.९	५०.१	५१.७
१७	कक्षा ८ सम्म टीकाउदर	८८.७	८५.९	८७.३

क) विद्यार्थी टिकाउ दर

कक्षा	कक्षा दोहोर्याउने दर			कक्षा छाड्ने दर			उत्तीर्ण प्रतिशत		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	**छात्र**	जम्मा
कक्षा १-५	३.६	५.५	४.७	२.६	२.७	२.७	९०.३	८८.८	८९.५
कक्षा ६-८	४.१	८.१	६.१	२.३	२.८	२.६	९०.४	८६.१	८८.२
कक्षा ९-१०	२.७	९.९	६.२	१.६	१.८	१.७	९३.६	८६.२	९०.०
कक्षा ११-१२	०	०	०	१.९	३.४	२.४	८८.९	९१.२	८९.४

स्रोत, शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र Flash Report

१.२ समस्याहरू

१) शैक्षिक गुणस्तर सुधारको स्पष्ट योजना र नीतिगत व्यवस्था नहुनु ।

२) विद्यालय शिक्षालाई, समान पहुँच, समय सान्दर्भिमक, स्तरयुक्त र सबैको आवश्यकता पूरा गर्ने खालको पाठ्यक्रम बनाउन नसक्नु,

३) सुधारका लागि विद्यमान संरचना र पद्धतिको क्षमतामा वृद्धि गर्न संस्थागत, सङ्गठनात्मक वैयक्तिक सक्षमता वृद्धि गर्न नसक्नु,

४) शिक्षकको पेसागत सहयोग प्रणालीको उल्लेखनीय विकास हुन नसक्नु साथै नीति तथा कार्यक्रमले निर्दिष्ट गरे अनुरूप कार्यान्वयन हुन नसक्नु,

५) शिक्षा क्षेत्रका सबै तहमा सुशासन प्रत्याभूति हुन नसक्नु,

६) शिक्षण सिकाइ तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई प्रभावकारी रूपमा अभ्यासमा ल्याउन नसक्नु,

७) सरोकालवाला, अभिभावकहरूको विद्यालयमा अपेक्षित सहभागिता र अपनत्व विकास नहुनु,

८) प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमको क्षेत्रमा शिक्षालय कमी हुनु तथा अपेक्षित सहभागिता र अपनत्व विकास नहुनु,

९) पठन संस्कृति ,जीवनपर्यन्त शिक्षा तथा निरन्तर सिकाइका लागि सामुदायिक अध्ययन केन्द्र, सार्वजनिक पुस्तकालय, सार्वजनिक वाचनालयको महत्त्व बढ्न नसक्नु,

१०) विद्यालय शिक्षामा सबैका लागि शिक्षा कार्यान्वयनमा समतामूलक पहुँच, गुणस्तर, सुशासन व्यवस्थापन तथा सिकाइका लागि न्यूनतम आवश्यक वातावरण हुन नसक्नु,

११) विद्यालय भवन,बालमैत्री कक्षाकोठा, डिजिटल पुस्तकालय, शुद्ध र पर्याप्त खानेपानी , खेल मैदान, बाल उद्यान, तथा व्यवस्थित शौचालय, विज्ञान , गणित प्रयोगशाला र विषयगत कुना व्यवस्थित हुन नसक्नु,

१२) सामुदायिक विद्यालयप्रति अभिभावकहरूमा विश्वास जगाउन नसक्नु ।

१३) अभिभावकको इच्छा ,बालबालिकाको चाहना र आवश्यकतालाई पहिचान गरी शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न नसक्नु,

१४) दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु तथा मौजुदा जनशक्तिको समेत क्षमता अभिवृद्धि गर्न नसक्नु,

१५) शिक्षकहरूका लागि पुनर्ताजगी तालिमको कमी तथा तालिममा सिकेका ज्ञान, सिप र अभिबृत्ति कक्षाकोठामा प्रयोग गर्ने उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्न नसक्नु,

१६) बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री तथा लैंगिकमैत्री कक्षाकोठा तथा भवनहरूको अभाव हुनु,

१७) आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइमा कमि हुनु,

१८) शिक्षण सिकाइमा पर्याप्त (ICT) तथा शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग गरी शिक्षक सिकाइ क्रियाकलापमा कमी हुनु,

१९) कक्षाकोठामा प्रविधिमा आधारित स्मार्टबोर्ड, प्यानलबोर्ड तथा ई- बुक कर्नरको अभाव हुनु,

२०) शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि पर्याप्त बजेट व्यवस्था नहुनु ,

२१) गाउँपालिका भित्रका विद्यालय उमेरका बालबालिकाहरू अर्को गाउँपालिकामा अध्ययन गर्न जाने क्रम बढ्दो अवस्था हुनु,

२२)स्पष्ट जिम्मेवारी तोकी ऐन नियम नआउँदा तिनै तहका सरकारबिच कार्य सम्पादनमा अन्यौल हुनु र

२३) अनुगमन र पृष्ठपोषणमा कमी हुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् ।

१.३ चुनौतीहरुः-

चुलाचुली गाउँपालिकाले शिक्षा क्षेत्रमा पहुँच, गुणस्तर र समावेशीकरण सुनिश्चित गर्न थुप्रै चुनौती र अवसरको सामना गर्दै आएको देखिन्छ। लैङ्गिक, भाषिक, भौगोलिक, आर्थिक, शारीरिक अपाङ्गता, जात/जाति र अन्य सामाजिक विविधताका कारण सबै बालबालिकालाई समान रूपमा गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्न अझै प्रयास आवश्यक छ। जनसाङ्ख्यिकीय प्रवृत्ति, जन्म दर, बसाइँसराइ, भौगोलिक विकटता र स्थानीय बनौटका कारण व्यवहारिक विद्यालय नक्साङ्कन तथा शिक्षक दरबन्दीको न्यायोचित वितरण आवश्यक छ, जसले विद्यार्थी र शिक्षक दुवैको सहज पहुँच सुनिश्चित गर्दछ। विद्यालयमा थप आर्थिक व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुँदा निःशुल्क र अनिवार्य शिक्षा कार्यान्वयनमा पूर्णता दिन चुनौती देखिन्छ। दक्ष जनशक्तिको अभावले पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक र मूल्याङ्कन प्रणाली सुधार तथा सूचना सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगमा बाधा पुऱ्याउँछ। साथै, विपत्का अवस्थाहरू जस्तै बाढी, पहिरो वा अन्य आपतकालीन परिस्थितिमा वैकल्पिक माध्यमबाट सिकाइ अवसर उपलब्ध गराउने रणनीति आवश्यक छ। जनसाङ्ख्यिक विविधताका कारण आजीवन सिकाइ कार्यक्रममा समान अवसर र विविधता सुनिश्चित गर्नुपर्छ। सबै विद्यालयमा तोकिएअनुसारको भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्न आर्थिक स्रोत संकलन आवश्यक छ, साथै जलवायु परिवर्तन र त्यसको असर कम गर्ने उपायहरू अपनाउनु दिगो शिक्षा प्रणालीका लागि अनिवार्य छ। यी सबै चुनौती र अवसरलाई व्यवस्थित रूपमा सम्बोधन गर्दा चुलाचुली गाउँपालिकामा समावेशी, दिगो र गुणस्तरीय शिक्षा प्रणाली विकास गर्न सकिने सम्भावना उच्च रहेको छ।

१.४ अवसरहरूः

शिक्षाको विकासका लागि स्थानीय तहलाई संवैधानिक तथा कानुनी अधिकार प्राप्त हुनु, तीन तहको सरकार तथा अन्य सङ्घ संस्थाहरूबाट शिक्षामा लगानी गर्न सकिने वातावरण हुनु, हाम्रा जनप्रतिनिधि शिक्षा क्षेत्रमा सुधार गर्न प्रतिबद्ध हुनु, सार्वजनिक शिक्षा प्रति अभिभावक र सरोकारवालाहरूको चासो बढ्नु, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले शिक्षाका अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गर्नु, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको विस्तार हुनु, स्थानीय पाठ्यक्रममा वातावरण संरक्षण, हरित विद्यालय निर्माण, जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी निर्माण र कार्यान्वयनको अवसर हुनु, स्थानीय स्तरका ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई व्यवहारमा ल्याउनु, वैकल्पिक सिकाइ सहजीकरण गरी विद्यार्थीको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चतता हुनु, प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाका अवसर प्राप्त हुनुलाई शिक्षा क्षेत्रको अवसरका रूपमा लिइएको छ ।

परिच्छेदः-२ दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२.२ दूरदृष्टिः

" प्रविधिमैत्री, समावेशी र गुणस्तरीय शिक्षाः समृद्ध चुलाचुली गाउँपालिकाको इच्छा"

२.३ लक्ष्य

विद्यालय उमेरका सबै बालकालिकाहरूमा गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्दै बालमैत्री र आधुनिक प्रविधिमैत्री शिक्षाका माध्यमवाट आत्मनिर्भर र प्रतिस्पर्धी जनशक्ति निर्माणका लागि प्राविधिक तथा सिपमुलक शिक्षाको अवसर वृद्धि गर्दै न्यूनतम् सिकाइ वातावरणको सुनिश्चितता गर्ने शिक्षा प्रणालीको विकास गर्ने ।

२.४ उद्देश्य

१) प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तहसम्मका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु

२) प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तहसम्मको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गरि शैक्षिक गुणस्तर शुनिश्चत गर्नु

३) पाठ्यक्रमले तोकेबमोजिम सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु ।

४) बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री तथा अपाङ्गता मैत्री भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी सिकाइ वातावरणमा सुधार ल्याउनु ।

५) अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित तथा विस्तार गर्नु ।

६) स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा १-८) तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वय गर्नु ।

७) शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।

८) आपत्कालिन तथा संङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा पनि विद्यार्थीको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्दै वैकल्पिक सिकाइको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।

९) विद्यालयको व्यवस्थापन, सुशासन, जवाफदेहिता र प्रभावकारीता वृद्धि गर्नु ।

१०) सिकाइ उपलब्धि वृद्धि गर्नका लागि स्थानीय तहको आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय लगानीमा वृद्धि गर्नु ।

११)शिक्षकको पेसागत सक्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिँदै पेसागत विकासको समुचित व्यवस्थापन गर्नु

१२) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावहायिक तालिम तथा प्रविधियुक्त शिक्षाको आधार तयार तथा विस्तार गर्नु ।

१३) सिकाइ क्रियाकलाप तथा सह क्रियाकलाप प्रभावकारी रूपमा सञ्चालनका लागि व्यवस्थापन गर्नु ।

२.५ रणनीति

२.४ उद्देश्य	२.५ रणनीति
१) प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तहसम्मका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु	१) सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय शिक्षामा पहुँच सुनिश्चत गर्नका लागि विद्यालय नक्साङ्कन गरी आवश्यकताका आधारमा शैक्षिक सेवाको पहुँच विस्तार गर्ने । २) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षाको मापदण्ड बमोजिम विद्यालय शिक्षामा सबै बालबालिकाको सातामूलक पहुँच, शिक्षामा गुणस्तर र सहभागिता सुनिश्चत गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ३) प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको सिकाइ सुधारको लागि प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रको पाठ्यक्रम २०७७ लाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
२) प्रारम्भिक बालविकास देखि माध्यमिक तहसम्मको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गरी शैक्षिक गुणस्तर शुनिश्चत गर्नु	१) शिक्षासँग सम्बन्धीत नीति नियम तथा कार्यक्रम, योजनाहरू, निर्देशिकाहरूमा उल्लेखित प्रावधानहरू प्रभावकारी रूपमा कार्यनन्वय गर्ने २) विषयविज्ञ सहितको शैक्षिक सुपरीवेक्षण एवम् अनुगमन समितिबाट शिक्षण सिकाइको नियमित अनुगमन गर्ने । ३) साममुदायिक विद्यालयको शैक्षिक गुस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।
३) पाठ्यक्रमले तोकेबमोजिम सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु ।	१)पाठ्यक्रममा उल्लेखित मापदण्ड बारे शिक्षकहरूसँग निरन्तर छलफल गर्ने । २) शिक्षक तथा सहजकर्ताको सक्षमता विकासमा प्राथमिकतामा राख्ने ३) विषयगत, कक्षागत र तहगत रूपमा विद्यार्थीको अनुपातमा शिक्षकको दरबन्दी व्यस्थापन गर्ने ।
४) बालमैत्री, लैङ्गिकमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी सिकाइ वातावरणमा सुधार ल्याउनु ।	१) विद्यालय तथा शिक्षा क्षेत्रका भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा पुननिर्माण गर्दा मापदण्डको आधारमा मात्र गर्ने ।
५) अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित तथा विस्तार गर्नु ।	१) अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइका कार्यक्रमहरू मापदण्डअनुसार समयसिमा भित्र सम्पन्न गर्ने

	२) अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको महत्त्व समुदाय स्तरसम्म स्पष्ट र अपनत्व हुने खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
६) स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा१-८) तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वय गर्नु ।	१) समयानुकुल स्थानीय पाठ्यक्रमको अध्यावधिक तथा विकास गर्ने ।
७) शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।	१) प्राविधिक शिक्षा विस्तार र प्रयोगका लागि शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सक्षमता अभिवृद्धि गर्न तालिम सञ्चालन गर्ने २) विद्यालयका भौतिक संरचना समय सापेक्ष विकास र वस्तार गर्ने ।
८) आपतकालीन तथा संङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा पनि विद्यार्थीको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्दै वैकल्पिक सिकाइको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु ।	१) शिक्षा तथा विद्यालय क्षेत्रको अवस्थाबारे नियमित रूपमा तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी विपद् तथा जोखिम व्यवस्थापन गर्दै सिकाइलाई निरन्तरता दिने । २) विपद्को अवस्थाबाट जोगिन सकिने सावधानीका उपायका बारेमा तालिम तथा आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन गर्ने ।
९) विद्यालयको व्यवस्थापन, सुशासन र जवाफदेहिता प्रभावकारिता वृद्धि गर्नु ।	१) विद्यालयको सुशासन, जवाफदेहिता तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता ल्याउने । २) विद्यालय व्यवस्थापन, शुसासन र जवाफदेहिताका लागि कार्यनीतिअनुसार क्रियाकलापका साथै नीतिगत व्यवस्थाहरूको पालनालाई प्राथमिकतामा राख्ने ।
१०) सिकाइ उपलब्धि वृद्धि गर्नका लागि स्थानीय तहको आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय लगानीमा वृद्धि गर्नु ।	१) स्थानीय तहको नीति तथा कार्यक्रममा शिक्षा क्षेत्रलाई सम्बोधन गरी लगानीमा वृद्धि र व्यवस्थापन गर्ने ।
११)शिक्षकको पेसागत सक्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिँदै पेसागत विकासको सुमचित व्यवस्थापन गर्नु ।	१) शिक्षकको क्षमता विकासका लागि मागमा आधारित छोटा अवधिका तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१२) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावहायिक तालिम तथा प्रविधियुक्त शिक्षाको आधार तयार तथा विस्तार गर्नु ।	१) प्राविधक शिक्षा तथा व्यावहायिक तालिम साथै प्रविधियुक्त शिक्षाका लागि संम्भावित र मापदण्ड पुग्ने शिक्षालयहरूलाई सम्बन्धनका लागि समन्वय र सहयोग गर्ने ।

१३) विद्यालयका न्यूनतम मापदण्ड पूरा नभएका भौतिक संरचनाको व्यवस्थापन गर्नु ।	१) न्यूनतम मापदण्ड प्राथमिकताका अवस्थाहरू पूरा गर्न भएका भौतिक संरचनाहरूको मर्मतसंभार तथा निर्माण हुनेलाई अनिवार्य गराइ सबै विद्यालयहरू न्यूनतम् सिकाइ वातावरण भएको सुनिश्चित गर्ने ।

२.७ अपेक्षित उपलब्धिः-

१) प्रारम्भिक बालविकासदेखि माध्यमिक तहसम्मका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षामा समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुने छ ।

२) पाठ्यक्रमले तोके बमोजिमका न्यूनतम् सिकाइ उपलब्धिहरू हासिल भएको हुने छ ।

३) भौतिक पूर्वाधार, अपाङ्गतामैत्री, लैङ्गिकमैत्री र बालमैत्री निर्माण तथा पुनर्निर्माण भई सिकाइ वातावरणमा सुधार आएको हुने छ ।

४) स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक (कक्षा १-८) निर्माण भई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा आएको हुने छ ।

५) शिक्षक दरबन्दी विषयगत, कक्षागत र तहगत रूपमा विद्यार्थी अनुपातअनुसार व्यवस्थापन भएको हुने छ।

६) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्दै सबै विद्यालयमा कम्प्युटर र इन्टरनेटको जडान तथा उचित व्यवस्थापन भई तालिम प्राप्त शिक्षकबाट शिक्षण क्रियाकलाप तथा प्रशासनिक कामकाज सञ्चालन भएको हुने छ ।

७) सिपमूलक शिक्षाबाट प्राप्त ज्ञानलाई व्यवहारमा उतारिएको हुने छ ।

८) अनौपचारीक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको अवसर निरन्तर र सुनिश्चित भई सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरू प्रभावकारी रूपमा संञ्चालन भएको हुने छ ।

९) आपतकालीन र सङ्कटपूर्ण परिस्थितिमा पनि विद्यार्थीको सिकाइलाई निरन्तरता दिदै वैकल्पिक सिकाइको माध्यमहरू जस्तै अनलाइन कक्षा, गृह तथा टोल शिक्षा तथा घुम्ती कक्षा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

१०) सबै विद्यालयहरूमा बुक कर्नरको व्यवस्था र माध्यमिक स्तरमा ई-पुस्तकालयको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।

११) सबै विद्यालयम शुद्ध पिउने पानी, छात्राछात्रका लागि Wash सहितको छुट्टाछुट्टै व्यवस्थित शौचालय, सेनेटरी प्याड चेन्ज गर्ने कोठा र विसर्जन गर्ने स्थान,सरसफाइ, खेल सामग्री , बगैंचा र एक विद्यार्थी एक गमलाको व्यवस्था भएको हुने छ ।

१२) शिक्षकको पेसागत सक्षमता, अभिवृद्धिका लागि नीतिगत रूपमा भएको व्यवस्थाहरूको उच्चतम र प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै तालिम गोष्ठीको आयोजना तथा सहभागिताका लागि निरन्तर पहल भएको हुने छ ।

१३) विद्यालय सुशासन प्रवर्द्धन भई विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, विद्यालय कर्मचारी परिवारमा जवाफदेहिता, उत्तरदायी र पारदर्शिता कायम भई व्यवहारिक रूपमा लागु भएको हुने छ ।

१४) सहभागितामूलक तरिकाबाट परीक्षा र मूल्याङ्कन प्रणाली संयन्त्र विकास भई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

१५) समग्र सिकाइ उपलब्धिमा वृद्धि भएको हुने छ ।

१६) नेपाल सरकारबाट प्राप्त वित्तीय हस्तान्तरणका कार्यक्रमहरू समयमानै प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

१७) आधारभूत तहका कक्षाहरूको कक्षाकोठा व्यवस्थापन भित्तेलेखन सहित व्यवस्थित गरी एकीकृत पाठ्यक्रम अनुरूपको पठनपाठन र मूल्याङ्कन भएको हुने छ ।

१८) एकीकृत पाठ्यक्रम अनुरूप अध्यापनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन शिक्षक तालिमको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।

१९) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायीक तालिमको क्षेत्र विस्तार भई प्राविधिक धारका विद्यालयहरूमा अध्ययन अध्यापनमा वृद्धि भएको हुने छ ।

२.७ प्रमुख कार्यसम्पादन सूचक तथा लक्ष्य निर्धारण

क्र.स.	सूचकको	सूचकको तह	आधार वर्ष २०८२	२०८४	२०८७	२०९२	सूचक स्रोत	तथ्यांक स्रोत
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा							
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कुल भर्ना दर (%)	स्थानीय	८८.	९०	१००	१००		
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका (%)	स्थानीय	८९.२	९०	९५	१००		
२	आधारभूत शिक्षा (१-८)							
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुद प्रवेश दर (%)	स्थानीय	१०३.९	१०२	१००	१००		
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कुल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	९५.५	९६	९८	१००		
२.३	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर (%)	स्थानीय	११४.६	११०	१०५	१००		
२.४	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दर (%)	स्थानीय	९७.७	९८	९९	१००		
२.५	आधारभूत तह कक्षा ५ को खुद प्रवेश दर (%)	स्थानीय	१२४.८	१२०	११५	११०		
२.६	आधारभूत तह कक्षा ५ मा कुल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	९५.६	९७	९८	१००		
२.७	आधारभूत तह कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर (%)	स्थानीय	८७.९	९०	९५	१००		
२.८	आधारभूत तह कक्षा ५ पूरा गर्ने दर (%)	स्थानीय						
२.९	आधारभूत तह कक्षा १-५ मा भर्ना भएका ९ वर्ष उमेरभन्दा माथिका बालबालिका (%)	स्थानीय	३१.३४	२५	२०	१०		
२.१	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दरमा लैंगिक समता सूचाङ्क (%)	स्थानीय	०.५	०.६	0.7	0.8		

२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर (%)	स्थानीय	९२.८	९४	९५	१००		
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दर (%)	स्थानीय	१०२.२	१०१	१००	१००		
२.१३	आधारभूत तह कक्षा ८ सम्म टिकाउ दर (%)	स्थानीय	८१.१	८५	९०	९५		
२.१४	आधारभूत तह कक्षा १मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर (%)	स्थानीय	८७.३	९०	९५	९५		
२.१५	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दरमा लैंगिक समता सूचाङ्क (%)	स्थानीय	०.८	०.९	१	१		
२.१६	कक्षा ३ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका बालबालिका सङ्ख्या (%)	नेपाली	८७.८७	९०	९५	१००		
		गणित	९६.६६	९७	९८	१००		
२.१७	कक्षा ५ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका कक्षा ५ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका बालबालिका सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	९८.०८	१००	१००	१००		
		गणित	९८.०७	१००	१००	१००		
		अङ्ग्रेजी	९९.४५	१००	१००	१००		
२.१८	कक्षा ५ मा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका बालबालिका सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	८७.८७	९०	९५	१००		
		गणित	८७.८७	९०	९५	१००		
		अङ्ग्रेजी	८७.८७	९०	९५	१००		
२.१९	विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका सङ्ख्या (%)	आधारभूत (कक्षा १-५)	०	०	०	०		
		आधारभूत (कक्षा १-८)	०	०	०	०		
२.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कुल शिक्षकमध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या (%)		४६.९८	४७	४८	५०		
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२)							

३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर (%)		६६.८	७०	८०	९०		
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कुल भर्ना दर (%)		५१.७	५५	६०	७०		
३.३	माध्यमिक तहमा कुल भर्ना दरमा लैंगिक समता सूचक (कक्षा ९-१२)		०.९	०.९५	१	१		
३.४	आधारभूत तहबाट माध्यमिक तहमा ट्रान्जिक्सन दर (%)		८४.२					
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)		७७.४३	८०	८५	९५		
३.६	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये कक्षा १२ मा पुगने दर (%)		२७	४०	५०	७०		
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या (%)		३०	४०	४५	५०		
४	जीवनपर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा							
४.१	साक्षरता दर (५वर्षभन्दा माथि) (%)		७६	८०	८५	९०		
४.२	साक्षरता दर (१५वर्षभन्दा माथि) (%)		५८.	६०	७०	९०		
४.३	साक्षरता दर (१५-२४उमेर समूह) (%)		९२.	९५	९८	१००		
४.४	साक्षरता दरमा लैंगीक समता (५ वर्ष माथि) (%)		१.४	१.२	1	1		
५	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम र सिप विकास							
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सिप विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति (%)		०	०	२	१०		
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (कक्षा ९-१२ वा डिप्लोमा वा सो सरह) उत्तीर्ण जनशक्ति (वार्षिक सङ्ख्या)		०	०	५	१०		
६	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम र सिप विकास							

६.१	आधारभूत तह कक्षा १-५ मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक)		७.७	१५.०	२०.०	४५.०		
६.२	आधारभूत तह कक्षा ६-८ मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक)		१८.२६	३०.०	४५.०	४५.०		
६.३	आधारभूत तह कक्षा १-८ मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक)		१२.९८	३०.०	४५.०	४५.०		
६.४	माध्यमिक तह कक्षा ९-१० मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक)		२७.२५	३०.०	४५.०	४५.०		
६.५	माध्यमिक तह कक्षा ९-१२ मा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (सामुदायिक)		५५.५	५०.०	४५.०	४५.०		
७	**लगानी र स्रोत व्यवस्थापन**							
७.१	कुल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट (%)		३.१५	५.०	१०.०	२०.०		
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८ मा प्रति विद्यार्थी खर्च रू हजारमा)		७४	७५	७६	७७		
७.३	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२ मा प्रति विद्यार्थी खर्च रू हजारमा)		४९	५०	५१	५२		

परिच्छेदः-३ शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा

प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा विद्यालय जानु पूर्वका बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग गरी आधारभूत शिक्षाका लागि तयार गराउने प्रारम्भिक चरणको शिक्षा हो । नेपालको संविधानको धारा ३९ को बालबालिकाको हक उपधारा (३) मा " प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास तथा बाल सहभागिताको हक हुने छ" भनी उल्लेख गरिनु र शिक्षा ऐन २०२८ को आठौं संशोधनले बालविकास र शिक्षालाई विद्यालय शिक्षाकै अंङ्का रूपमा मान्यता दिनुले यसको आवश्यकता र महत्त्व थप पुष्टि गरेको छ । एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिने व्यवस्था नेपालको अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ मा उल्लेख भएकाले र नेपालको पन्ध्रौं योजनामा पनि सोही व्यवस्था गरिएको सन्दर्भमा यस शिक्षा योजनामा पनि बालविकास कार्यक्रम समावेश गरिएको छ । बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक, संवेगात्मक, सामाजिक, नैतिक तथा सृजनात्मक पक्षको विकासमा सघाउँदै उनीहरूलाई आधारभूत शिक्षाको लागि तयार गर्ने उद्देश्यले सञ्चालित यो कार्यक्रम विद्यालय शिक्षाको पहिलो पाइला भएकाले यसलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउन आवश्यक भएको छ । यसै कुरालाई मनन् गरी चुलाचुली गाउँपालिकाले निर्माण गरेको यस शिक्षा योजनामा प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई व्यवस्थित र गुणस्तरीय बनाउने कार्यक्रम समावेस गरिएको छ ।

३.१.१ वर्तमान अवस्था

शिक्षा क्षेत्रको योजना २०२१-२०३१ को तथ्याङ्कअनुसार हाल नेपालमा ३०४४८ सरकारी अनुदान प्राप्त सामुदायिक प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र र ६१२० संस्थागत विद्यालयमा सञ्चालित पूर्व प्राथमिक कक्षाहरू गरि जम्मा ३६,५६८ प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र रहेका छन्। चुलाचुली गाउँपालिकामा हाल संघीय सरकारबाट अनुमति प्राप्त २६ ओटा बालविकास केन्द्र, स्थानीय सरकारबाट अनुमति प्राप्त २ ओटा र संस्थागत (निजी) तर्फ ७ ओटा विद्यालयमा आधारित बालविकास केन्द्र गरी सामुदायिकतर्फ २८ ओटा र संस्थागततर्फ ७ ओटा गरी जम्मा ३५ वटा बालविकास कक्षाहरू सञ्चालित छन् । सामुदायिक विद्यालयको बालविकास कक्षामा २८ जना प्रारम्भिक बालविकास सहजकर्ताहरु कार्यरत रहेका छन्।

चुलाचुली गाउँपालिका भित्र सञ्चालित प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूको वडागत विवरण निम्नअनुसार रहेको छ ।

वडा	स्रोत	सङ्ख्या
१	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	४
२	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	३
३	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	४
४	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	३

५	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	३
६	संघीय अनुदान विद्यालयमा आधारित	७
३	संघीय अनुदान समुदायमा आधारित	१
५	संघीय अनुदान समुदायमा आधारित	१
१	स्थानीय अनुदान समुदायमा आधारित	१
२	स्थानीय अनुदान समुदायमा आधारित	१
		२८

यस गाउँपालिकाले प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा ३-४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाहरूले अध्ययन गर्ने कक्षा भएको साथै ५ वर्ष पूरा भएका बालबालिकालाई मात्र कक्षा १मा भर्ना हुने भएकाले बालविकास केन्द्र नभएका विद्यालयले र भएका विद्यालयले समेत एल.केजी.यु.केजी कक्षा सञ्चालन गरिरहेका छन् । एल.केजी. यु. केजी कक्षा पूरा गरेका बालबालिकालाई मात्र कक्षा १ मा भर्ना गर्ने नीति लिएको छ । यस गाउँपालिकाले बालविकास शिक्षा कार्यक्रमलाई सर्वसुलभ र गुणस्तरीय बनाउने प्रयासलाई जारी राखेका कारण भौगोलिक हिसाबले कठिनाइ भएका स्थानमा समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्र तथा ३-४ वर्षका बालबालिकालाई लक्षित गरी पालिका अनुदानमा आधारीत बालविकास केन्द्र स्थापना गरी बालविकास शिक्षा प्रदान गरिरहेको छ। बालविकास केन्द्रहरूलाई बालमैत्री, सिकाइमैत्री, सुरक्षित र न्यूनतम् मापदण्ड पूरा गराउन बालविकासका लागि निःशुल्क पाठ्यपुस्तक स्टेसनरी, न्यानो कपडा र आवश्यक भौतिक पूर्वाधार, खेल सामग्री तथा बसाइ व्यवस्थापनका लागि बजेटको व्यवस्था समेत गरिएको छ।

३.१.२ उद्देश्य-

यस चुलाचुली गाउँपालिका शिक्षा योजनाको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमको समग्र उद्देश्य सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्नु रहेको छ । यसका लागि यस गाउँ शिक्षा योजनाले प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षासम्बन्धी देहायअनुसार उद्देश्य राखेको छ ।

१) तीन वर्ष उमेर पूरा भएका सबै बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासको आधार र आधारभूत शिक्षाको तयारीका लागि प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा पहुँच पुर्याउनु ।

२) बालविकास केन्द्रहरूको संस्थागत क्षमता बढोत्तरी गर्दै प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा गुणस्तर अभिवृद्धिमा अभिभावकको विश्वासको आधार तयार गर्नु ।

३) पाँच वर्ष पूरा गरेका गाउँपालिका भरिका सबै बालबालिकाहरूलाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सहित सामुदायिक विद्यालयको कक्षा १ मा भर्ना गराउनु ।

४) बालविकास केन्द्रमा भर्ना भएका सबै बालबालिकाहरूमा आधारभूत सिप सिकाइका क्षेत्र तथा विषयगत सिप सिकाइका क्षेत्र पूरा हुनेगरि कक्षा सञ्चालन गर्नु ।

३.१.३ रणनीति-

१) प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा सबै बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि निर्धारित न्यूनतम् मापदण्ड, पाठ्यक्रम,प्रारम्भिक सिकाइ तथा विकास मापदण्ड, नीति र ढाँचाअनुसार बालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने ।

२) बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन, पुन वितरण र आवश्यकताअनुसार थपघट गर्ने ।

३) भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक कारणले बालविकास केन्द्रमा भर्ना हुन नसकेका ३-४ वर्षका बालबालिकाहरूको पहिचान गरी प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

४) यस पालिका भित्र रहेका सीमान्तकृत तथा अति विपन्न समुदायका बालबालिका तथा अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई समेट्नका लागि आवश्यकतामा आधारित प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने योजना बनाउने ।

५) आमा शिक्षा कार्यक्रमको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

६) कम्तीमा तीनओटा नमुना बालविकास केन्द्रको रूपमा विकास गरिने ।

७) प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा लागत वृद्धि गर्दै जाने ।

८) प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको प्रभावकारिता वृद्धिका लागि समुदाय, निजी क्षेत्र र विद्यालयबिच सहकार्य गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

९) बालविकास (बाल शिक्षक) सहजकर्ताको क्षमता वृद्धिका लागि मन्टेश्वरी तथा क्षमता विकास तालिम, पुनरताजगी तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१०) प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कक्षा व्यवस्थापनका लागि न्यूनतम आधारभूत केन्द्र व्यवस्थापनका लागि शैक्षिक सामग्री निर्माण, कक्षा व्यवस्थापन,प्रविधिमा आधारित डिजिटल सामग्री, बाल उद्यानको व्यवस्थापन गर्ने ।

११) बालविकास केन्द्रमा भर्ना भएका सबै बालबालिकाहरूमा आधारभूत सिप सिकाइका क्षेत्र तथा विषयगत सिप सिकाइका क्षेत्र पूरा गराउन वार्षिक ५७६ घण्टा र मनोरन्जन क्रियाकलाप, बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी दैनिक १ घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टासम्म कक्षा सञ्चालनको सुनिश्चित गर्ने ।

३.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धिः-

- सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पूरा गरेको हुने छ ।
- बाल उद्यान, बालमैत्री पार्क, खेल सामग्री, प्रविधिमा आधारित सन्दर्भ सामग्री सहितको बालविकास केन्द्रको रूपमा स्तरोन्नति गरिने छ ।

- भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक कारण तथा अपाङ्गता भएका कारणले बालविकास केन्द्रमा समेट्न नसकिएका बालबालिकाहरूका लागि (घरमा आधारित वा समुदायमा आधारित वा घुम्ती) नमुना बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रम विकास गरिने छ ।
- चुलाचुली गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने सबै समुदायका ३-४ वर्ष उमेर समूहका सबै खाले बालबालिका अनिवार्य रूपमा बालविकास केन्द्रमा सहभागी भएका हुने छन् ।
- प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरूका सबै बालबालिकाहरूलाई गुणस्तरीय प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित भएको हुने छ ।

नतिजा तथा लक्ष्यः-

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	२०८८	जम्मा	१० वर्ष
१	प्रारम्भिक बालविकासमा कुल भर्ना सङ्ख्या	५१९	५५०	६००	६५०	७००	७५०	७५०	८००
२	न्यूनतम् मापदण्ड पूरा गरेका बालविकास केन्द्रको सङ्ख्या	०	८	१३	२०	२८	२८	२८	२८

३.१.५मुख्य क्रियाकलापहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष
१	बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन तथा स्थापना	वटा	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२८
२	बालविकास केन्द्रको सवलीकरण	वटा	०	६	१२	१८	२८	२८	२८
३	बालविकास स.का.(शिक्षक) सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने	१०	१०	२०	२५	२८	२८	२८	२८
४	समुदाय वस्ती, बालबालिकाको सङ्ख्या र बालविकास केन्द्रको दूरीलाई आधार मानी बालविकास केन्द्र सङ्ख्या विस्तार र समायोजन गर्ने	सङ्ख्या	०	०	१	०	०	१	२
५	विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	४	९
६	दिवा खाजा व्यवस्थापन (पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने)	सङ्ख्या	५१९	५५०	६००	६५०	७००	७५०	१०००
७	अभिभावक शिक्षा,आमा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	सङ्ख्या	७५	१००	१५०	२००	३००	६००	८००
८	सबै बालबालिकाका लागि शैक्षिक सामग्रीमा सहयोग गर्ने	जना	५१९	५५०	६००	६५०	७००	७५०	१०००
९	बालविकास सहजकर्ताको पारिश्रमिकमा थप प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था (प्रतिव्यक्ति)	रकम	७,७५०	८,७५०	९,७५०	१०,०००	१०,०००	१२,०००	१५,०००
१०	बालविकास सहजकर्ताको क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
११	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	वटा	५१९	५५०	६००	६५०	७००	७५०	१०००

१२	निश्चित सूचकको आधारमा शिक्षक अभिवाभक संघ मार्फत कम्तीमा दुई महिनाका सूचनाका आधारमा अनुगमन गरी समीक्षा बैठक सञ्चालन गरी सुधार गर्ने पक्षमा आवश्यक सुधारात्मक योजना कार्यान्वयन गर्ने	पटक	०	०	६	६	६	६	३०
१३	वर्षको कम्तीमा १ पटक सहजकर्ताहरूसँग समीक्षा तथा सक्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	पटक	०	१	१	१	१	१	१
१४	निश्चित सूचकको आधारमा वार्षिक उत्कृष्ठ बाल सहजकर्तालाई सम्मान गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	१
१५	हरेक वर्ष एक पल्ट बालबालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।(स्वास्थ्य शाखासँग समन्वय गरेर)		१	१	१	१	१	५	१०
१६	बालापन रक्षा र भविष्यको सुरक्षा (बाल संरक्षण प्रणाली सुदृढीकरण)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१७	सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापमा मातृभाषालाई समेत समावेश गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१८	बालविकास सहजकर्ताको तलव भत्ता अनुदान	सङ्ख्या	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२८

३.२ आधारभूत शिक्षाः-

नेपालको संविधान २०७२ ले आधारभूत शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क हुने छ भनी स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएको छ भने विद्यालय क्षेत्र सुधार योजना २०६६-२०७२ ले विद्यालय शिक्षाका पुन संरचना गरेर कक्षा १-८ लाई आधारभूत शिक्षाका रूपमा परिभाषित गरेको छ । साविकको प्राथमिक तह (१-५) र निम्न माध्यमिक (६-८) तहलाई मिलाएर हालको आधारभूत तह हो । आधारभूत तहको शिक्षाले व्यक्ति, समाज र राष्ट्रको विकासमा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने भएकाले नेपालको संविधानको धारा ३१(१) मा यसलाई नागरिकको मौलिक हक अन्तर्गत राखेको छ । गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षाले गरिबी घटाउन मद्यत गर्ने र व्यक्तिको जीवनस्तरमा उल्लेखनीय सुधार ल्याउन सक्ने तथा यसबाट समाज र राष्ट्रलाई नै विकासको पथमा अगाडि बढ्नमा सहयोग हुने कुरा विभिन्न अध्ययन प्रतिवेदनहरूले देखाएको छ । आधारभूत तहको शिक्षाको महत्त्वलाई दृष्टिगत गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउनको लागि चुलाचुली गाउँपालिकाले यस योजनामा आधारभूत शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरू समावेस गरिएको छ । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा सम्बन्धी ऐन २०७५ ले आधारभूत तहको शिक्षा प्रदान गर्ने संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकार हुने र आधारभूत शिक्षाका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा पठाउनु प्रत्येक नागरिकको कर्तव्य हुने छ भनी उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११ को (ज) मा आधारभूत तथा माध्यमिक तहको २३ ओटा अधिकार स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ । यस कारण सबै नागरिकलाई आधारभूत तहको शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने स्थानीय सरकारको कर्तव्य र दायित्व रहेको छ ।

३.२.१ वर्तमान अवस्थाः-

यस गाउँपालिकामा आधारभूत शिक्षामा उल्लेखनीय उपलब्धि हासिल गरेको नै देखिन्छ । सबै बालबालिकाहरूलाई समतामूलक शिक्षा प्रदान गर्ने अवसर सिर्जना गरिएको हुँदा धैरै बालबालिकाहरूको आधारभूत तहमा पहुँच भएको देखिन्छ । यस चुलाचुली गायँपालिकाको वि.स. २०८२ को एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणालीअनुसार प्रारम्भिक बालविकास (नर्सरी, एल.केजी. र यू.के.जी.) मा भर्ना भएका १०७६ जनामध्ये प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका ३६५ जना रहेको छ । आधारभूत तहका जम्मा सामुदायिक २० ओटा र संस्थागत ७ गरी जम्मा २७ वटा विद्यालयहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । जस मध्ये सामुदायिक तर्फ कक्षा १-३ सम्मका २ ओटा, कक्षा १-५ सम्मका ८ ओटा र १-८ सम्मका २ ओटा विद्यालयहरू सञ्चालित रहेका छन् । यस तह अन्तर्गत प्रा.वि. तहमा ८८ ओटा स्थायी दरबन्दी, १४ राहत दरबन्दी, गाउँपालिका दरबन्दी १६ गरी जम्मा.११८ , नि.मा.वि. तहमा.१४ स्थायी दरबन्दी २२ राहत दरबन्दी, शिक्षण सिकाइ सहयोग अनुदान २ र गाउँपालिका अनुदान ३ र संघीय शिक्षण गरी जम्मा.४१ जना शिक्षक रहेका छन् ।

यस गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सामुदायिक तथा संस्थागत आधारभूत विद्यालयहरूको विवरण देहायअनुसार रहेका छन् ।

तपशील

क्र.स.	सञ्चालित कक्षा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
१	१-३	२	१	३
२	१-५	८	०	८
३	१-८	२	४	६
जम्मा		१२	५	१७

समुदायस्तरका बालबालिकाहरूको पहुँच र सहभागिता १४२१ मध्ये ९५५ सामुदायिक र ४६६ संस्थागतमा रहेको यस गाउँपालिकामा आधारभूत तहको कक्षा १-५ दोहोर्याउने र छाड्ने दर क्रमश ४.७ र २.७ प्रतिशत रहेको छ । । आधारभूत तहका लागि नेपाल सरकारबाट प्राप्त वित्तीय हस्तान्तरणका कार्यक्रमहरू उल्लेखित समय सीमामा रही प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेको छ ।

समग्रमा यस चुलाचुली गाउँपालिकाको आधारभूत तहको शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेखनीय फड्को मारिरहेको भएता पनि निःशुल्क तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षा प्राप्त गर्नु, सबै प्रकारका विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधारसहितको आकर्षक सिकाइ वातावरण विकास गर्नु, शैक्षिक प्रभावमा सुधार ल्याउनु, शैक्षिक सुशासन र उत्तरदायित्व अभिवृद्धि गर्नु , शिक्षण सिकाइ पद्धतिलाई व्यावहारिक, बालमैत्री एवम् प्रविधिमा आधारित बनाउनु, विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालयमा भर्ना गर्नु, कक्षा छाड्ने दर शून्यमा झारी विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि अभिवृद्धि गर्नु, विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनरवितरण गर्नु , विद्यालय सुपरिवेक्षण र अनुगमन तथा नियमनलाई संस्थागत र संरचनागत रूपमा विकास गर्नु, लैङ्गिक समता र समावेशीकरणलाई उल्लेखनीय रूपमा लागु गर्न नसकिनु जस्ता आधारभूत शिक्षासँग सम्बन्धीत प्रमुख समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् ।

३.२.२ उद्देश्यः-

१) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारमा शिक्षाको कार्यान्वय गर्नु ।

२) आधारभूत शिक्षामा विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूलाई समतामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।

३) आधारभूत तहका सबै बालविलकाहरूमा न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हाँसिल हुने गरी शैक्षिक गुणस्तर निश्चित गर्नु ।

४) आधारभूत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण गुणस्तर, बालमैत्री, सिकाइमैत्री, प्रविधिमैत्री, समावेशी, भयरहित र सुरक्षित बनाउनु ।

५) विद्यार्थी सिकाइ प्रति उत्तरदायी विद्यालयको व्यवस्थापन तथा प्रबन्ध उल्लेखनीय सुधार ल्याउनु ।

६) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि उच्चतम् रूपमा हासिल गराउन सक्ने सवल, सक्षम, प्रविधिमैत्री शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु ।

३.२.३ रणनीति-

१) हाल भएका आधारभूत विद्यालयहरूको नक्साङ्कन गरी समायोजन गर्ने ।

२) घरधुरी सर्वेक्षण गरी विद्यालय बाहिर रहेका बावालिकाहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी भर्ना अभियान गरी पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

३) शिक्षक कम भएका विद्यालयमा शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने तथा कम विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूमा बहुकक्षा र बहुस्तर शिक्षणको अवस्थाको अभ्यास गर्ने ।

४) कक्षा १-३ सम्म एकीकृत पाठ्यक्रम २०७६ का आधारमा कक्षा शिक्षणलाई कार्यान्वयन गर्ने ।

५) कक्षा ४-५ मा सरकारले जारी गरेअनुसारको मूल्याङ्कनका आधारमा कक्षा शिक्षण सञ्चालन गर्ने ।

६) आधारभूत तहका शिक्षकहरूको सक्षमता विकास र अभिभावकलाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

७) विद्यालय शिक्षालाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गरी सहज र उपयोगी बनाउने ।

८) विद्यालयमा शुद्ध र पर्याप्त खानेपानी, छात्र/छात्राका लागि छुट्टाछुट्टै Wash सहितको शौचालयको सुनिश्चित गर्ने ।

९) विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारीहरूको क्षमता विकास तथा अभिभावक अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१०) आधारभूत शिक्षालाई समतामूलक, समावेशी र पहुँच सुनिश्चित गर्न स्थानीय भाषा तथा संस्कृतिको सम्मान तथा जगेर्ना हुने खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

११) दैनिक जीवनसँग सम्बन्धीत व्यवहार कुशल सिपहरूलाई सिकाइ क्रियाकलापमा एकीकृत गर्ने ।

१२) विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संङ्कट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन जस्ता परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने ।

१३) विद्यालयमा बालउद्यान, फूलवारी, करेसाबारी, वृक्षारोपण जस्ता कार्यक्रम समावेश र सञ्चालन गर्ने ।

३.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धीः-

१) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षामा सबैको गुणस्तरीय तथा प्रविधियुक्त पहुँच र समतामूलक सहभागिता सुनिश्चित भएको हुने छ ।

२) आधारभूत तहको शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि भएको हुने छ ।

नतिजा र परिमाणात्मक लक्ष्यः

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्ष
१	आधारभूत तहमा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिका सङ्ख्या	०						
२	न्यूनतम सिकाइ सबलीकरण मापदण्ड पूरा गरेका आधारभूत तहका विद्यालयको सङ्ख्या	२	५	७	१०	१५	२०	२०
३	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा अध्यापनरत तालिम प्राप्त शिक्षकको सङ्ख्या	११८	११८	११८	११८	११८	११८	११८
४	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा अध्यापनरत तालिम प्राप्त शिक्षकको सङ्ख्या	४१	४१	४५	५०	५०	५०	५०
५	कक्षा ५ को कक्षागत औषत सिकाइ उपलब्धि	९८.३३	९९.००	१००	१००	१००	१००	१००
६	कक्षा ८ को कक्षागत औषत सिकाइ उपलब्धि	९८.८१	९९.००	१००	१००	१००	१००	१००

३.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष						भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	कैफियत
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा		
१	विद्यालय नक्साङ्कन तथा समायोजन	पटक	०	०	१	०	०	१	४	
२	शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुन वितरण	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
३	पालिका शिक्षक व्यवस्थापन	जना	०	१	१	१	१	४	१०	
४	सघन विद्यार्थी भर्ना अभियान	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
६	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न, विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहलाई	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

	विदयालय भर्ना र सिकाइ निरन्तरता ,Equity Index वृद्धिका लागि कार्यक्रम सञ्चालन									
७	शिक्षकको पेसागत क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
८	प्रविधिमैत्री शिक्षाका लागि ICT ल्याव स्थापना	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
९	सिकाइ निरन्तरताका लागि अनुगमन, मूल्याङ्न र पृष्ठपोषण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१०	विद्यालयमा न्यूतम भौतिक पूर्वाधार विकास (भवन, घेराबारा,फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, बालकक्षा सजावट, ICT ल्याव, खाजा घर, हातधुने स्थान, स्तनपान कक्ष, डिजिटल डिस्प्ले,खेल सामग्री)	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
११	वि.व्य.स. शि.अ.संघ र शिक्षक क्षमता विकास सञ्चालन	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
१२	अति विपन्न समुदायका बालबालिकाको लागि शैक्षिक सामग्री र न्यानो कपडा वितरण	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
१३	बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१४	एकीकृत पाठ्यक्रम कस्टमाइज तालिम (अनलाइन समेत)- तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी प्रबोधिकरण तालिम सञ्चालन।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१५	गाउँपालिका स्तरीय वार्षिक परिक्षा सञ्चालन तथा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१६	सिकाइ स्तर कमजोर भएका विद्यार्थिका लागि सुधाररात्मक सिकाइ प्रबर्द्धन गर्ने।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१७	उत्कृष्ठ शिक्षक विद्यार्थी सम्मान कार्यक्रम।	पटक	१	१	१	१	१	१	१०	
१८	शिक्षकले कक्षाकोठामा विताउने समय (TST) पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	
१९	बालबालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम (स्वाथ्य शाखाको संयोजनमा)	पटक	१	१	१	१	१	१	१०	

२०	स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास र कार्यान्वयन	पटक	१	१				२	३	
२१	कक्षा १-३ मा पढाई तथा गणित क्षेत्रका थप सिकाक्ष सामग्रीको छपाइ तथा वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२२	विद्यालय कर्मचारी अनुदान (१-८)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२३	दिवाखाजा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२४	विद्यालय अनुगमन	पटक	०	१	१	१	१	४	१०	
२५	आधारभूत तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक, राहत, अनुदान शिक्षकका लागि लतव भत्ता अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२६	छात्राहरूलाई सेनेटरी प्याड वितरण कार्यक्रम (६-८)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२७	आधारभूत सिकाइ Foundatioal Learning प्रबर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन ।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२८	कक्षा ६-८ अङ्ग्रेजी, गणित, विज्ञान शिक्षक सहयोग अनुदान व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२९	प्रति विद्यार्थी लागतमा अनुदान कार्यक्रम (बुक बर्नर) १-८	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३०	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण (१-८)									
३१	छात्रवृत्ति वितरण (छात्रा, दलित, अपाङ्ग)									
३२	सामुदायिक विद्यालयहरूलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अद्यावधिक, सामाजिक परीक्षण तथा आर्थिक लेखा परीक्षण, विद्यार्थी रिपोर्ट कार्ड, विद्यालय तथ्याङ्क व्यवस्थापन, बुलेटिन प्रकाशन, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, पर्यावरण संरक्षण तथा हरित विद्यालय कार्यक्रम, विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान , वालमैत्री विद्यालय व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

३३	विद्यार्थीका लागि खेलकुद, सिर्जनात्मक अभ्यास,योगध्यान,प्रतिभा प्रष्फुटन जस्ता क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुदान	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३४	सिकाई स्तर कमजोर भएका विद्यार्थीका लागि सुधारात्मक सिकाई प्रवर्द्धन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३५	राष्ट्रिय परीक्षा वोर्डवाट विकास गरिएको कक्षा ८ को परीक्षा सञ्चालन सम्वन्धि मार्गदर्शन समेतका आधारमा परीक्षा सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३६	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३७	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३८	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति वितरण (६-८)	सङ्ख्या	४०	५०	६०	७०	८०	८०	१५०	

३.३ माध्यमिक शिक्षाः-

३.३.१ वर्तमान अवस्थाः-

नेपालको संविधान २०७२ ले माध्यमिक तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने हक स्थापित गरेको छ भने अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले पनि प्रत्येक नागरिकलाई माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्ने दायित्व राज्यको हुने उल्लेख गरेको छ । संविधानले एकातिर विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहने व्यवस्था गरेको देखिन्छ भने अर्कोतिर संघ प्रदेश र स्थानीय सरकारको साझा अधिकारभित्र पनि राखेको छ । संविधानमा उल्लेखित प्रावधानहरूले आम नागरिकका लागि गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्न एकल तथा साझा सूचीका आधारमा तीनै तहका सरकारलाई जिम्मेवार बनाउने स्पष्ट दिशानिर्देश गरेको छ । शिक्षा ऐन २०२८ ले कक्षा ९-१२ सम्मलाई माध्यमिक शिक्षाको रूपमा राखेको छ ।

चुलाचुली गाउँपालिका भित्र हाल कक्षा कक्षा १-१० सञ्चालित सामुदायिक -५, ओटा र संस्थागत-२, कक्षा १-१२ सञ्चालित सामुदायिक ३ ओटा गरी जम्मा १० ओटा विद्यालयहरू रहेका छन् । शैक्षिक सत्र २०८२अनुसार माध्यमिक तहको कक्षा ९-१० मा छात्रा २८९ छात्र ३०२ जना गरी जम्मा ५९१ जना र कक्षा ११-१२ मा छात्रा ११९ छात्र १०३ गरी जम्मा २२२ जना सहित कुल कक्षा ९-१२ जम्मा छात्रा ४०८ छात्र ४०५ सहित ८१३ बालबालिकाहरू अध्ययनरत छन् ।

यसै गरी मा.वि. तहमा स्थायी दरबन्दी १३, मा.वि. ११-१२ अनुदान २, राहत दरबन्दी ५, संघीय शिक्षण सिकाइ अनुदान ५, गाउँपालिकका अनुदान ४ गरी जम्मा २९ जना शिक्षकहरूले अध्यापन गराइरहेको अवस्था छ ।

यस गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूको विवरण निम्न अनुसरार रहेको छ ।

क्र.स.	सञ्चलित कक्षा	सामुदायिक	संस्थागत	जम्मा
१	१-१०	५	२	७
२	१-१२	३	०	३
कुल जम्मा		८	२	१०

शिक्षा तथा मानव स्रोत विकासको फ्लास रिपोर्ट यस गाउँपालिकाको आ.व. २०८१/०८२ को तथ्याङ्कअनुसार चुलाचुली गाउँपालकाको माध्यमिक तहको शिक्षामा समुदायस्तरका सबै बालबालिकाहरूको पँहुँच र सहभागिता रहेको छ । यस गाउँपालिकामा माध्यमिक तहको कक्षा ९-१० छाड्ने र दोहोर्याउने दर क्रमशः..... र.....प्रतिशत रहेको छ । समग्र पालिकालाई हेर्दा समुदायको आधारभूत तहमा पहुँच र सहभागिता सन्तोषजनक नै रहेको छ । माध्यमिक तहका लागि नेपाल सरकाबाट प्राप्त वित्तीय हस्तान्तरणका कार्यक्रमहरू उल्लेखित समय सीमामा रही प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वय गरिरहेको छ । यस पालिकामा विद्यालय, विद्यार्थी र विषयगत तथा तहगत दरबन्दी मिलानको अवस्था भने भएको छैन ।

यस चुलाचुली गाउँपालिकाले माध्यमिक तहको शिक्षा क्षेत्रमा उल्लेखनीय फड्को मारिरहेको भएता पनि माध्यमिक तहको तह पूरा गर्ने दर न्यून हुनु, पारिवारिक, आर्थिक कारण तथा बाहविबाहको कारण विद्यालय छाड्ने दर हुनु , माध्यमिक तहमा विषयगत शिक्षकको अभाव हुनु, विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना र प्रभावकारी प्रयोगको अभाव, प्रविधियुक्त शिक्षण क्रियाकलापका लागि ICT ल्यावको अभाव, विद्युतीय पुस्तकालय नहुनु, विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा शिक्षक दरबन्दी नहुनु, विद्यार्थीको उपस्थितिमा अनियमितता हुनु, शिक्षकलाई समयानुकुल तालिम, वा पेसागत सहयोग नहुनु, अभिभावकहरू आफ्नो बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी नहुनु, समय समयमा अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कम हुनु, विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, अपाङ्गतामैत्री र लैङ्गिक उत्तरदायी नहुनु, अझै पनि माध्यमिक विद्यालयमा ICT को पहुँचमा कमी हुनु । विद्यालयको प्रशासनिक कार्य सम्पादन गर्ने कर्मचारीको लागि समयोचित तालिम, प्रोत्साहन र व्यवस्थापन हुन नसक्नु र माध्यमिक तह सञ्चाला भएका सबै विद्यालयमा समान रूपमा विषयगत शिक्षकको वितरण हुन नसक्नु, एक दुई विद्यालयबाहेक अन्य सबै माध्यमिक विद्यालयमा प्रा.वि. र नि.मा.वि. का शिक्षकहरूबाट माध्यमिक तहका कक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्थालाई हटाई मा.वि.दरबन्दी सबै विद्यालयमा पुर्याउन सक्नु प्रमुख चुनौतीहरू रहेका छन्

माध्यमकि तहका मुख्य सूचकहरूको अवस्था निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.स.	सूचकहरू	तथ्याङ्क
१	माध्यमिक विद्यालय कक्षा ९-१० सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय	५
२	माध्यमिक विद्यालय कक्षा ९-१० सञ्चालित संस्थागत विद्यालय	२
३	माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ सञ्चालित विद्यालय	३
४	माध्यमिक विद्यालय कक्षा ९-१० विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक (सामुदायिक)	२०
५	माध्यमिक विद्यालय कक्षा ९-१० विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक (संस्थागत)	१२
६	माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ सञ्चालित विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक सङ्ख्या	३
७	औषत विद्यार्थी सङ्ख्या (कक्षा ११-१२)	७४
८	माध्यमिक तह कक्षा ९-१० मा खुद भर्ना दर	८८.१
९	माध्यमिक तह कक्षा ९-१० मा कुल भर्ना दर	७४.८
१०	माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ मा खुद भर्ना दर	३८.२
११	माध्यमिक तह कक्षा ११-१२ मा कुल भर्ना दर	२०.७

३.३.२ उद्देश्यः-

१. माध्यमिक तहको शिक्षालाई निःशुल्क बनाई समतामूलक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।

२. माध्यमिक शिक्षाको सान्दर्भिकता र गुणस्तरमा सुधार गर्नु ।

३. माध्यमिक तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण बालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु ।

४) माध्यमिक तहका बालबालिकाहरूमा न्यूनतम् सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउनु ।

३.३.३ रणनीतिः-

१) माध्यमिक तहका सबै बालबालिकाहरूको पहुँच सुनिश्चत गर्न आवश्यकताअनुसार विद्यालयको संस्थागत क्षमता बढाउने ।

२) विद्यार्थीहरूको विद्यालयमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने

३) विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाका लागि वैकल्पिक माध्यमका शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

४) सबै विद्यालयमा न्यूनतम् सिकाइ वातावरण सृजना गर्ने ।

५) विषयगत दक्षता हासिल गरेको शिक्षक व्यवस्थापन गर्ने ।

६) शिक्षकको पेसागत विकास सहयोगलाई प्राथमिकतामा राखि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

७) शिक्षण सिकाइ पद्धतिमा सुधार गरी शिक्षकका लागि अभिप्रेरणाका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

८) सबै विद्यालयमा सूचना तथा संचार प्रविधिको विस्तार र व्यवस्थापन तथा प्रयोग गर्ने **।**

९) विद्यालयमा प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन जस्ता परिस्थितिप्रति उत्थानशील बनाउने खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१०) विद्यालय सुशासनलाई सुदृढ पार्न सहभागितामूलक ढङ्गबाट सक्षम नेत्तृत्वकर्ताको व्यवस्था गर्ने ।

११) आवधिक रूपमा सिकाइ मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीकी सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणालीको विकास गर्ने ।

१२) माध्यमिक तहका सबै बालबालिकाहरूलाई भर्ना अभियान मार्फत पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।

१३)अपुग विषयगत शिक्षकको मागलाई स्थानीय सरकार मार्फत सम्बोधन गर्ने ।

१४) माध्यमिक तहका शिक्षकहरूको क्षमता विकासका लागि मागमा आधारित तथा छोटो अवधिका तालिम सञ्चालन गर्ने ।

१५) विद्यालय शिक्षादेखि नै सूचना,सञ्चार तथा विज्ञान प्रविधि इन्जिनियरिङ र कला जस्ता विषयहरूको सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धीत गर्दै जाने ।

१६) खोज तथा अनुसन्धानमा आधारित विद्यार्थी केन्द्रित र क्षेत्र भ्रमण विधिलाई प्राथमिकता दिई श्रम बजारमा खपत हुने जनशक्तिको आधारशिला तयार गर्ने ।

१७) प्राविधिक धार अध्ययन गर्ने विद्यार्थीलाई प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

३.३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धिः

१) गुणस्तरीय, प्रविधिमैत्री माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँचमा सुनिश्चित भएको हुने ।

२) माध्यमिक तहमा प्राविधिक धारतर्फको शिक्षा व्यवस्थित र विस्तार भएको हुने छ ।

३) माध्यमिक शिक्षा पूरा गर्ने विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको हुने छ ।

नतिजा र परिमाणामक लक्ष्यः

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्षको जम्मा	कैफियत
१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	६७७	७००	७५०	८००	८५०	९००	११००	
२	माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	२२२	३००	३५०	४००	४५०	५००	६००	
३	प्राविधिक धारमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	२२	३०	४०	५०	६०	७०	१५०	
४	न्यूनतम् सिकाइ सवलीकरण पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय सङ्ख्या	३	५	७	९	१०	१०	१०	
५	सूचना प्रविधिको प्रयोग भएका विद्यालय सङ्ख्या	१०	१२	१४	१६	१८	२०	२०	

३.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा ५ वर्षको	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	कैफियत
१	विद्यालय सर्वेक्षण नक्साङ्कन र समायोजन	पटक	०	०	१	०	१	२	२	
२	शिक्षक योग्यताका मापदण्ड र दरबन्दी आधारको पुनरावलोकन	सङ्ख्या	०	१२	१८	२५	३०	३०	६०	
३	इ-लाइब्रेरी प्रयोगशाला स्थापना, विस्तार सञ्चालन र प्रयोग	पटक	०	१	३	८	१०	१०	२०	
४	आर्थिक रूपमा विपन्न विद्यार्थीका लागि पोसाक र स्टेसनरी वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
५	नमुना विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय योजना कार्यान्वनका लागि अनुदान	संङ्ख्या	०	१	०	१	०	२	५	
६	प्राविधिक धारको शिक्षाको विस्तार	सङ्ख्या	०	०	१	१	१	३	५	
७	विद्यालय पोषण स्वास्थ्य कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
८	विद्यालयमा इन्टनेट जडान तथा सञ्चालन खर्च	संङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	
९	प्रकोप प्रति सचेत रहन योजना विस्तार	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
१०	विद्यार्थीका लागि खेलकुद, सिर्जनात्मक अभ्यास, योगध्यान, प्रतिभा प्रष्फुटन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

	जस्ता क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुदान									
११	विद्यालयको विस्तृत भौतिक पूर्वाधार सर्वेक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी	पटक	१	०	०	०	१	२	४	
१२	विपन्न लक्षित छात्रवृत्तिकालागि छनौट भएका (कक्षा ६-१२ मा अध्ययनरत) विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति	सङ्ख्या	४०	५०	६०	७०	८०	९०	१८०	
१३	बुहारी शिक्षा कार्यक्रम	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
१४	बुक कर्नर व्यवस्थापन व्यवस्थापन (९-१२)	सङ्ख्या	८	८	८	८	८	८	८	
१५	विद्यालयमा Digital सिकाईका लागि Smart Board व्यवस्थापन र सञ्चालन	सङ्ख्या	८	८	८	८	८	८	८	
१६	शिक्षक बैंकको कार्यान्वयन	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	१	१	
१७	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०	
१८	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	२५०० ०
१९	नमुना विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय योजना कार्यान्वनका लागि अनुदान	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	५	१०	

२०	स्वीकृत गुरुयोजनाका आधारमा साझेदारीमा विद्यालय पूर्वाधार विकास	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
२१	विद्यालयको विस्तृत भौतिक पूर्वाधार सर्वेक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२२	न्यून दरबन्दी भएका मा.वि.लाई डीजिटल सामग्री	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	५	१०	
२३	शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन	सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२३,२५,०००
२५	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक, राहत, अनुदान शिक्षकका लागि तलव भत्ता अनुदान	सङ्ख्या	१८	१८	१८	२६	३२	३२	४०	
२६	कक्षा ९ -१० अङ्ग्रेजी, गणित, विज्ञान शिक्षक सहयोग अनुदान व्यवस्थापन	सङ्ख्या	८	८	८	०	०	०	०	
२७	शैक्षिक व्यवस्थापनमा सूचना प्रणालीको विकास ।	सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	
२८	उत्कृष्ठ शिक्षकलाई पुरस्कारको व्यवस्था	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
२९	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
३०	छात्रा (कक्षा ९-१२) स्यानेटरी प्याड वितरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	

३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम

३.४.१ वर्तमान अवस्थाः-

शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयले राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ मार्फत शिक्षामा सिकाउने र कमाउने अवधारणालाई प्राथमिकता दिइएको छ । विद्यार्थीहरूको भविष्यको जोविकोपार्जन बढाउन मध्यमिक शिक्षालाई सिप विकाससँग जोड्ने कार्यलाई अझ प्रभावकारी र व्यापक बनाउन आवश्यक छ । त्यसैले शिक्षकहरू अध्यावधिक गरेर सिप र प्रविधिको साथ र अधिक प्रभावकारी र व्यापक रूपमा आइ.सि.टीलाई शिक्षणमा प्रयोग गर्दै शिक्षण सुधार गर्न आवश्यक छ । कक्षा ११ बाट सञ्चालित सिभिल इन्जिनियरिङतर्फको प्रविधिक तर्फको शिक्षालाई सबैको सहज पहुँचमा पुर्याउन सर्वसुलभ बनाउनु पर्छ । अन्य विद्यालयमा समेत कक्षा ९ देखि नै कक्षा १२ सम्म विविध विषयका प्राविधिक विषयको शिक्षाको विस्तार गरेर कमजोर आर्थिक अवस्था भएका नागरिकहरूको समेत पहुँचमा पुर्याउनु पर्छ ।

यस चुलाचुली गाउँपालिकाले पनि सामुदायिक माध्यमिक तहको विद्यालयमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा मार्गदर्शनअनुसार १ ओटा विद्यालयमा सिभिल इन्जिनियरिङ विषयको प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कक्षा सञ्चालन गरेको छ । जुन मापदण्ड पुगेका एच्छुक सबै विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक शिक्षामा पहुँच पुर्याउन गाउँपालिकाले समेत सहयोग गरेर कोसिष गरेता पनि अध्ययन गर्ने इच्छा भएर पनि आर्थिक अवस्था कमजोर भएका बालबालिकाहरूका लागि भने पहुँचमा पुर्याउन सकिएको छैन । निर्धारित कोटाको व्यवस्था हुनु, उचित छात्रवृत्तिको व्यवस्था नहुनु र यस गाउँपालिकाका अन्य विद्यालयमा अन्य विषयका प्राविधक शिक्षा सञ्चालन गर्न नसक्नु, दक्ष योग्य र प्रविधिक तालिमको अभाव, निःशुल्क पाठ्यपुस्तक अभाव, अभिभावक उत्तरदायी नहुनु, छात्रावासको व्यवस्था नहुन, भौगोलिक दुरीको हिसाबले पालिकाका सबै क्षैत्रेलाई समेट्न नसक्नु जस्ता प्रमुख समस्या रहेका छन् ।

३.४.२ उद्देश्य-

१) सबै नागरिकका लागि प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।

२) सबै माध्यमिक विद्यालयमा कक्षा ९-१२ मा विभिन्न विषयका प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा (कम्प्युटर शिक्षा, जेटिए, भेटेनरी, कृषि)

३) प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिमको क्षेत्रमा उत्पादन हुने जनशक्तिका लागि स्थानीय स्तरमा स्वरोगारीका अवसर उपलब्ध गराउनु ।

३.४.३ रणनिती-

१) माध्यमिक तहमा अध्ययनरत जम्मा विद्यार्थीमध्ये ५० प्रतिशतलाई प्राविधक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम कार्यक्रममा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।

२) माग र आवश्यकताका आधारमा मापदण्डअनुसार समय सापेक्ष प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम कार्यक्रमको विस्तारका लागि समन्वय, सहकार्य र विस्तार गर्ने ।

३) पढ्दै कमाउदै र गरेर सिक्ने वातावरण सिर्जना गरी व्यवहारिक सिकाइ मार्फत समावेशी गुणस्तरीय प्राविधिक तथा व्यवहारिक शिक्षामा जोड दिने ।

४) माग र आवश्यकताका आधारमा छोटो समयको तालिम सञ्चालन गर्ने ।

५) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालित विद्यालयहरूको संस्थागत सक्षमता विकास गरी गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने ।

३.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धि

१) माध्यमिक तहमा अध्ययनरत प्राविधिक विषय अध्ययन गर्ने इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्राप्त गरेका हुने छन् ।

२) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम केन्द्र थप विद्यालयहरूमा विस्तार भएको हुने छ ।

३) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको सिकाइमार्फत स्थानीय युवा रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको हुने छ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१० वर्ष
१	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदान गर्ने विद्यालयको सङ्ख्या ।	१	०	१	१	१	१	५	१०
२	माध्यमिक तहमा प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवासायिक तालिममा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या ।	०	०	१०	२०	५०	५०	५०	१००

३.४.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	
१	माध्यमिक तहमा प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिममा भर्ना हुन चाहने विद्यार्थीको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा खण्डीकृत डाटावेस तयारी	पटक	०	१	१	१	१	४	९
२	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	१	४	९
३	विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्तिको अवसर	जना	०	०	१०	२०	३०	५०	१००
४	निःशुल्क पाठ्यसामग्री तथा सहयोगी सामग्री व्यववस्था	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमका लागि विषयगत प्रयोगशाला, छात्रावास र प्रशिक्षक आवास निर्माण	पटक	०	०	१	१	१	४	९
६	परियोजना तथा इन्ट्रनसिप कार्यमा शिक्षक विद्यार्थीलाई सहयोग	जना	०	०	१०	२०	३०	५०	१००

७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सम्बन्धी सन्देशमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	०	०	१	१	०	३	८
८	अन्य शिक्षालयसँग समन्वय, सहकार्य तथा भ्रमण	पटक	०	०	१	१	१	५	१०

३.५ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइः-

३.५.१ वर्तमान अवस्थाः

अनौपचारिक शिक्षा ओपचारिक शिक्षाबाट बञ्चित व्यक्तिहरूलाई आफ्नो आवश्यकता, रुचि र सहजताका आधारमा सिपमूलक तथा दैनिक व्यवहारिक समस्या समाधानका लागि प्रदान गरिने सिपमूलक शिक्षा हो । अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइले शैक्षिक क्षेत्रमा महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । नेपालमा अनौपचारिक शिक्षा विकासका लागि वि.स. २०१३ सालमा अनौपचारिक शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम ल्याइएको थियो । पछिल्ला वर्षहरूमा विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रम (SSDP) कार्यान्वयन अवधिमा अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ अन्तर्गत निरन्तर शिक्षा तथा साक्षरतता कार्यक्रमहरूमा पहुँचको वृद्धि भएको र साक्षरता तथा आजीवन सिकाइ कार्यक्रममा सुधार हुने नतिजाको अपेक्षा गरिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले नेपाललाई पूर्ण साक्षर मुलुक तुल्याइ अनौपचारिक, वैकल्पिक, परम्परागत र खुला शाका माध्यमबाट आजीवन सिकाइ संस्कृतिको विकास गर्नु, सबै प्रकारका अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गरी आजीवन शिक्षाका माध्यमबाट मर्यादित जीवनयापन गर्न सक्षम र प्रतिष्पर्धी नागरिक तयार पार्ने उद्देश्य निर्धारण गरेको छ ।

चुलाचुली गाउँपालिकामा अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ सम्बन्धी कार्य गर्न हाल दुई ओटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र (Community Learning center-CLC) हरू साकफारा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र चुलाचुली-६ र चुलाचुली सामुदायिक सिकाइ केन्द्र चुलाचुली-१ मा स्थापना गरी सञ्चालनमा रहेका छन् । शिक्षा क्षेत्रमा एउटा सिङ्गै क्षेत्र ओगट्ने अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइले संस्थागत र प्रणालीगत रूपमा सक्षमता विकास गर्ने र सुदृढीकरण गर्ने विषयले खास महत्त्व नपाए पनि स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रका सबै व्यक्तिहरूलाई साक्षर र सिपयुक्त बनाउन ठूलो भूमिका खेल्नुपर्ने देखिन्छ । तर अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको सहज र सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गर्न, साक्षरता निरन्तर सिकाइ, आयमूलक सिपसँगै समय सापेक्ष सूचना प्रविधियुक्त साक्षरता कक्षा सञ्चालन गर्न, मौलिक परम्परागत संस्कृतिको पहिचान, संरक्षण प्रवर्धन गर्न, अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिसकाइका लागि सामुलायिक सूचना केन्द्र, घुम्ती पुस्तकालय स्थापना र प्रवर्धन गर्न नसक्नु,सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना नहुनु, सहजकर्ताको सक्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन नहुनु जस्ता समग्र समस्या र चुनौतीले अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ सुदृढ हुन नसकेको अवस्था छ ।

३.५.२ उद्देश्य-

१) औपचारिक शिक्षा अवसरबाट वञ्चित सबै नागरिकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।

२) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत समुदायमा विभिन्न सिप विकास तथा आयमुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।

३) सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको क्षमतामा दृढीकरण र विस्तार गर्नु ।

३.५.३ रणनीतिः-

१) सामुदायिक केन्द्रलाई आधारभूत सुविधा सम्पन्न पुस्तकालय,सामुदायिक सूचना केन्द्र सहितको सेवा प्रवाह गर्ने बहुउद्देश्यीय संयन्त्रका रूपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी उवै सक्षमतामा आधारित आजीवन सिकाइ थलोका रूपमा विकास गर्ने ।

२) सरोकालवालसँगको समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पिक, खुला तथा परम्परागत विद्यालय सुदृढीकरण गर्ने ।

३) हाल सञ्चालन भएका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई थप व्यवस्थित र स्तरीकरण गर्दै लाने ।

४) मौलिक एवम् परम्परागत ज्ञान तथा सिपको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्धन एवम् हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

५) स्थानीय तहमा सञ्चालनमा रहेका सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरूको आवश्यकताअनुसार सामायोजन, पुनसंरचना तथा पुनवितरण गरी स्थानीय आवश्यकताका आधारमा सिकाइ केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने ।

६) सामुदायिक सिकाइ केन्द्र , विद्यालय, स्थानीय संघसंस्था, नागरिक समाज, सञ्चालन माध्यम, अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षा सञ्चालन गर्ने ।

३.५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धिः

१) औपचारिक शिक्षाबाट वञ्चित सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तरता शिक्षा र आजीवन सिकाइमा अवसर प्राप्त हुने छ ।

२) सामुदायिक सिकाक्ष केन्द्रको विकास र विस्तार भएको हुने छ ।

नतिजा तथा परिमाणामक लक्ष्यः-

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्षको लक्ष्य
१	भाषिक तथा गणितीय साक्षरता सिप (१५ वर्ष माथि)	०	२५	४५	५५	६५	१००
२	भाषिक तथा गणितीय साक्षरता सिप (१५ वर्ष माथि महिला)	२०	३०	४०	५०	६०	१००

३	आधारभूत सुविधा सम्पन्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको सङ्ख्या	२	२	३	४	५	६
४	सामुदायिक पुस्तकालयको सङ्ख्या	०	०	१	१	१	६

३.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष	कैफियत
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	५ वर्षको जम्मा		
१	स्थानीय माग र आवश्यकताका आधारमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र विस्तार र व्यवस्थापन	वटा	०	२	१	०	१	४	६	
२	सामुदायिक पुस्तकालयलाई सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसँग आबद्ध गर्ने ।	वटा	०	०	१	०	१	२	२	
३	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा प्रविधिको विकास गर्ने ।	वटा	०	१	१	१	१	५	६	
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रले समुदायमा आधारित संघसस्थासँग सहकार्य गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका परिचालक, शिक्षकको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	१	५	१०

६	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न, विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहलाई विद्यालय भर्ना र सिकाइ निरन्तरता ,Equity Index वृद्धिका लागि कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
७	लागत साझेदारीमा आधारित साक्षरता कार्यक्रम तथा अनौपचारिक शिक्षा/ आजीवन सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०	
८	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका परिचालिकाको पारिश्रमिक									

परिच्छेदः-४ अन्तरसम्बन्धीत विषय तथा क्षेत्र

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन

मानिसको जीवन यापनका लागि हरेक व्यक्तिले कुनै न कुनै माध्यमबाट केही न केही सिकिराखेकै हुन्छ । उसले केही सिप जीवनमा काम लाग्न सक्छन् । केही सिप त्यति काम लाग्ने नहोलान् । समाज, प्रविधि र आवश्यकताहरू परिवर्तन हुँदै जाँदा काम गर्ने तौरतरिका एवम् आवश्यक ज्ञान र सिपमा पनि परिवर्तन हुँदै जान्छ । कतिपय अवस्थामा नयाँ ज्ञान सिप सिक्नुपर्ने हुन्छ । कतिपय अवस्थामा ज्ञान सिपलाई अध्यावधिक गर्नुपर्ने हुन्छ । तसर्थ परिवर्तित कार्यथलो, समाज तथा घरपरिवारमा आफूलाई समायोजन गर्दै सहज रूपमा जीवन जिउन निरन्तर रूपमा केही न केही सिकिरहनुपर्ने हुन्छ । यसरी निरन्तर रूपमा आवश्यकता, चाख, रुचि पूरा गर्नका लागि सिकिरहनु नै आजीवन सिकाइ हो । त्यैले जीवनमा आइपर्ने विभिन्न समस्याहरू समाधान गर्नका लागि चाहिने ज्ञान सिप र अभिवृद्धि आर्जनका लागि निश्चित मार्गनिर्देश नै पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन हो ।

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन कुनै कक्षा वा तहमा कुन कुन विषयवस्तु सिकाउने भन्ने कुरासँग मात्र सम्बन्धीत नभई विद्यार्थीमा के कस्ता क्षमता विकास गराउने हो ? किन गराउने हो ? किन पढाउने हो ? के कस्ता क्रियाकलापका माध्यमबाट अपेक्षित सक्षमता हाँसिल गराउन सकिन्छ ? र विद्यार्थीले सिकेका वा नसिकेका विषयवस्तु सुनिश्चित गरी आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्न के कसरी मूल्याङ्कन गर्ने भन्ने कुरा निर्धारण गर्ने महत्त्वपूर्ण आधार हो ।

४.१.१ वर्तमान अवस्थाः

चुलाचुली गाउँपालिकाले हालसम्म नेपाल सरकारबाट स्वीकृत पाठ्यक्रम लागु गर्दै आएको छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रको संरचनाको निरन्तरतासँगै विद्यालय तहको पाठ्यक्रम विकास, सुधार अध्यावधिक गर्ने कार्य पाठ्यक्रम केन्द्रद्वारा भईरहेको सन्दर्भमा विद्यालय तहको शिक्षाको मार्गदर्शक दस्तावेजका रूपमा वि.स. २०६३ मा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार गरी सोहीअनुसार पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन गर्ने कार्यको थालनी गरियो । यसै क्रममा वि.स. २०७६ मा नयाँ राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप तयार भई सो विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ कार्यान्वयन गर्ने क्रममा विद्यालय तहको नयाँ पाठ्यक्रम विकास गरी वि.स. २०७७ सालेदेखि कक्षा १ र ११ कार्यान्वयन सुरु भएको छ भने वि.स. २०८० सालमा विद्यालय तहको सबै कक्षाहरू अर्थात कक्षा १-१२ मा यो पाठ्यक्रम कार्यान्वयन भईरहेको छ ।

यस चुलाचुली गाउँपालिकाले समग्र विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गर्नका लागि पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक र सिकाइ सामग्री बारे समय समयमा प्रवोधीकरण र अन्तरक्रिया कार्यक्रम सञ्चानल गर्दै आएको छ र दरबन्दि कम भई शिक्षक अभाव भएका विद्यालयहरूलाई गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोतबाट शिक्षक व्यवस्थापन गरिदै आएको छ । गाउँपालिका भित्रका सबै सामुदायिक विद्यालयहरूले पाँच बर्से विद्यालय सुधार योजना तयार गरी प्रत्येक वर्षको योजनाअनुसार हरेक वर्ष विद्यालय सुधार योजना अध्यावधिक गरी कार्यपात्रो बनाई त्यसै अनुरूप शैक्षिक

कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएका छन् । साथै समय समयमा नेपाल सरकारबाट जारी हुने पाठ्यक्रम र विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी निर्देशनअनुसार अनुगमन तथा सुझाव प्रदान गरिने कार्य निरन्तर रूपमा भईरहेको छ ।
आधारभूत तह कक्षा १-३ मा हरेक विद्यार्थीको पोर्टफोलियो तयार गरी निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली मार्फत उदार कक्षोन्नति नीति अपनाइएको छ भने आधारभूत तह कक्षा ४-५ मा ५० प्रतिशत निर्णयात्मक र ५० प्रतिशत निर्माणात्मक मूल्याङ्कन अपनाइएको छ । आधारभूत तह कक्षा ६-८ मा ५० प्रतिशत निर्णयात्मक र ५० प्रतिशत निर्माणात्मक मूल्याङ्कन अपनाइएको छ । आधारभूत तहको कक्षा-७ सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन् प्रणाली अपनाइएको छ । कक्षा ५ को ५०पूर्णाङ्कको निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको वार्षिक परीक्षा पालिकास्तरीय हुन्छ भने विद्यालयले सञ्चालन गर्ने ५० पूर्णाङ्कको आन्तरिक मूल्याङ्कन समेतलाई समेटी पालिकाले नै विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको छ । कक्षा-८ को आधारभूत तह उत्तीर्ण वार्षिक परीक्षा पालिका स्तरको हुने छ भनि उल्लेख भएकाले सोहीअनुसार भैरहेको छ । कक्षा १० र १२ कक्षाको अन्तिमको क्रमशः एस.ई.ई. परीक्षा र एस.एल.सी.परीक्षा राष्ट्रिय परीक्षा बोर्डले सञ्चालन गर्दै आएको छ ।
यस पालिकाले बालबालिकाहरूको चौतर्फी विकासका साथै जीवनोपयोगी सिपलाई पाठ्यक्रममा प्रत्यक्ष समावेस नगरी विभिन्न अतिरिक्त क्रियाकलापका माध्यमबाट समावेस गरिए पनि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक ,सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन प्रक्रियामा स्थानीय तहले उल्लेखनीय कार्यको थालनी गर्न नसकेको अवस्था छ । यस कार्यका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम , पाठ्यपुस्तक र सिकाइ सामग्री विकासका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता पहिचान, पद्धति र संयन्त्र पहिचान गरी सोही अनुरूप निर्माण गरी कार्यान्वय गर्नु, दक्ष र कुशल पाठ्यक्रम विज्ञको अभाव हुनु, शिक्षामा अझै सरकारको पूर्ण र उच्च प्रतिबद्धता सुनिश्चित नहुनु । स्थानीय विषय शिक्षण गर्ने शिक्षकको अभाव हुनु, शिक्षक निर्देशिकाको विकास गर्न नसक्नु , विद्यार्थीलाई डिजिटल सन्दर्भ सामग्रीको विकास गरी उपलब्ध गराउन नसक्नु, पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कन सम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धानप्रति चासो र लगानी शून्य रहनु ,स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा भौगोलिक, सांस्कृतिक र सामाजिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न कठिनाइ हुनु ,सरकारको पर्याप्त लगानी, अनुगमन, मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण नहुनु, पाठ्यक्रम र मूल्याङ्कनको प्रभावकारी र उचित प्रयोग नहुनु, परीक्षाबाहेकका मूलल्याङ्कनका साधनको प्रयोग नगरिनु, नेतृत्व र जिम्मेवार पक्ष यसप्रति उदासिन हुनु,अङ्ग्रेजी भाषातर्फ अभिभावकहरूको रुचि बढ्नु आदि, पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कनका उल्लेखनीय समस्या र चुनौती हुन् ।

४.१.२ उद्देश्य-

१) पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहार विकास सहजीकरण गर्नु ।
२) स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वय गर्नु ।
३) निरन्तर, अभिभावक तथा स्तरिकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्नु ।
४) पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक प्रयोगमा एकरूपता ल्याउनु ।
५) एकीकृत पाठ्यक्रमको कार्यान्वयनमा जोड दिनु ।

४.१.३ रणनीतिः-

१) राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ अनुरूप पाठ्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

२) पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तकको सम्बन्धीत शिक्षक तथा सरोकारवाललाई प्रबोधीकरण गर्ने ।

३) पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकहरको पेसागत सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

४) विपद्, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

५) शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोत सामग्री तथा विद्यार्थीका लागि सिकाइ सामग्री, स्वअध्ययन तथा सन्दर्भ सामग्री उपलब्ध हुने व्यवस्थाको सुनिश्चित गर्ने ।

६) माध्यम भाषाका रूपमा आवश्यकताअनुसार मातृभाषा, सथानीय भाषा र बहुभाषा प्रयोग गर्ने ।

७) स्थानीय भाषा तथा मातृभाषाको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने ।

८) विद्यालयमा आधारित विद्यार्थी सहयोग पद्धतिको विकास गर्ने ।

९) आमा समूह गठन गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सहयोग पुर्याउन अभिप्रेरित गर्ने ।

१०) सहपाठी सिकाइ समूह गठन गरी कमजोर सिकाइ क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

११) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा समावेशीता, लैङ्गिक पक्ष, हरित विद्यालय निर्माण,जलवायु परिवर्तन वातावरण संरक्षण जस्ता विषयवस्तुलाई शिक्षकको वृत्ति विकाससँग आबद्ध गरी पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने ।

१३) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइको अभिन्न अंगको रूपमा प्रयोग गर्ने ।

१४) आधारभूत तह कक्षा ५ र ८ मा पालिकास्तरीय वार्षिक परीक्षा सञ्चालन गरी मूल्याङ्कनको आधारमा गाउँपालिका भित्रका उत्कृष्ठ विद्यालय र विद्यार्थीलाई पुरस्कृत गर्ने ।

४.१.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धिः-

- पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाइद्वारा सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुने छ ।
- कक्षा १-८ सम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम , पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- निरन्तर,आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिको पूण रूपमा कार्यान्वयन भई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ ।
- कक्षा १-३ मा एकीकृत पाठ्यक्रमअनुसार अध्यापन हुने छ ।

❖ कक्षा १-५ सम्म निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई व्यवस्थित अभिलेखिकरण सहित उपलब्धिसँग गासिएको हुने छ ।

नतिजा र परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्षको
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
२	परीक्षा स्तरीकृत प्रश्न प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	०	५	१०	२०	२०	२०	२०
३	स्थानीय भाषा कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	७	१०	१२	१५	२०	२०	२०
४	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
५	जलवायु परिवर्तन र उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	०	२	५	७	१०	१५	२०
६	स्थानीय सामग्री प्रयोग गरी सिकाइ सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
७	आधुनिक प्रविधिमय शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा ICT कक्षा सञ्चालन भएका विद्यालय सङ्ख्या	५	७	१०	१२	१५	२०	२०

४.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिणात्मक लक्ष्यः-

क.स.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)

१	एकीकृत पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि शिक्षक तालिम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	कक्षा कोठामा आधारित निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
३	स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक विकास तथा कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	पाठ्यक्रम तथा शिक्षक निर्देशिका वितरण	पटक	०	१	१	१	१	५	१
५	वार्षिक रूपमा सिकाइ उपलब्धि विश्लेषणको प्रतिवेदन तयार र छलफल अनुतरक्रिया कार्यक्रम (विद्यालय स्तरीय र पालिका स्तरिय)	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	शिक्षण सुधार योजना तयार र कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
७	पाठ्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी समीक्षाको लागि घुम्ती शिक्षक बैठक सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
८	पालिका स्तरीय वार्षिक परीक्षा कक्षा ५ र ८ सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
९	माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा (SEE) सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१०	विद्यालय तहको मूल्याङ्कन् प्रक्रियाको	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

	अनुगमन तथा सहजीकरण								

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासः-

४.२.१ वर्तमान अवस्थाः-

गुणस्तरीय शिक्षाका लागि शिक्षक योग्य व्यावसायिक रूपमा दक्ष, पेसाप्रति, समर्पित, प्रतिबद्ध र विद्यार्थीको सिकाइप्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । शिक्षकमा भएको विषयवस्तुको पर्याप्त ज्ञान, शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा दक्षता र नमुना व्यक्तित्व प्रदर्शनले विद्यार्थीहरूको सिकाइमा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ ।शिक्षकको पेसागत विकासका लागि नीति निर्माण गर्ने ,शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयले पाठ्क्रम निर्माण गर्ने र प्रशिक्षक तयार गर्ने काम शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रले र शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धिका लागि तालिम सञ्चालन शिक्षा तालिम केन्द्रले गर्दे आएको छन् । यति हुँदा हुदै पनि शिक्षक तयारी कार्यलाई आवश्यकता र अनुसन्धानमा आधारित बनाउन सकिएको छैन । सरकारका विभिन्न निकाय र विद्यालय तथा विश्व विद्यालयहरूको बिचमा शिक्षक तयारी गर्ने क्रममा प्रभावकारी सम्बन्ध र सहकार्य हुन सकिरहेको छैन । देशमा विभिन्न तरिकाबाट नियुक्त पाएका शिक्षकहरू स्थायी, अस्थायी,राहत, संघीय अनुदान, पालिका अनुदान, स्वयंमसेवक, नीजी स्रोतका शिक्षक छन् । शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन पनि शिक्षक बढुवाको लागि मात्र भएको तर यसलाई विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धिसँग जोड्न सकिएको छैन ।

शिक्षक सेवा आयोगको नियमावली २०५७अनुसार शिक्षक हुनका लागि अध्यापन अनुमति पत्र अनिवार्य हुनु पर्ने, स्थायी शिक्षाहरूका लागि शिक्षक सेवा आयोगले लिने परीक्षा उत्तीर्ण भएको हुनु पर्ने, बढुवाको निम्ति निश्चित मापदण्ड पूरा गर्नु पर्ने व्यवस्था छ । पेसाको सुरक्षाको कारणले शिक्षण पेसालाई समाजमा प्रतिष्ठित पेसाका रूपमा लिइन्छ । नियमित रूपमा स्थायी नियुक्ति गर्ने कार्यको थालनीले शिक्षण पेसामा थप आकर्षण बढेको छ । यस गाउँपालिकाका सामुदायिक विद्यालयको कुल शिक्षक सङ्ख्या १९४ रहेको छ । त्यसमध्ये.११७ जना स्वीकृत दरबन्दी,४१ जना राहत शिक्षक, ११ संघीय शिक्षण सिकाइ सहयोग अनुदान शिक्षक पालिका अनुदान शिक्षक १८, बालविकास शिक्षक.२८ जना,मातृभाषा शिक्षक ७ जना, विद्यालय कर्मचारी २८ जना रहेका छन् । हाल यस गाउँपालिकामा बालविकास तहदेखि माध्यमिक तहसम्मको जम्मा २४८ जना शिक्षक कर्मचारी सङ्ख्या रहेको छ ।

यस गाउँपालिकाको सामुदायिक विद्यालयको विभिन्न तहमा रहेका नेपाल सरकारबाट प्राप्त दरबन्दी/राहत/ अनुदान कोटा देहायअनुसार रहेको छ ।

तह	स्वीकृत दरबन्दी	राहत दरबन्दी	अनुदान दरबन्दी	प्रदेश अनुदान शिक्षक	संघीय अनुदान शिक्षक	पालिका अनुदान शिक्षक	मातृभाषा शिक्षक	कुल जम्मा	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात
प्रा.वि.	८८	१४	०	०	०	१५	७	१२४	७.७०

नि.मा.वि.	१४	२२	०	०	३	३	०	४२	१८.२६
मा.वि.	१५	५	०	०	८	०	०	२८	२७.२५
जम्मा	११७	४१	०	०	११	१८	७	१९४	१७.७३

स्रोतः शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा-

माथिको तथ्याङ्कले यस गाउँपालिकाको सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक दरबन्दी र शिक्षक विद्यार्थी अनुपातलाई देखाएको छ । यस तथ्यले निम्न माध्यमिक र माध्यमिक तहमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात बढी देखाउँछ । यसको प्रमुख कारण अनुमति पाएर सञ्चालनमा रहेका आधारभूत (६-८) र माध्यमिक विद्यालयहरूमा आवश्यक मात्रामा विषयगत शिक्षक दरबन्दी नहुनु नै हो । यस गाउँपालिका भित्र सञ्चालित सबै प्रकारका विद्यालयहरूको शैक्षिक क्रियाकलापलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउनका लागि देहाय बमोजिम विषय विज्ञ रहेको ७ सदस्यीय एक विद्यालय सुपरीषेक्षण तथा शिक्षकको पेसागत सहयोग समिति गठन भएको छ ।

नीतिगत व्यवस्था र विद्यालयहरूले राम्रा अभ्यास गरिरहेको अवस्थामा पनि यस चुलाचुली गाउँपालिकामा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात र विषयगत अनुपातमा शिक्षक व्यवस्थापन, शिक्षण पेसालाई रोजाइको पेसाको रूपमा विकास गर्नु, पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चित गर्न र शिक्षण सिकाइलाई विद्यार्थी केन्द्रित बनाउन शिक्षण विधि तथा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा विविधता ल्याउन, शिक्षकको पेसागत सहयोगको सुदृढ प्रणाली स्थापित गर्न, शिक्षकको पेसागत सिकाइको अवसर, विस्तार र प्रभावकारीता सुधार गर्ने गरी संस्थागत क्षमता व्यवस्थापन गर्न, विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिलाई शिक्षकको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनसँग आवद्ध गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न, सेवा निवृत्त शिक्षकहरूको अनुभवलाई उपयोग गर्नु, गाउँपालिकले आवश्यकताका आधारमा शिक्षक अनुदान कोटाको व्यवस्था गर्न, सिकाइ उपलब्धि अंकमा मात्र देखिनु, शिक्षकमा आधुनिक प्रविधिमैत्री ज्ञानको कमी जस्ता प्रमुख समस्या र चुनौती रहेका छन् ।

४.२.२ उद्देश्य-

१) तहगत, कक्षागत तथा विषयगत रूपमा शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नु ।

२) शिक्षक तालिम, शिक्षक सक्षमता प्रारूपको प्रभावकारी कार्यान्वय गर्नु ।

३) शिक्षकका लागि निरन्तर पेसागत विकासका अवसरको सुनिश्चितता गर्नु ।

४) पालिका स्तरबाट हुने शिक्षक नियुक्तिलाई थप प्रभावकारी तथा सुदृढ बनाउनु ।

५) आवश्यक प्रोत्साहन, निरन्तर पेसागत विकास र सिकाइ आदान प्रदान कार्यक्रमका माध्यबाट सबै तहका शिक्षकहरूको सक्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

४.२.३ रणनीतिः-

- शिक्षक विद्यार्थी अनुपातको आधारमा तहगत र विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनवितरण र व्यवस्थापन गर्ने ।

- ❖ शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकासका लागि संघ, प्रदेशसँगको समन्वयमा शिक्षण सिप विकास लगायतका विषयमा सेवाकालिन तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- ❖ शिक्षकको उपस्थिति, नियमितता र कार्यसम्पादनमा (TST) सुधार गर्ने ।
- ❖ शिक्षक तथा प्रधानाध्यापकको वृत्ति विकासलाई विद्यार्थीको सिकाइ सुधारसँग सम्बन्धीत गरी नतिजाप्रति जवाफदेही हुने पद्धतिको विकास गर्ने ।
- ❖ विद्यालय, कक्षा कोठालाई प्रविधिमैत्री र शिक्षण सामग्री पूर्ण बनाइ शिक्षक, सहजकर्ता, उत्प्रेरक र विद्यार्थीसँग खेल्दै सिक्दै कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने ।
- ❖ सूचना तथा संचार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गको रूपमा स्वीकृत गर्दै प्रविधिमैत्री व्यवहारिक र नतिजामूलक बनाउने
- ❖ एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली (IEMIS) लाई मुख्य शैक्षिक सूचाङ्क मानी प्रभावकारी रूपमा उपयोग गर्ने ।
- ❖ शिक्षणमा नविनतम् विधिहरूको अवलम्बनका लागि सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षकको सक्षमता विकास सम्बन्धी शिक्षक मेन्टरीङ तालिमको व्यवस्थापन गर्ने ।
- ❖ शिक्षकको पेसागत सहयोगका लागि विज्ञ समूह परिचालन तथा सुपरीवेक्षणलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न जोड दिने ।

४.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :-

उपलब्धिः-

१) दरबन्दी मिलान सम्पन्न भई विषयगत , कक्षागत र तहगत रूपमा शिक्षकको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।

२) शिक्षकलाई निरन्तर पेसागत विकासको अवसर प्राप्त भएको हुने छ ।

३) दक्ष र अभिप्रेरित शिक्षकको व्यवस्था भई विद्यार्थीको सिकाइ सुधार भई शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार आएको हुने छ ।

४) हरेक विद्यालयमा आधुनिक सुचना सञ्चार प्रविधिमा आधारित Digital शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन भएको हुने छ ।

प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१० वर्षको लक्ष्य
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२८	२८

	शिक्षक सहजकर्ताको सङ्ख्या							
२	आधारभूत तहमा कार्यरत शिक्षकको तोकिएको योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक प्रतिशत %	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	
३	माध्यमिक तहमा कार्यरत शिक्षकको तोकिएको न्यूनतम् योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक प्रतिशत %	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	
४	सूचना तथा प्रविधिको सम्बन्धी न्यूनतम सक्षमता भएका शिक्षक प्रतिशत %	५	२०	४०	६०	७०	१००	१००	
५	ICT ल्याव भएका विद्यालय सङ्ख्या	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०	

४.२.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :-

प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						१० वर्षको लक्ष्य
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	
१	आवश्यकताअनुसार मागको आधारमा छोटो अवधिका तालिम सञ्चालन	पटक	१	२	२	२	२	९	२०
२	शिक्षकको पेसागत सहयोगका लागि स्थानीय विज्ञ समूह सहित कार्यविधि तयार	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर

	गरी स्रोत शिक्षक परिचालन							
३	लिडर विद्यालय स्तरीय तथा क्लष्टर स्तरीय विषयगत शिक्षक सहयोग समिति मार्फत शिक्षकलाई पेसागत सहयोग	पटक	१	२	२	२	२	९	२०
४	एक शिक्षक एक ल्यापटप कार्यक्रम	वटा	०	२०	५०	१००	१५०	१९०	१९४
५	प्रविधिमैत्री तथा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण क्रियाकलाप सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
६	वर्षको एक पटक शिक्षण सिकाइ अनुभव तथा अनुसन्धानको आदान प्रदान कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
७	उत्कृष्ठ सिकाइ हासिल गर्ने शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गर्ने ।	पटक	१०	१०	१०	१०	१०	५०	१००
८	शिक्षकलाई विद्यार्थीको नतिजाप्रति उत्तरदायि बनाइने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
९	हरेक विद्यालयलाई प्रविधिमैत्री युक्त विद्यालयको रूपमा सक्षमता बढाइनेछ ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१०	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

११	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१२	शिक्षक बैंकको कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण :-

४.३.१ वर्तमान अवस्था :-

शिक्षा प्राप्त गर्नु सम्पूर्ण बालबालिकाको मौलिक अधिकार हो । त्यसैले राज्यले सबै वर्ग र क्षेत्रका बालबालिकाहरूलाई शिक्षाबाट वञ्चित हुन नपरोस भनी शिक्षाको नीति तयार गरेको हुन्छ । हाम्रो देश नेपाल बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुजातीय,बहुधार्मिक,बहुसांस्कृतिक तथा भौगोलिक कारणले विविधता भएको मुलुक हो । नेपालमा बसोवास गर्ने सबै जातजाति, भाषाभाषी वर्ग तथा समुदायका मानिसहरू मिलेर बसेका छन् । यसरी बनेको विविधतायुक्त मुलुकमा सबैलाई मान्य हुने गरी सहज पहुँच पुग्ने गरी प्रदान गरिएको शिक्षालाई समावेशी शिक्षा भनिन्छ । समाजका सबै वर्ग, धर्म,पेसा, लिङ्ग, वर्ण, व्यवसाय, दलित, फरक क्षमता भएका, बालश्रम, सडक बालबालिका, भौगोलिक विकटता, सामाजिक तथा सांस्कृतिक रूपले पिछडिएका बालबालिकाहरूलाई सजिलै पहुँच पुग्ने गरी व्यवस्थापन गरिएको शिक्षा नै वास्तवमा समावेशी हो । हरेक बालबालिकाको रुचि, आवश्यकता र क्षमताका आधारमा शिक्षा प्रदान गर्नु राज्यको कर्तव्य पनि हो । समाजमा भएका हरेक प्रकारका बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुन नपरोस् भन्नका लागि समावेशी शिक्षाको अवधारण विकास भएको हो ।

त्यसैले विद्यालय उमेरका सबै बालाबालिकाका लागि विना विभेद वातावरणमा धार्मिक, भाषिक, जातीय, लैङ्गिक, अपाङ्गता भएका, आर्थिक रूपले विपन्न लगाइतका भिन्नतालाई सम्मान गर्दै आफ्नो समुदायमा शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गर्ने शैक्षिक प्रक्रियालाई समावेशी शिक्षा भनिन्छ । सामाजिक, आर्थिक स्थिति,लैङ्गिकता, भाषा ,जातजाति, भौगोलिक अवस्थिति तथा विभिन्न प्रकारका अपाङ्गताका आधारमा गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर, पहुँच र उपलब्धिमा रहेको असमानतालाई निराकरण गरी पूर्ण समानताको स्थितिमा ल्याउनका लागि अवलम्बन गरिने उपाय वा थप अवसर समता हो ।

कतिपय बालबालिकाहरू भौगोलिक, आर्थिक, सामाजिक तथा अपाङ्गताको कारणले विद्यालयको पहुँचमा आउन सकेका छैनन् । यस्तो अवस्थालाई सम्बोधन गर्न विशेष व्यवस्था गरी शिक्षा प्रणालीको मूल धारमा समावेश गर्नु

पर्ने देखिन्छ । सबै अवस्थाका बालबालिकाहरूलाई पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिमा सबै भन्दा बढी चुनौतीको सामना गर्नु परिरहेको छ ।

चुलाचुली गाउँपालिका एक बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुजातीय तथा भौगोलिक कारणले विविधता भएको गाउँपालिका हो । लिङ्गको आधारमा यस गाउँपालिकामा महिलाको जनसङ्ख्या बढी छ । विद्यालयहरूमा छात्राहरूको सहभागिता उत्साहजनक रहेको छ । भाषिक रूपमा नेपाली भाषा बाहेकका अन्य मातृभाषा भएका बालबालिकाहरूको भाषिक असमानता हुने र सिकाइ ढिलो हुने समस्या उत्पन्न हुन्छ । साथै अपाङ्गता भएका बानलबालिकाहरूका निम्ति शैक्षिक पहुँच र गुणस्तरमा झन जटिल समस्या देखिएको छ । पालिकाको तत्थ्याङअनुसार यस पालिका भित्रका विद्यालयहरूमा जम्मा विद्यार्थी ४६३५ मध्ये २२२३ छात्रा र २४१२ जना छात्र । ती मध्ये ४३ जना (छात्रा १५ र छात्र २८) अपाङगता भएका बालबालिकाहरू अध्ययनरत छन् । विद्यमान अवस्थामा शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुर्याउन यस गाउँपालिबाबाट भाषिक सम्स्या कम गर्न मातृभाषा (लिम्बू र वान्तवा) लाई स्थानीय पाठ्यक्रम मा राखेर ७ विद्यालयहरूले कार्यान्वयन गरिरहेका छन् । धार्मिक तथा सांस्कृतिक पक्षलाई जोड दिदै एक एक बहुभाषिक पाठशाला सञ्चालनमा रहेको छ । शिक्षक तथा शिक्षा क्षेत्रमा कर्मचारी नियुक्ति प्रक्रियाहरूमा पनि समावेशी र समानताको अवधारणालाई अबलम्बन गर्दै आइरहेको भएता पनि पर्याप्त मात्रामा सम्बोधन हुन सकेको छैन ।

विद्यालय बाहिर रहेका, बीचैमा विद्यालय छाडी तह पूरा नगर्नै, अपेक्षित शैक्षिक उपलब्धि हासिल गर्न नसकेकाहरूलाई सम्बोधन गरी समता र समावेशीता अभिवृद्धि गर्नु आवश्यक देखिएको छ । विविधताको सम्मान गर्दै शिक्षामा सबैको पहुँच पुर्याइ सहभागितामूलक सिकाइ सुनिश्चित गर्नका लागि सबै बालबालिकाहरूलाई शिक्षामा समान र समतामा आधारित अवसर पलब्ध गराउन, समावेशि शिक्षाको उद्देश्य परिपूर्ति गर्नका लागि विद्यालयहरूमा लैङ्गिक र अपाङ्गमैत्री भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण निर्माण, विद्यालयमा बालमैत्री शैक्षिक पद्धति पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन शिक्षाका अवसरबाट वञ्चित वर्गहरूको शिक्षामा समतामूलक पहुँच, सबै किसिमका अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूका लागि शिक्षामा पहुँच स्थानीय स्तरमा विशेष विद्यालय तथा स्रोतकक्षाको पर्याप्त सुविधा, मातृभाषामा शिक्षा प्रदान गर्ने पर्याप्त व्यवस्था नहुनु जस्ता विद्यमान समस्या र चुनौतीहरू रहेका छन् ।

४.३.२ उद्देश्य :-

१) लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको शिक्षामा समावेशी रूपमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।

२) लक्षित समूहका बालबालिकाको सिकाइ सहभागिता वृद्धि तथा सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्नु ।

३) विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद तथा दुर्व्यवहार नहुने सुनिश्चितता गरी बालबालिकालाई नियमित उपस्थिति, सहभागिता र सिकाइ सहज हुने वातावरण सिर्जना गर्नु ।

४) शिक्षामा पहुँच, सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिका दृष्टिकोणले पछाडि पारिएका समुदाय, वर्ग, अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरूबिच हुने विभेदलाई न्यूनिकरण गरी सबैका लागि समतामूलक गुणस्तरीय शिक्षाको अवसर प्रदान गर्नु ।

५) भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक कारणले विद्यालय शिक्षामा पहुँच नभएका बालबालिकाहरूका लागि समतामूलक सहभागिताको सुनिश्चित गर्नु ।

४.३.३ रणनीति :-

१) विद्यालय सिकाइका लागि आववश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्था पूरा गरी अपाङ्गतामैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने जसका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पूरा गर्नु ।

२) अपाङ्गगताको प्राम्भिक लेखाजोखा गर्दै अपाङ्गताका किसिम तथा स्वरूप पहिचान गरी विशेष कार्यक्रमको माध्यबाट उपयुक्त समावेशी शिक्षाको व्यवस्थाका साथै आबश्यकताअनुसार विशेष विद्यालयको प्रबन्ध गर्ने ।

३) छात्रवृत्तिका लागि विपन्न लक्षित गरी आर्थिक रूपले विपपन्न, सुविधाविहिन, कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिका सहभागि हुने व्यवस्था गर्ने ।

४) कार्यविधि तयार गरि आवश्यकताअनुसार थप विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।

५) विद्यालयमा सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवा तथा शिक्षाको प्रबन्ध तथा किशोरी लक्षित महिनावारी स्वच्छता सम्बन्धी सेवा तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।

६) आधारभूत तहमा मातृभाषा, स्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाइको अवसर प्रदान गर्न प्राथमिकता दिने ।

७) पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण, इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत्त यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन् स्वास्थ्य सम्बन्धी विषयवस्तु समावेस गरी सिकाइलाई जीवन उपयोगी सिपसँग आबद्ध गर्ने ।

८) सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी विविधता कार्य तथा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यहार, बहिष्करण र हेपाइ नहुने सुनिश्चितता सहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने ।

९) बालबालिकाहरूको शिक्षामा पहुँच र सहभागितामा रहेको विभेदलाई निराकरण गर्न विद्यालयमा भर्ना हुने प्रबन्ध मिलाउने ।

१०) बालमैत्री, लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री भौतिक पूर्वाधार तथा शैक्षिक वातावरणको विकास गर्ने ।

११) शिक्षकहरूका लागि समावेशी शिक्षा सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने ।

१२) दलित,महिला, जातजाति तथा अपाङ्गताको क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूसँग शिक्षाका लागि सहकार्य तथा समन्वय गर्ने ।

४.३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

उपलब्धिः

१) लक्षित समूहका सबै बालबालिकाहरूको शिक्षामा सहभागितामूलक र समतामूलक पहुँच सुनश्चित भई सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ ।

२) विद्यालयमा हुने कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार तथा अपहेलना रहित बामैत्री, लैङ्गिकमैत्री एवम् अपाङ्गमैत्री शैक्षिक वातावरण सिर्जना भएको हुने छ ।

३) विद्यालय सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पूरा भएको हुने छ ।

नतिजा र परिमाणात्मक लक्ष्यः

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्षको लक्ष्य
१	आधारभूत तहमा लैङ्गिक समता सूचक	५.१८	५.०	४.०	३.०	२.०	०	०
२	माध्यमिक तहमा लैङ्गिक समता सूचक	८.५७	८.०	५.०	३.०	२.०	०	०
३	लक्षित छात्रवृत्ति अभिलेख	२०	१००	१००	१००	१००	१००	१००
४	बालमैत्री विद्यालय भौतिक पूर्वाधार	१०	१०	१०	२०	२०	२०	२०

४.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष						लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	
१	शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुनुको कारण पहिचान गरी वैयक्तिक शैक्षिक कार्यक्रम तथा सहायता पद्धति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
२	बालबालिकाको परीक्षण गरी अपाङ्गताको आधारमा वर्गिकरण र	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

	अभिलेखीकरण गरी उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध								
३	आवश्यकता अनुरूपका सिकाइ सामग्री तथा अन्य आबश्यक सामग्री तथा पेसागत विकासका कार्यक्रममा समता तथा समावेशीकरणका विषयवस्तुलाई समावेश	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाबिच जवाफदेही सहितको कार्यगत समन्वय	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	निर्देशिकाअनुसार छात्रवृत्तिका लागि विद्यार्थी छनोट तथा छात्रवृत्ति वितरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
६	बालमैत्री प्रारूपको मापदण्ड सम्बन्धी रहेक विद्यालयका एक जनालाई तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
७	लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको छनौट र सक्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
८	विद्यार्थी, अभिभावक तथा शिक्षकका लागि मनोविमर्श तालिम सञ्चालन ।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

९	समावेशी शिक्षक शिक्षा तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१०	घुम्ती विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
११	पिछडिएका वर्गका बालबालिकाहरूका लागि सिकाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०
१२	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति वितरण (PMT)	जना	४०	५०	६०	७०	८०	१५०	२००

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रमः-

४.४.१ वर्तमान अवस्थाः

बालबालिकको विकास तथा उमेरगत सिकाइसँग उनीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको राम्रो अवस्थाले बालबालिकालाई सिकाइमा सक्रिय सहभागिता बढाई उपलब्धि सुधार गर्न प्रोत्साहित गर्दछ । विद्यालय खाजा कार्यक्रम नेपालको संविधानको मुलभूत सिद्धान्तमा खाद्य सम्प्रभूतालाई मौलिक हकको रूपमा स्वीकारको सन्दर्भमा नेपालको राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६ तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति,२०७६ एवम् बालबालिका सम्बन्धी अन्य कानूनले बालबालिकाको स्वास्थ्य पोषण तथा खाद्य सम्प्रभूता सम्बन्धी अधिकार स्थापित गरेको छ ।

नेपालमा सन् १९७४ देखि छानिएका जिल्लाहरूका छानिएका विद्यालयहरूमा विश्व खाद्यकार्यक्रमको अनुदानमा आधारित दिवा खाजा कार्यक्रम प्रारम्भ भएकोमा विभिन्न चरण र मात्रामा हाल सञ्चालन हुदै आएर कर्णाली र सुदूर पश्चिम प्रदेशका आठ जिल्लामा खाद्यान्न अनुदानमा दिवा खाजा कार्यक्रम सञ्चालित छ भने सन् २००८ देखि छानिएका प्राथमिक विद्यालयमा तथा समुदायमा प्रारम्भ गरिएको सरकारको नगद अनुदानमा आधारित दिवा खाजा कार्यक्रमलाई विस्तार गरी आ.ब. २०७७/२०७८ देखि सामुदायिक विद्यालयका पूर्व प्राथमिक तह देखि आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्मका सबै विद्यार्थी विद्यार्थीहरूलाई दिवाखाजाको व्यवस्था गरिएको छ । यस चुलाचुली गाउँपालिकामा दिवा खाजा कार्यक्रमलाई व्यवस्थित गर्न नेपाल सरकारले जारी गरेको कार्यक्रम कार्यानन्वय पुस्तिका बमोजिम विद्यालयहरूबाट विद्यार्थीहरूको दैनिक हाजिरी खाताको हाजिरी विवरणको प्रधानाध्यापकद्वारा प्रमाणित प्रतिलिपि माग गरी सोको आधारमा IEMIS मा विद्यार्थी हाजिरी प्रविष्ट गराइ दुबैको हाजिरी रुजु गरी १ जना विद्यार्थीले दैनिक रु २० का दरले प्राप्त गर्ने मासिक खाजा खर्च हिसाब गरी प्रत्येक दुई महिनाको अन्त्यमा विद्यालयको खातामा अनुदान रकम निकासा गर्ने गरिएको छ । बालबालिकाको स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइमा पहुँच हुनु उनीहरूको संविधान पदत्त हक पनि हो । भने दिगो विकास लक्ष्य नं ४ र ६ अन्तरगत सबै विद्यालयहरूमा सुरक्षित तवरले व्यवस्थित खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको प्रावधान हुनु

पर्ने गरी सूचाकांकहरू पनि तोकिएका छन् । तत्कालिन शिक्षा विभागले २०७४ मा तयार गरी २०७६ मा परिमार्जन गरिएको विद्यालयहरूमा विशुद्ध खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यविधि २०७४ले उल्लेख गरेअनुसार सबै विद्यालयहरूमा हुनुपर्ने माथि उल्लेखित गरिएका सुबिधाहरू साथमा छात्राछात्रका सङ्ख्याको आधारमा अलगअलग शौचालय, हरियाली स्वच्छता वातावरणका साथमा अपाङ्गता तथा फरक क्षमताका सबै बालबालिकाहरूलाई सहज हुने गरी व्यवस्थापन हुनुपर्ने, विद्यालयमा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापन शिक्षाको प्रबन्ध पनि अनिबार्य हुनुपर्ने छ । स्वच्छता लगायतका माथि उल्लेखित सुविधाहरूमा गुणस्तरीयता दिगोपना विद्यालयहरूमा व्यवस्थापन भएका र भविष्यमा व्यवस्थापन गरीने सबै कार्यविधि २०७४ को पुनरावलोकन गरी तदनुकूलको संस्थागत व्यवस्थापन आवश्यक देखिन्छ । सबै तहका विद्यालयहरूमा छात्रा छात्राका लागि Wash सहितको शौचालय निर्माण गर्ने कार्य विगत केही वर्ष देखि लागु भएको हो र हाल प्राय सबै विद्यालयमा यो सुविधा उपलब्ध छ । तर पनि विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा धेरै विद्यालयमा केही समस्या देखिएको छ । भने अधिकांश विद्यालयहरूमा अझै अपाङ्गमैत्री, भएका छैनन् । विद्यालयमा महिनावारीको समयमा सुरक्षित तथा सहज रूपमा स्यानेटरी प्याडको वितरण तथा चेन्ज गर्ने अलगअलग कोठाहरू छैनन् भने धेरै विद्यालयहरूमा महिवारी स्वच्छता सम्बन्धी शिक्षा तथा परामर्श दिने गरिएको छैन फेरि सबै विद्यालयहरूमा यस पालिका भित्र वातावरणीय सरसफाइ हरियाली वातावरण स्वच्छताको सुविधा प्रदान गर्न सकिएको छैन । दिवा खाजा स्वास्थ्य तथा पोषण सरसफाइ स्वच्छताका लागि मितब्ययी प्रभावकारी दिगोपना पर्याप्त संरचनागत व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिका स्वास्थ्य कार्यालय विद्यालयसँग कार्यविधिको व्यवस्था, संघीय कानुन तथा पालिकाको कार्यविधिअनुसार विद्यालयमा दक्ष स्वस्थ्य प्राविधिक व्यवस्थापन, दिवाखाजा, स्वास्थ्य तथा पोषण र सरसफाइ स्वच्छता कार्यक्रमका लागि पर्याप्त वित्तीय प्रबन्ध सुनिश्चितता, विद्यालय दिवा खाजाका लागि उपयुक्त स्वरूप, स्थानीय कृषि तथा ब्यापार र पौष्टिक तत्वयुक्त खाजा सुनिश्चित गरी प्रभावकारी अनुगमन र मूल्याङ्कन, विद्यालय स्वास्थ्य तथा वातावरणीय लैंगीक, अपाङ्गता तथा समय सापेक्षतामा परिवर्तन तथा थप विकास गरी कार्यान्वयन गर्न नसक्नु जस्ता विविध समस्या र चुनौतीहरू छन् । यस्ता चुनौती तथा समस्याहरूको न्यूनिकरणका लागि स्थानीय उत्पादनको प्रयोग, विद्यालय करेसाबारी, हरित विद्यालय अभियान, स्थानीय स्रोतको परिचालनबाट गर्न सकिने धेरै अवसरहरू पनि रहेका छन् ।

४.४.२ उद्देश्य-

१) बालबालिकालाई स्वाथ्य एवम् पोषणयुक्त तथा स्थानीय पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ।

२) स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबलिकाका पोषण, स्वास्थ्य र सिकाक्ष उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।

३) विद्यालयमा दिवाखाजा पोषण सरसफाइ स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमहरू प्रभावकारि रूपमा कार्यान्वय गर्नु ।

४.४.३ रणनीति

- दिवाखाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः विस्तार गर्दै आधारभूत तहसम्मका सम्पूर्ण बालबबलिकालाई विद्यालयमा खाजा उपलब्ध गराउने र अभिभावकको सैलग्नता माध्यमिक तहसम्म विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गर्ने ।
- दिवाखाजाका लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधा विस्तार गर्ने ।
- विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्री सहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्रा छात्राका लागि अलग अलग Wash सहितको शौचालय तथा गुरिनल, किशोरीका लागि सेनेटरी प्याड चेन्ज रुम , हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र विद्यालय घेराबाराको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विद्यालयमा प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) बालबालिकाको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधी तथा सूक्षम पोषक तत्व प्रदायक भिटामिन 'ए' तथा आइरन चक्की, पोलिक एसिड वितरण र छात्राका लागि महिनावरी स्वच्छताका लागि स्यानेटरी प्याड वितरण स्वास्थ्य चौकीको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
- दिवाखाजाका लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित वस्तुलाई प्राथमिकता दिने ।
- दिवाखाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थाइत्व र दिगोपनका लागि तीनै तहका सरकारसँग समझेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साझेदारको सहयोगका लागि आवश्यक संयन्त्र विकास गर्ने ।
- दिवाखाजा लगायत स्वास्थ्य पोषण तथा सरसफाइ र स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन,संयन्त्र, प्रक्रिया प्रभावकारी बनाउने ।
- दिवाखाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः आधारभूत तहसम्मकका सबै बालबालिकहरूलाई र अभिभावकको संम्लग्नतामा माध्यमिक तहसम्म विस्तार गर्दै लगिने छ । विद्यार्थी दावाखाजा पाउने कुरालाई अधिकारका रूपमा स्थापित गरिने छ ।
- दिवाखाजा कार्यान्वयन गर्न विद्यालयहरूमा आवश्यक संयन्त्र सहितको सक्षमता विकास तथा एक विद्यालय उक स्वास्थ्यकर्मीको अवधारणा कार्यान्वय गर्ने ।
- दिवाखाजको लागि खाद्य सामग्री आपूर्ति गर्न स्थानीय उत्पादमा आधधारित आपुर्ति गर्न किसान समूह, कृषि समूह, कृषि सहकारीहरूसँग सहकार्य गर्ने ।

४.४.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धिः

सबै विद्यालयमा सबै विद्यार्थीहरूको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलतामा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधार सहित सुरक्षित तथा रमाइलो सिकाइ वातावरणमा पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता हुने छ ।

नतिजा र परिमाणात्मक लक्ष्यः

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्ष
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा तथा कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबलिका प्रतिशत %	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
२	दिवाखाजा प्राप्त गर्ने कक्षा	१-५	१-५	१-५	१-५	१-५	१-५	१-५
३	वार्षिक रूपमा नियमित स्वास्थ्य परीषण गर्ने विद्यालयको सङ्ख्या	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
४	शुद्ध खानेपानी, व्यवस्थित शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेका विद्यालय सङ्ख्या	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
५	विद्यालय नर्स तथा सुविधा पुगेका विद्याल सङ्ख्या	१	५	८	१०	१०	१०	१०
६	स्थानीय उत्पादनको प्रयोग गरी दिवाखाजा वितरण गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
७	हात धुने ठाउँ,साबुन, स्यानेटरी प्याड व्यवस्थापन गर्ने कोठा, छात्र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय भएको विद्यालय सङ्ख्या	०	३	५	७	१०	१२	१२

४.४.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य :-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१० वर्षको लक्ष्य

१	दिवाखाजाका लागि भान्सा तथा भण्डार, भाँडावर्तन तथा आवश्यक सामग्रीको प्रबन्ध	वटा	0	१५	२०	२०	२०	२०	२०
२	दिवाखाजा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
३	विद्यार्थी अनुपातमा पानी, साबुन तथा सरसफाइ सामग्री आवश्यक सङ्ख्यामा छात्राछात्र अलगअलग wash सहितको शौचालय	वटा	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
४	त्रैमासिक रूपमा खाजा कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण	पटक	३	३	३	३	३	१५	३०
५	हरेक विद्यालय एक फूलबारी तथा एक विद्यार्थी एक गमला कार्यक्रम	वटा	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
६	साप्ताहिक सरसफाइ कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
७	आवधिक रूपमा स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श, जुकाको औषधी, सुक्ष्मपोषक तत्व प्रदान	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०
८	एक विद्यालय एक स्वास्थ्य किट वा	वटा	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०

	प्राथमिक उपचार बक्स व्यवस्थापन								
९	सरसफाइ सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधार विकासमा सहयोग कार्यक्रम	पटक	२	२	२	२	२	१०	२०
१०	छात्राको लागि सेनेटरी प्याड व्यवस्थापन,वितरण तथा अनुगमन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता :-

मानवजन्य विपद् युद्ध, द्वन्द्व, तथा प्रकृति जन्य विपद् महामारी तथा प्रकोप बाढी, पहिरो, भूकम्प जस्ता विभिन्न कारणले उत्पन् सङ्कटकालिन अवस्थामा सुरक्षित तरिकाले बालबालिका तथा शिक्षासँग सम्बद्ध व्यक्ति, परिवार तथा समुदायका सिकाइ अवसर निरन्तर हुन वा गर्नु त्यस्ता जोखिमका लागि पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापनका लागि विकल्पहरूको ब्यवस्थापन विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण तथा उत्थालशीलताभित्र पर्दछ । शिक्षामा संम्भावित जोखिमको पूर्व तयारी, आपत्कालिन अवस्थामा शिक्षा क्षतिको न्यूनीकरण गरी तत्काल प्रतिकार्य, आपतछि हुने क्षतिको पुनस्थापना जस्ता कुराहरू यस अन्तर्गत पर्दछ ।

४.५.१ वर्तमान अवस्था :-

विद्यालय तथा शिक्षा सुरक्षाको सन्दर्भमा नेपालको संविधान २०७२, ले अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत माध्यमिक शिक्षा तथा सुविधाविहिन तथा अपाङ्गता भएका बालबलिकाहरूका लागि निःशुल्क उच्च शिक्षाको सुनिश्चितताका साथै बालबालिका माथि हुने विभेद, सजाय र दुराचारलाई निषेध गरेको छ । अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ र अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा नियमावली २०७७ ले छात्रवृत्ति, दिवाखाजा, सुविधा विहिनहरूका लागि विशेष सहयोग, मातृभाषा शिक्षा सहित कुनै पनि अवस्थामा बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ ।

विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनीकरण तथा उतथानशीलतालाई जोड दिन आपत्कालीन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षाको अवधारणा बाल अधिकारको रूपमा स्वीकार गरी बाल अधिकारका क्षेत्रमा भएका अन्तर्राष्ट्रिय कानुनहरू विश्वव्यापी घोषणाहरू अन्तर्राष्ट्रिय एवम् क्षेत्रिय घोषणा तथा प्रतिबद्धताबाट परिलक्षित यस अवधारणलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न विभिन्न राष्ट्रहरूले आआफ्नो नीति, कानुन तथा योजनाहरूमा परिस्थितिजन्य शिक्षा (आपत्कालिन तथा सङ्कटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा) लाई समावेस गर्ने गरेका छन् । विशेषतः लामो द्वन्द्वको परिवेशमा

शिक्षा क्षेत्रमा परेको प्रभाव, २०७२ को विनासकारी भूकम्प तथा विभिन्न समय र स्थानमा घटेका प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरूका साथै कोभिड-१९ को महामारीको प्रभावका कारण बालबालिकाको शिक्षा प्राप्त गर्ने अधिकारमा पुगेको अवरोधबाट सिकाइ भई नेपाल सरकारले आ.ब २०७९/०८० देखि कार्यान्वयमा ल्याएको विद्यालय शिक्षा क्षेत्र सुधार योजनाले आपत्कालीन अवस्थाका शिक्षण सिकाइको निरन्तरता सम्बन्धी विषयलाई मुख्य अन्तर सम्बन्धीत सवालको रूपमा उल्लेख गरी योजनाको लक्ष्यसँग जोडेको छ । यसै योजनाको लक्ष्यअनुसार विवध खालका प्रकोपप, विपद् वा महामारीका समयमा शैक्षिक संस्था सञ्चालन र सिकाइ निरन्तरताका लागि गर्नुपर्ने र गर्न सकिने विभिन्न औपचारिक वा अनौपचारिक, खुला माध्यमका सम्भावित सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना कै पूरक कार्यक्रमको रूपमा सिकाइ आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना (ReAL plan) शिक्षा , विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयबाट स्वीकृत भई आ.ब. २०७९/०८० बाट कार्यान्वियन ल्याएको छ ।

यस चुलाचुली गाउँपालिकामा पनि विभिन्न समयमा विपद् तथा सङ्कट आइपर्दछन् । यस्तो अवस्थामा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिन तथा विपद् तथा सङ्कटकव घडीमा पनि विचलित नभई सोको व्यिस्थापन र न्युनीकरण गर्न यजनाबद्ध रूपमा शिक्षा प्रदान गरिदै आएको छ । जस्तै कोभिड-१९ का कारणबाट अस्तव्यस्त भएको शैक्षिक सत्र २०७७ लाई विद्यालय व्यवस्थापन समितिको संयुक्त सहयोगमा फोन तथा टोल सिकाइ योजना बनाएर बालबालिकको सिक्ने अधिकारलाई सुनिश्चित गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिएको सर्वविदितै छ । यसै सन्दर्भमा कक्षा गत रोलनम्बरलाई जोरविजोर प्रमाणाली मार्फत विद्यालयमा सामाजिक दूरी कारय गर्दै शिक्षण सिकाइ समेत भएको थियो भने चुलाचुली गाउँपालिकाको आर्थिक सहयोगमा शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाद्वारा विषय शिक्षक मार्फत विद्यार्थी स्वाध्ययान सामग्री विकास गरी विद्यार्थीलाई वितरण गरेर घरमै अध्ययन गर्ने व्यवस्था मिलाइएको थियो । विपद्का लागि सहयोगार्थ यस पालिकामा द्रुत प्रतिकार्य समिति, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी उपशाखा रहेको छ । विद्यालयमा रहेका स्काउट बालक्वल,जु.रे.स. तथा टिन्च क्लवले पनि विपद्प्रति सचेतना जगाउँदै आएका छन् । यसका साथै सिकाइ आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना अन्तरगत नेपार सरकारबाट प्राप्त अनुदानको समेत प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिदै आएको छ । आपद्कालीन अवस्थामा शिक्षा अन्तर सम्बन्धीत विषयको रूपमा वा छुट्टै विधाका रूपमा सम्बन्धीत गर्न, प्राकृतिक प्रकोप र सङ्कटको जोखिम माहामारी तथा सामाजिक तथा राजनैतिक द्वन्द्वले सिर्जना गर्ने अवरोधको समेत सावधानी अपनाउन, अल्पकालीन घटनालाई योजनामा समेट्ने तथा स्रोत व्यवस्थापन गर्न, सङ्कटहरूको वर्गीकरण तथा तत्कालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाउन उत्थानशीलता बारे योजना तयार गर्न नसक्नु जस्ता यावत समस्या रहेका छन् ।

४.५.२ उद्देश्य :-

१) विपद् ब्यवस्थापन कार्यको संयन्त्र र कार्यढाचा विकास गर्नु ।

२) संम्भावित विपद्को ब्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासका लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ।

३) आपतकालीन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइ विधि प्रयोग गरी बालबालिकको सिक्न पाउने अधिकार। सुनिश्चित गर्नु ।

४) संम्भावित विपद्को अवस्थामा स्वाध्यान सामग्री विकसका लागि स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ।

४.५.३ रणनीति :-

- ❖ विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्व तयारी व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापना सम्बन्धी आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधि तयार गर्ने ।
- ❖ संम्भावित प्रकोप तथा विपद् सम्बन्धी पूर्व सावधानी , प्रकोपबाट बच्ने उपायहरूका बारेमा जानकारी गराउने ।
- ❖ कवभिड-१९ जस्ता महामीबाट बच्न पूर्व तयारी,सावधानी, रवकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी गर्ने ।
- ❖ महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिन बैकल्पिक उपायहरूको खोजी र तयारी गर्ने ।
- ❖ शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा सङ्कटहरूको पुर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको बारेमा सरोकारवालासँग गोष्ठीको आयोजना गरी अन्तरक्रिया र छलफलद्वारा मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने ।
- ❖ विद्यालयको विपद् व्यवस्थापन समिति मार्फत विद्यालयमा स्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार पार्ने ।
- ❖ विपद्को समयमा शैक्षिक सेवा निरन्तरताका लागि आवश्यक हुने यन्त्र , उपकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहतका सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने ।
- ❖ विपद्, प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैर सरकारी निकायबिच वडास्तरसम्म समन्वय र जिमम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने ।

  सिकाय आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना अन्तर्गत नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदानको प्रभावकारी कार्यान्यिन गर्न गाउँ शिक्षा समिति, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षकहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।

४.५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :-

उपलब्धिः

१) विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास भएको हुने छ ।

२) संम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासका लागि भौतिक, मानविय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।

३) आपतकालीन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइ विधि प्रयोग गरी बालबालिकको सिक्नपाउने अधिका। सुनिश्चित भएको हुने छ ।

४) संम्भावित विपद्को अवस्थामा स्वाध्यान सामग्री विकासका लागि स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य :-

क.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	१० वर्षको लक्ष्य
१	बालबालिकालाई आधारभूत जीवन रक्षा सिपसहित महामारी तथा प्रकोप, विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	०	१०	१५	२०	२५	२७	२७
२	हरित विद्यालय सङ्ख्या	०	५	१०	१५	२०	२७	२७
३	जलवायु परिवर्तन, दिगो विकासका निम्ति शिक्षा कार्ययक्रम सञ्चालन गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	०	५	१०	१५	२०	२७	२७
४	एक विद्यार्थी एक गमला लागु भएका विद्यालय सङ्ख्या	०	५	१०	१५	२०	२७	२७
५	महामारी, प्रकोप तथा विपद्को समयमा वैकल्पिक विधिको प्रयोग गरी सिकाइ निरन्तर गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	२७	२७	२७	२७	२७	२७	२७

४.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य :-

क.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१० वर्षको लक्ष्य
१	विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापन नीति तथा मापदण्ड निर्माण तथा पुनर्निर्माण	पटक	१	-	-	-	-	१	१
२	शिक्षक ,वि.व्य.स., स्थानीय तह , गाउँ शिक्षा समिति, शिक्षा	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

	शाखा,लाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम कार्यक्रम सञ्चालन ।								
३	विद्यालयमा विपद् पूर्व तयारी,प्रतिकार्य, पुनस्थापना तथा उत्थानशीलताका लागि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	पालिकास्तरीय तथा विद्यालय स्तरीय विपद् प्रतकार्य यजना निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	पालिका स्तरीय विद्यालय शिक्षा सहयोग विपद् कोष कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	वडास्तरीय प्रतिकार्य कार्यदलको गठन र परिचालन	पटक	-	१	-	१	१	३	५

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास :-

४.६.१ वर्तमान अवस्था :-

औपचारिक रूपमा सिक्नका लागि ठाउँ विद्यालयको कक्षाकोठा नै हो । अर्थात औपचारिक रूपमा शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया सम्पन्न गरिने स्थल कक्षाकोठा हो भने बालबालिकाले शिक्षा हासिल गर्ने स्थलको भौतिक पूर्वाधारहरू बालमैत्री हुनु आवश्यक छ । सुरक्षित विद्यालय भवन, उचित व्यवस्थापन भएको कक्षाकोठा, (फर्निचर,प्रकाश, हावा, कक्षाकोठाको आकार, शैक्षिक पाटी सरसफाइ) सुविधायुक्त, शौचालय, पर्याप्त खेलमैदान, शुद्ध र पर्याप्त खानेपानी तथा सुरक्षित राख्नका लागि कम्पाउण्ड घेराबारा विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन् । शिक्षा नियमावली २०५९अनुसार एक विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी बन्न प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका प्रारम्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० बर्ग मिटर बराबरको क्षेत्रफल तोकिएको छ । राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठ, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुककर्नर जस्ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने। विद्यालय भवन लगायतका सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद् जोखिममुक्त बनाउँदै सबै

विद्यालयलाई सुरक्षित एवम् बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्था गरिएको छ ।

चुलाचुली गाउँपालिकाका हाल कुल विद्यालय २७ मध्ये २० सामुदायिक र ७ संस्थागत विद्यालय रहेका छन् । सामुदायिक विद्यालय तर्फ १२६ भवन रहेकोमा २३ ओटा पक्की भवन छन् । यसरी हेर्दा विद्यालयमा पक्की संरचना कम देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालयमा छात्रा तथा महिला शिक्षक शौचालय भएका विद्यालयहरू १०, छात्र शौचालय भएका विद्यालय ११ वटा छन् । छात्रा छात्र र शिक्षकले एउटै शौचालय भएका विद्यालय ९ ओटा, खानेपानीको आफ्नै श्रोत भएका विद्यालय २७ ओटा विद्यालय छन् । यस चुलाचुली गाउँपालिकामा ९ ओटा विद्यालयमा पुस्तकालय, ९ ओटा विद्यालयमा विज्ञान प्रयोगशाला, १३ ओटा विद्यालयमा समान्य कम्प्युटर प्रयोगशाला (स्मार्ट बोर्ड भएका विद्यालय ३) र २७ ओटा विद्यालयमा इन्टरनेट पुगेको छ। १५ ओटा विद्यालयमा पर्याप्त खेल मैदान रहेका छन् ।

यस गाउँपालिकाको सामुदायिक विद्यालयहरूको भौतिक अवस्था तथा विद्यालयको विवरण देहाय कमोजिम प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.स.	विद्यालयको नाम	भवन		पुस्तकालय	विज्ञान प्रयोगशाला	ICT ल्याव	वास सहितको शौचालय	स्वच्छ खानेपानी	इन्टरनेट	खेल मैदान
		पक्की	अर्धपक्की							
१	श्री जनता मा.वि. चुलाचुली -१ इलाम	२	६	१	१	१	१	१	१	१
२	श्री सागर आ.वि. चुलाचुली-१, इलाम	०	२	०	०	०	०	१	१	०
३	श्री शिवज्योति आ.वि. चुलाचुली-१, इलाम	२	३	०	०	१	१	१	१	१
४	श्री जनता मा.वि.चुलाचुली-२ इलाम	२	१०	१	१	१	१	१	१	१
५	श्री पञ्चकन्या आ.वि. चुलाचुली-२, इलाम	२	१	१	१	१	१	१	१	१
६	श्री सूर्योदय आ.वि. चुलाचुली-३, इलाम	०	४	०	०	१	१	१	१	१
७	श्री किराँतेश्वर मा.वि. चुलाचुली-३, इलाम	४	८	१	१	१	१	१	१	१
८	श्री किरातचोलुङ आ.वि. चुलाचुली-४ इलाम	०	३	०	०	१	०	१	१	१
९	श्री बालज्योती मा.वि. चुलाचुली -४ इलाम	२	१४	१	१	१	१	१	१	१
१०	श्री भानु मावि चुलाचुलि-५, इलाम	३	१०	१	१	१	१	१	१	१

११	श्री बाँझोगाउँ मा.वि. चुलाचुली-५, इलाम	२	४	१	१	१	१	१	१	१
१२	श्री गिताञ्जली आ.वि. चुलाचुली -६ इलाम	१	७	१	१	१	१	१	१	०
१३	श्री देविस्मृति आ.वि. चुलाचुली-६ इलाम	०	३	०	०	०	०	१	१	०
१४	श्री राष्ट्रप्रेमी मा.वि चुलाचुली-६, इलाम	२	८	१	०	१	१	१	१	१
१५	श्री चुलाचुली आ.वि. चुलाचुली-६ इलाम	०	४	०	०	०	०	०	१	०
१६	श्री नारायणज्योती आ.वि.चुलाचुली-६ इलाम	०	४	०	०	०	०	०	१	१
१७	श्री सूर्यज्योती आ.वि. चुलाचुली-६, इलाम	०	२	०	०	०	०	०	१	०
१८	श्री मिक्लाचोङ.मा.वि. चुलाचुली-६, इलाम	१	५	०	१	१	१	१	१	१
१९	श्री शहिद स्मृति आ.वि. चुलाचुली-६,इलाम	०	३	०	०	०	०	०	१	१
२०	श्री सगरमाथा आ.वि. चुलाचुली-६, इलाम	०	२	०	०	०	०	०	१	१

माथिको तत्थ्याङ्कले विद्यालयहरू अझ पनि भौतिक रूपमा पूर्ण मजबुद नरहेको प्रष्ठ हुन्छ । गाउँपालिकाले विद्यालयको भौतिक व्यवस्थापनका न्यूनमात्रामा बजेट विनयोजन गरेको पाइन्छ । भने संघीय सरकारबाट प्राप्त शसर्त अनुदान अन्तरगतको भौतिक पूर्वाधार अनुदान पनि ज्यादै कम आउने गर्दछ । यसले विद्यालयहरूको भौतिक व्यवस्थापन अझ पनि राम्रो हुन नसकिरहेको अवस्था छ ।

विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको विकास र विस्तारमा पूर्वाधार विकालसाई गुणस्तरीय, पारदर्शी एवम् जवाफदेही बनाउनु, सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास तथा विस्ताका लागि मापदइडअनुसारको गुरुयोजना विकास गर्नु पूर्वाधारलाई बालमैत्री, अपाङ्गता र लैङ्गिकमैत्री बनाउनु पनि चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।

४.६.२ उद्देश्य :-

१) विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास तथा कार्यान्विय गरी सुनिश्चित विद्यालय पूर्वाधार विकास गर्नु ।

२) सबै विद्यालयमा बालमैत्री सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार विकास, मर्मत संभार तथा सबलीकरण गर्नु ।

३) जलवायु परिवर्तनका असरबाट सुरक्षित हुन जलवायु स्मार्ट भौतिक संचरना बनाउन परामर्श गर्नु ।

४) सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधारको आवश्यक मापदण्ड विकास र कार्यान्विय गर्नु ।

४.६.३ रणनीति :-

१) भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि सञ्चालित विद्यालय तह , विद्यार्थी सङ्ख्याको प्रक्षेपण र भौतिक क्षेत्रको आधारमा मापदण्ड विकास गर्ने ।

२) एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकै पटक गर्ने गरी पूर्ण विद्यालय निरमाणको अवधारणा कार्यान्विय गर्ने ।

३) विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीका आधारमा स्रोत व्यवस्थापन गरी सरोकारवालहरूको सहभागितामा कार्यान्वियन हुने प्रबन्ध गर्ने ।

४) विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकताअनुसार सवलीकरण तथा पुननिर्माण एवम् मर्मत संभार गर्ने ।

५) पूर्वाधार निरमाणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्षलाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

६) भौतिक निर्माणको स्रोत परिचालनमा तीन तहका सरकारबिच समन्वय कायम गगरी एकद्वार प्रणाली अपनाउने ।

७) विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासमा स्थानीय समुदाय, सरकारी उवं गैर सरकारी तथा समुदायमा आधारित संघसंस्थाको परिचालन गरी साझेदारीमा निर्माण कार्य गर्ने ।

८) प्रकोपको जोखिममा परेका विद्यालय भवनलाई तुरुन्त वैकल्पिक व्यवस्था गरी स्तरीन्ती गर्ने ।

९) पूर्वाधार विकासका लागि विद्यालयको भौतिक सूचक तयार गर्ने ।

४.६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :-

उपलब्धिः-

- ❖ गाउँपालिका भरिका सबै विद्यालयमा पर्याप्त, सुरक्षित र उपयुक्त अवस्था सहितको संरचना निर्माण भएको हुने छ ।
- ❖ सबै विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार घेराबारा सहितको प्रवेश गेट निर्माण भएको र विद्यालयमा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री निर्माण भएको हुने छ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१०वर्षको लक्ष्य
१	भूकम्प प्रतिरोधात्मक विद्यालय भवन संङ्ख्या	५	१०	२०	५०	१००	१००	१२०	१२०
२	मापदण्ड पूरा गरी नयाँ निर्माण भएका भवन, कक्षाकोठा सङ्ख्या	५	७	२०	५०	१००	१००	१२०	१२०
३	बाढी पहिरो लगायतका जोखिम न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्नुपर्ने विद्यालय सङ्ख्या	१	२	२	२	५	५	५	१०
४	डिजिटल भौतिक सामग्रीसहितका विद्यालय सङ्ख्या	३	५	७	१०	१२	२०	२०	२०

४.६.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा परिमाणात्मक लक्ष्य :-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष						लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	

१	भूकम्प्प प्रतिरोधी भवन भएका विद्यालय सङ्ख्या	वटा	७	१०	१५	२०	२०	२०	२०
२	विद्यालयको भौतिक अवस्थाको विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयार	पटक	१	-	-	१	-	२	४
३	नयाँ निर्माण तथा मर्मत संम्भार गर्नुपर्ने भौतिक संरचना (भवन,कक्षाकोठा, शौचालय, घेराबारा, खानेपानी, खेलमैदान, क्यान्टिन, पार्किङ, छात्रावास, गेट, स्मार्टबोर्ड, फर्निचर आदि)	वटा	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
४	बाढी पहिरो लगायतका प्रकोप न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्नुपर्ने विद्यालय सङ्ख्या	वटा	२	२	२	२	५	७	७
५	निरन्तर प्राविधक तथा जनप्रतिनिधिहरूबाट अनुगमन तथा निरीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	हामी बनाउँछौं, हाम्रो विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	वटा	०	२	५	१०	१५	२०	२०
७	नछोडौं विद्यालय परिसर खाली, बनाऔं बगैंचा हरियाली कार्यक्रम सञ्चालन भएका विद्यालय सङ्ख्या	वटा	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
८	एक विद्यार्थी एक गमला कार्यक्रम सञ्चालन भएका विद्यालय सङ्ख्या	वटा	०	५	१०	१५	२०	२०	२०

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि :-

४.७.१ वर्तमान अवस्था :-

आजको आधुनिक युगमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) शिक्षण—सिकाइ प्रक्रियाको महत्त्वपूर्ण माध्यम बनेको छ। नेपालका धेरै विद्यालयहरूमा कम्प्युटर, इन्टरनेट, प्रोजेक्टर, स्मार्ट बोर्ड, मल्टिमिडिया सामग्री, शैक्षिक सफ्टवेयर तथा अनलाइन सिकाइ प्लेटफर्महरूको प्रयोग हुन थालेको छ। शहरी क्षेत्रका विद्यालयहरूमा ICT को प्रयोग तुलनात्मक रूपमा बढी भए पनि ग्रामीण तथा दुर्गम क्षेत्रका विद्यालयहरूमा आवश्यक पूर्वाधार, विद्युत्, इन्टरनेट र दक्ष जनशक्तिको अभावका कारण यसको प्रयोग अपेक्षाकृत कम रहेको छ। तथापि, विद्यालय शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग क्रमशः विस्तार हुँदै गएको छ।

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि समाजका विविध आयामहरूमा अपरिहार्य भएजस्तै शिक्षा क्षेत्रमा समेत अपरिहार्य बनी सकेको छ । शिक्षा क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई नियाल्ने हो भने यसको प्रयोग शिक्षा क्षेत्रको व्यवस्थापकीय पक्षमा र शिक्षण सिकाइको दुबै पक्षमा भई रहेको छ । शिक्षण सिकाइ पक्षबाट हेरदा सूचना तथा संचार प्रविधिको कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइ सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थिहरूलाई अभिप्रेरित गर्न तथा विद्यार्थीहरूले स्वअध्यनका लागि प्रयोग भएको पाउन सकिन्छ । व्यवस्थापकीय र प्रशासनिक पक्षबाट हेर्दा तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न, अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्न, तालिम सेमिनार तथा सम्मेलन आयोजना गर्न तथा शैक्षिक सुशासन कायम गर्नको लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई प्रयोग गरिएको छ । अतहः सूचना तथा सञ्चार प्रविधि आधुनिक शिक्षाको अपरिहार्य अंङ्ग बनिसकेको छ। यसले शिक्षण सिकाइलाई सरल, रोचक, प्रभावकारी र गुणस्तरीय बनाउनुका साथै विद्यार्थीमा आवश्यक डिजिटल दक्षता विकास गर्न मद्दत गर्छ । त्यसैले विद्यालयहरूमा आवश्यक पूर्वाधारको विकास गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगलाई अझ विस्तार गर्न आवश्यक छ ।

विद्यालयमा सूचना प्रविधिको अत्यधिक प्रयोगको अवस्था सिर्जना कोभीड-१९ को महामारीले शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ । विभिन्न प्रकारका विपद् र महामारीमा पनि शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने कार्यमा अनलाइन तथा अफलाइन लगाउतका भर्चुअल माध्यम प्रयोग गरी सिकाइलाई निरन्तरता दिन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले महत्त्वपूर्ण सहयोग गर्न सक्दछ । नेपाल सरकारले वि.स. २०७७ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र वज्ञान तथा प्रविधि प्रबर्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी नीति उल्लेख गरिएको छ ।उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय र शिक्षण संस्थामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी पुर्याउने, तालिम, शिक्षण सिकाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नकालागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख गरेको छ । यसै गरी उक्त नीति तथा कार्यक्रममा समावेश भएको सूचना तथा सञ्चार सम्बन्धी नीतिअनुसार सामाजिक सञ्जाल र अनलाइन मिडियालाई आम जनताको सिर्जनशीलता अभिवृद्धि र विद्यार्थीहरूका लागि सिकाइ माध्यमको रूपमा सदुपयोग गरिने कुरा

उल्लेख गरिएको छ । तथ्याङ्कगत रूपमा हेर्दा चुलाचुली गाउँपालिकामा रहेका २० ओटा सामुदायिक विद्यालयहरू मध्ये १३ ओटा विद्यालयमा कम्प्युटर जडान गरिएको छ भने सबै २० ओटै विद्यालयमा इन्टरनेट जडान गरिएको छ । भने सामुदायिक विद्यालयमा जम्मा १० ओटा विद्यालयमा कम्प्युटर ल्याव जडान गरिएको छ । सबै २० विद्यालयलाई इन्टरनेट जडानका लागि संघीय ससर्त अनुदानबाट प्राप्त बजेट प्रदान गर्ने गरिएको छ ।

यस प्रकार राष्ट्रिय तथा स्थानीय परिवेशको विश्लेषणका आधारमा यस गाउँपालिकाका विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि अन्तर्गत सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी आधारभूत संरचना जस्तैः विद्युत, इन्टरनेटर कनेक्टीभिटी लगायतका प्राविधि पूर्वाधारको पहुँच सबै विद्यालयमा पुर्याउने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी उपकरणको व्यवस्थापन, त्यसको सञ्चालन र प्रयोगका लागि क्षमता विकास गर्न, अपाङ्गता भएका ब्यक्तिका लागि उपयुक्त हुने गरी सामग्री विकास र प्रयोग गर्न, सबै प्रयोगकर्तालाई सहज हुने गरी शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तथा लेखा प्रणाली व्यस्थित गर्न, इन्टरनेट सेवा प्रदायक संस्था र पालिका बिचमा समन्वय गर्न जस्ता समस्या रहेका छन् ।

४.७.२ उद्देश्य :-

१) सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पुर्याउनु ।

२) सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र समय सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

३) सबै विद्यालयमा डिजिटल शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु ।

४.७.३ रणनीति :-

१) सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गर्नु ।

२) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको सम्बन्धमा शिक्षकको सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

३) विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोग गर्ने ।

४) शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रमाणीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकतम् प्रयोग गर्ने ।

५) शैक्षिक स्रोत सामग्रीमा इन्टरनेटको सुविधा मार्फत विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीको पहुँच विस्तार गर्ने ।

६) कम्प्युटर लाइब्रेरी तथा डसिजिटल पुस्तकालयको माध्यमबाट दृष्टिविहिन तथा सुनाइ सम्बन्धी सक्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी श्रव्य तथा दृष्य सामग्रीको उचित प्रबन्ध र प्रयोग गर्ने ।

७) सबै विद्यालयको अध्यावधिक गर्नुपर्ने तथ्याङ्क (IEMIS) बाट नै सङ्कलन गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।

८) कम्प्युटर प्रयोगशाला रहेका विद्यालयहरूमा ई-पुस्तकालय सञ्चालन गर्ने ।

४.७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :-

उपलब्धिः-

१) विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास र विस्तारले प्रभावकारी ढङ्गबाट सिकाइमा सहजीकरण भएको हुने छ ।

२) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुने छ ।

नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य:-

क.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
१	इन्टरनेट जडान भएका विद्यालय सङ्ख्या	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
२	Interactive Board/ Smart Board/panel Board जडान भएका विद्यालय सङ्ख्या	४	१०	१५	२०	२०	२०	२०	२०
३	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग भएका विद्यालय सङ्ख्या	६	१२	१८	२०	२०	२०	२०	२०
४	मुख्य विषयमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	०	५	१०	१५	२०	२०	२०	२०
५	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	१८	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
६	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय सङ्ख्या	१९	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
७	सबै तथ्याङ्क पूरा गरी (IEMIS) प्रणालीमा	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०

	अध्यावधिक रहेका विद्यालय सङ्ख्या								

४.७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्यः-

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाई	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष						लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	
१	सबै विद्यालयमा विद्युतको पहुँच पुर्याउने	वटा	१६	२०	२०	२०	२०	२०	२०
२	एक विद्यालय एक सूचना प्रविधिको न्यूनतम प्याकेज (ल्यापटप, प्रिन्टर, एक प्रोजेक्टर र इन्टरनेट) कार्यक्रम	वटा	१६	२०	२०	२०	२०	२०	२०
३	न्यूनतम् एक विद्यालय एक Interactive Board/ Smart Board/panel Board जडान कार्यक्रम ।	वटा	४	१०	१५	२०	२०	२०	२०
४	विद्यालयमा (ICT) संरचना विस्तार गरी ई-लाइब्रेरी स्थापना र तालिम	वटा	१	४	७	१०	२०	२०	२०
५	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धीत सक्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	सूचना प्रविधिको प्रयोगबारे वार्षिक रूपमा स्थलगत अनुगमन तथा रुजु ।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
७	सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

	विकासको क्लष्टर स्तरीय जनशक्तिको पहिचान, सक्षमता विकास तथा परिचालन ।								
८	सबै विद्यालयहरूको (IEMIS) विद्यालय आफैले अध्यावधिक तथा सूचना प्राप्त गर्ने र संम्प्रेषण गर्न सक्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
९	विद्यालयमा Digital सिकाईका लागि Smart Board व्यवस्थापन र सञ्चालन (१ लाख ५० हजारका दरले	वटा	८	१०	१२	१४	१६	२०	२०

परिच्छेदः-५
सुशासन तथा व्यवस्थापन

५.१ संस्थागत क्षमता विकास

५.१.१ वर्तमान अवस्था

शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न प्रभावकारी शैक्षिक व्यवस्थापन र संस्थागत क्षमता विकास अपरिहार्य पक्षहरू हुन् । शिक्षाको व्यवस्थापन अन्तर्गत विद्यालयको योजना निर्माण, स्रोतसाधनको परिचालन, मानव संसाधन व्यवस्थापन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन जस्ता कार्यहरू पर्दछन् । यस्ता कार्यहरू व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन हुँदा विद्यालयको शैक्षिक वातावरण सुधार भई सिकाइ उपलब्धि वृद्धि हुन्छ । त्यसै गरी, संस्थागत क्षमता विकासले विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूको नेतृत्व, प्रशासनिक दक्षता, भौतिक पूर्वाधार, सूचना प्रविधिको प्रयोग तथा शिक्षकहरूको व्यावसायिक क्षमता अभिवृद्धिमा जोड दिन्छ। क्षमता विकासका कार्यक्रमहरूले संस्थालाई आत्मनिर्भर, उत्तरदायी र प्रभावकारी बनाउन सहयोग पुऱ्याउँछन्।

समग्रमा, शिक्षाको व्यवस्थापन र संस्थागत क्षमता विकास एकअर्काका पूरक पक्ष हुन्। यी दुवै क्षेत्रमा निरन्तर सुधार र लगानी गर्न सकेमा गुणस्तरीय, समावेशी तथा दिगो शिक्षा प्रणालीको निर्माण गर्न सकिन्छ । शिक्षा

क्षेत्रलाई व्यवस्थापन गर्ने संरचनाहरूमा संघमा शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय, शिक्षा तथा मावन स्रोत विकास केन्द्र, शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, प्रदेशमा सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा विकास निर्देशनालय, शिक्षा तालिम केन्द्र र स्थानीय तहमा समाजिक विकास समिति अन्तर्गत शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा रहेका छन् ।

यस चुलाचुली गाउँपालिकाको सन्दर्भमा गाउँ शिक्षा समिति,शिक्षकको पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ तथा विज्ञ समूह छ । यता शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखामा शिक्षा शाखा प्रमुख र प्राविधिक सहायक (अधिकृत स्तर छैटौं) रही दैनिक कार्यकलाप सञ्चालन गरिदै आएको छ । यस गाउपालिकामा २० ओटा सामुदायिक विद्यालय ७ ओटा संस्थागत विद्यालय छन् भने २८ ओटा बालविकास केन्द्रमध्ये २६ ओटा विद्यालयमा आरित र २ ओटा समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्रमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको व्यवस्था छ । यस पालिकामा विद्यालय शिक्षा मात्र सञ्चालनमा छ भने उच्च शिक्षा सञ्चालनमा छैन ।

यस गाउँपालिकाले शिक्षालाई विषगत उपक्षेत्र अन्तर्गत शिक्षालाई समेटी वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा नियमित रूपमा कार्यक्रम तथा बजेटसहित संम्बोधन गरेको छ । गाउँ शिक्षा समिति, प्रअ. को नियमित मासिक बैठक , वार्षिक सामाजिक परीक्षण र लेखा परीक्षण, आर्थीक लेखा परीक्षण मार्फत शैक्षिक गतिविधिहरूको अध्यावधिक तथा पारदर्शिता कायम गर्दै, वार्षिक शैक्षिक स्थिति प्रतिवेदन, शैक्षिक क्यालेण्डर प्रकाशन,पालिका स्तरीय परीक्षा समिति मार्फत नतिजा विश्लेषण तथा समीक्षा गरिदै आएको भएता पनि स्थानीय शिक्षक सहायता पद्धतिको विकास गर्न, शिक्षकको सक्षमता विकास र विस्तार गर्न, विद्यालयका शैक्षिक र प्रशासनिक कार्यका लागि सहयोग तथा अनुगमन प्रणाली व्यवस्थित गर्न, संघ, प्रदेश, र स्थानीय तहबिच समन्वय र सहकार्य सुदृढ गर्न, समयसीमाभित्र आवश्यक योजना निर्माण गर्न, ऐन, नियम, कानुन निर्माण गर्न, दरबन्दीअनुसारको शिक्षक व्यस्थापन गर्न, गुनासो सुनुवाइको संयन्त्र विकास र सामाजिक न्याय जस्ता समस्याहरू छन् ।

५.१.२ उद्देश्यः

१) स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु ।

२) जनशक्तिका लागि संस्थागत दक्षता अवृद्धि गर्नु ।

३) आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गरी न्यायोचित र समुचित वितरण गर्नु ।

४) समृद्ध चुलाचुली निर्माणका लागि उत्तरदायी, जवाफदेही, सेवामुखी र जनहितकारी संयन्त्र निर्माण गर्नु ।

५.१.३ रणनीति

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।
- संथागत संरचनाअनुसार जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सक्षमता विकास गर्ने।
- शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेसागत विकासका लागि नियमित तालिम, कार्यशाला, अभिमुखीकरण तथा पेसागत सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।

- ❖ शिक्षक, प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षा शाखाका कर्मचारीहरूको नेतृत्व तथा व्यवस्थापकीय क्षमता विकासका कार्यक्रम अभिवृद्धि गरिने छ।
- ❖ विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा सहभागितामूलक, पारदर्शी र उत्तरदायी व्यवस्थापन प्रणाली लागु गरिने छ।
- ❖ तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण प्रणालीलाई प्रभावकारी समावेशी शिक्षा, लैङ्गिक समानता तथा सबै बालबालिकाको शैक्षिक पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।
- ❖ शिक्षासेवासम्बन्धी कार्यसम्पादनप्रति उत्तरदायी तथा नतिजा प्रति जवाफदेही सहितको विद्यालय सुशासनमा अभिवृद्धि गर्ने ।

५.१.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

उपलब्धि

- ❖ स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन भएको हुने छ ।
- ❖ विद्यालय तथा शैक्षिक संस्थाहरूमा व्यवस्थापन प्रणाली थप व्यवस्थित र प्रभावकारी अभिवृद्धि भई उत्तरदायित्व तथा जिम्मेवारीमा वृद्धि हुने छ ।
- ❖ आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन भई प्रभावकारी रूपमा कार्यसम्पादन भएको हुने छ ।
- ❖ विद्यालय व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकहरूको नेतृत्व र व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि भएको हुने छ ।
- ❖ शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको पेसागत दक्षता र कार्यसम्पादनमा सुधार आएको।
- ❖ विद्यालय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली प्रभावकारी भई शैक्षिक सुशासनमा सुधार भएको हुने छ ।
- ❖ समुदाय, अभिभावक , आमा समूह तथा सरोकारवालाको सहभागिता र समन्वय वृद्धि भएको हुने छ ।
- ❖ एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली IEMIS) व्यवस्थित भएको हुने छ ।

नतिजा र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष २०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	१० वर्ष
१	माध्यमिक तहमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्र.अ. संङ्ख्या	३	५	८	८	८	८	८	१८
२	आधारभूत तहमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन	२	४	६	८	१२	१२	१२	१२

	सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्र.अ. संङ्ख्या								
३	समयसीमाभित्र सामाजिक परीक्षण तथा लेखा परीक्षण सम्पन्न गर्ने वियालय सङ्ख्या	८	१०	१५	२०	२०	२०	२०	२०
४	क्रियाशील विद्यालय व्यवस्थापन समिति शिक्षक अभिभावक संघ भएका विद्यालय सङ्ख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
५	प्रचलित कानुनमा व्यवस्था भएबमोजिम प्रअ. नियुक्त भएका विद्यालय सङ्ख्या	३	७	१०	१२	१४	१५	२०	२०
६	तालिम प्राप्त शिक्षक रोष्टर सङ्ख्या	२	४	८	१०	१०	१०	१०	१०
७	एकीकृत विद्यालय शैक्षिक तथ्याड्क (IEMIS) अध्यावधिकको अवस्था	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०	२०
८	अभिकावक तथा आमा समूहको सक्रिय सहभागिताको भएका विद्यालय संङ्ख्या	४	८	१२	१५	२०	२०	२०	२०

५.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष						भौतिक लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	

१	आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा सक्षमता विकास	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	शिक्षक तथा प्र.अ.लाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्वेवार बनाउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
५	विद्यालय कार्य सम्पादन एवम् स्वमूल्याङ्कन गर्ने गराउने	पटक	१	१	१	१	१	१	५
६	बालक्लव, जुरेस.गठन ,आमा समूह गठन तथा सक्षमता विकास तालिम	पटक	१	१	१	१	१	१	५
७	सबै विद्यालयमा गुनासो सुन्ने अधिकारी र गुनासो पेटीका व्यवस्थापन	वटा	१०	१५	२०	२०	२०	२०	२०
८	सबै विद्यालयमा सूचना अधिकारिको व्यवस्थापन	वटा	१०	१५	२०	२०	२०	२०	२०
९	समयसीमाभित्र सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
१०	सबै विद्यालयहरूले सम्पादन गरेको कार्यलाई मासिक रूपमा सार्वजनिक कार्यक्रम	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

११	लेखा व्यवस्थापनमा विद्युतीय प्रणालीको विकास	वटा	०	५	१०	१५	२०	२०	२०
१२	विद्यालयको सार्वजनिक जग्गा जमिनको दिगो उपयोग गर्ने कार्यविधि निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१३	गाउँ शिक्षा समिति, प्र.अ.को नियमित बैठक	पटक	१२	१२	१२	१२	१२	१२	१२
१४	संघबाट विकास भएका नीति, नियम,कार्यविधि, मापदण्ड वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विद्यालयलाई सहजीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१५	ASIP/AWPB निर्माण,त्रैमासिक, वार्षिक प्रतिवेदन तयारी IEMIS व्यवस्थापन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
१६	शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण र कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

६.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

५.२.१ वर्तमान अवस्था

शिक्षा क्षेत्रको समग्र विकासका लागि स्थानीय शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन अत्यन्त आवश्यक छ। स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रको आवश्यकता, स्रोत—साधन र शैक्षिक अवस्थाको विश्लेषण गरी तयार पारेको शिक्षा योजना सफलतापूर्वक कार्यान्वयन हुन सकेमा शिक्षाको पहुँच, गुणस्तर, समता र व्यवस्थापनमा उल्लेखनीय सुधार आउन सक्छ ।

स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि स्पष्ट कार्ययोजना, पर्याप्त बजेट, दक्ष जनशक्ति तथा प्रभावकारी अनुगमन प्रणालीको व्यवस्था आवश्यक हुन्छ । विद्यालय, अभिभावक, शिक्षक, समुदाय तथा स्थानीय

सरकारबिचको सहकार्यले योजनाका लक्ष्यहरू हासिल गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छ। साथै, योजनाको नियमित समीक्षा तथा मूल्याङ्कनबाट देखिएका चुनौतीहरूको समयमै समाधान गर्न सकिन्छ ।यद्यपि कतिपय कार्यक्रमहरू स्रोतको अभाव, समन्वयको कमी र कमजोर अनुगमनका कारण योजनाहरू अपेक्षित रूपमा कार्यान्वयन हुन सक्दैनन् । त्यसैले स्थानीय तहले जवाफदेहिता, पारदर्शिता र सहभागितामूलक व्यवस्थापनलाई प्राथमिकता दिनुपर्छ ।

स्थानीय तहको शिक्षा योजना केवल कागजी दस्तावेजमा सीमित नभई एक रणनीतिक दस्तावेज हो । जसले उच्चतम् शैक्षिक लक्ष्य, प्राथमिकता र रणनीतिहरू तोकी समुदायमा शिक्षा क्षेत्रमा विद्यमान आवश्यकताहरू समबोधन गर्नका लागि तयार पारिएको हुन्छ । स्थानीय शिक्षा योजनाको कार्यान्वयनका लागि वित्तीयय, मानवीय र भौतिक स्रोत बाडफाँड गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ । व्यवहारमा प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेमा मात्र गुणस्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न सकिन्छ । स्थानीय शिक्षा योजनाको सफल कार्यान्वयन नै समृद्ध र शिक्षित समाज निर्माणको आधार हो । संघीय शिक्षा, शिक्षा मन्त्रालय शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र र प्रदेशमा सामाजिकक विकास मन्त्रालयसँग उचित समन्वय र सहकार्यमार्फत स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध मिलाउने मुख्य दायित्व स्थानीय पालिकाको रहन्छ । यस स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अनुसार वार्षिक योजना तथा बजेट, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, योजना अनुरूप कार्य सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्थापन र परिचालन, जनशक्ति व्यवस्थापन र परिचालन र दैनिक सुपरीवेक्षण जस्ता प्रमुख काम गाउँपालिकाले गर्नुपर्दछ ।

यस चुलाचुली गाउपालिकाले शिक्षा ऐन, २०७६ जारि सकेकोले गाउँपालिकाको ५ वर्से आवधिक योजनामा शिक्षालाई विषयगत उपक्षेत्रमा राखी वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा शिक्षासँग सम्बन्धीत योजना तथा क्रियाकलाप र बजेट व्यवस्थापन गरदै आएको छ । यसका साथै गाउँपालिकाले ससर्त अनुदान अन्तर्गका वित्तीय हस्तान्तरण कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने अभ्यास छ तर शिक्षा क्षेत्र योजनासँग एकीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने अभ्यास न्यून छ ।

यस गाउँपालिकामा दुई जना अधिकृत स्तरका जनशक्ति सहित शिक्षा शाखा, गाउँ शिक्षा समिति, २० सामुदायिक विद्यालय,७ संस्थागत विद्यालय परिवार, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघका पदाधिकारी तथा जनप्रतिनिहरू बालबालिकाहरूको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच र सहभागिताका लागि क्रियाशिल रहेका छन् । शिक्षा ऐन २०७६ जारी गरी लागु गरेता पनि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन नहुँदा विद्यार्थी शिक्षक अनुपात नमिल्नु, अभिभावक र समुदाय विद्यालयप्रति नकारात्मक हुनु, सहयोग कम हुनु, जनप्रतिनिधि तथा स्थानीय सरकारबाट, समयसमयमा अनुगमन र पृष्ठपोक्षण संयन्त्र नहुनु, भएका भौतिक संरचनाहरू बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री र लैङ्गिकमैत्री नहुनु जस्ता चुनौती र कठिनाइहरू स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनमा अनुभव गरिएका सबालहरू हुन् । यसै गरी प्राविधक धारको विद्यालयमा विद्यार्थी कोटाअनुसार भर्ना हुन नसक्नु, सिभिल इन्जियर विषयको प्राविधिक धार बाहेक अन्य विषयको प्राविधक धारको विद्यालय स्थापना हुन नसक्नु, उच्च शिक्षाका

लागि क्याम्पस स्थापना हुन नसक्नु, योग्य प्रशिक्षकको अभाव हुनु, पाठ्यक्रमले तोकेअनुसारका पाढ्यसामग्रीको अभाव हुनु, अधिकाशं विद्यालयमा Digital शिक्षण सामग्रीको पहुँच नहुनु स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वनमा समस्या रहेका छन् ।

५.२.२ उद्देश्य

- स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनका लागि पर्याप्त बजेटको व्यवस्थापन गर्नु
- स्थानीय शिक्षा योजना नतिजामुखी बनाउन कार्यान्वयन पक्षलाई सुनिश्चित गर्नु ।

५.२.३ रणनीति

क. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हर्तान्तरण मार्फत प्राप्त ससर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र स्थानीय तहको आफ्नै स्रोतको बजेटसमेत सङ्कलन गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।

ख. योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक कानुन, कार्यविधि, ऐन तथा निर्देशिका तयार गर्ने ।

ग. कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वय हुने सुनिश्चितताका साथ समस्या समाधनाका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।

घ. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली व्यवस्थापन मार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसको नतिजाको विवरण तयार गर्ने । त्यसको समक्षा गरी थप सुधार गर्ने ।

ङ. विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन तथा अध्यावधिक गर्ने, र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।

च. नियमित रूपमा विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अध्यावधिक र कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।

छ. विद्यालय व्यवस्थापनलाई शसक्तिकरण र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।

ज. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रकृया, शिक्षक व्यवस्थापन, तथा शिक्षकको कक्षाकोठामा विताउने समय (TST) तथा कार्यको सुनिश्चितता सम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।

झ. अभिभावक र सरोकालवारसँग अन्तक्रिया र सहकार्य गर्न अभिभावक भेला, बैठक आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।

ञ. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत सबै उमेर समूहका मानिसहरूका लागि साक्षरता कार्यक्रम, साक्षरोत्तर शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने ।

ट. शिक्षा योजना र यस अन्तर्गतका रणनीति, क्रियाकलापबारे शिक्षा समिति, प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा शि.अ.संघ समेतलाई जानकारी गराउने ।

५.२.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

- शिक्षा योजनाको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनको सुनिश्चित भई नतिजाहरू उल्लेखनीय रूपमा सार्वजनिक भएको हुने छ ।
- शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रबर्द्ध भई बालबालिकाको सिकाइप्रति उत्तरदायी र प्रणालीको विकास भएको हुने छ ।

५.२.५ नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	सूचक	आधार वर्ष	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष					लक्ष्य १० वर्ष
			२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	२०८८	
१	योजना कार्यान्वयनको लेखाजोखा	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	मध्यावधि लेखाजोखा	निरन्तर
२	शिक्षा क्षेत्रको वार्षिक योजना विवरण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
३	वार्षिक शैक्षिक स्थिति प्रतिवेदन तयारी र संम्प्रेशण	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर

६.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.स.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाइ	भौतिक लक्ष्य ५ वर्ष					जम्मा	लक्ष्य १० वर्ष
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७		
१	योजनाका आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	योजनाको आधारमा विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अध्यावधिक	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
३	एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरणका लागि प्राविधिक सहायता	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
४	शिक्षा योजना बारे अन्तक्रिया तथा समीक्षा कार्यक्रम	पटक	१	०	०	१	०	२	४

५	शिक्षा योजनाको मध्यावधिक समीक्षा तथा अध्यावधिक कार्यक्रम	पटक	०	०	०	०	१	१	१
६	योजननाको प्रभावकारी कार्यान्यवनका लागि सबैलाई सहज हुने गरी पालिकाको वेवसाइडमा राख्ने	पटक	१	०	०	०	०	१	१
७	स्थानीय शिक्षा योजना अद्यावधिक एवम् कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

परिच्छेदः ६ लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

६.१ वर्तमान अवस्था

सबै नागरिकलाई आधारभूत तह निःशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निःशुल्क उपलब्ध गराउने संबैधानिक प्रावधान रहेको छ । आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, खुला शिक्षा, विषेश शिक्षा, दूर शिक्षा , सामूदायिक सिकाइ केन्द्रहरू अतिरिक्त अनौपचारिक संरचना बाहिरका ट्यूसन, कोचिङ् सेन्टरहरूको नीति योजना र समग्र व्यवस्थापनमा जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहने गरी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले २३ ओटा अधिकारको विस्तृतिकरण गरेको पाइन्छ । कार्यक्षेत्रभित्रका शैक्षिक संरचनाहरूलाई अनुदान उपलब्ध गराउने, लेखापरीक्षण र वित्तीय सुशासन काय गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकाले सीमित स्रोत साधनलाई मितव्ययी, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने ,शिक्षा विकासको पूर्वाधारहरूको पनि पूर्वाधारका रूपमा लिइन्छ । शिक्षाको समय सापेक्ष कुन गतिमा विकास हुनुपर्ने हो त्यसो हुन सकेको छैन । विभिन्न प्रतिवेदनहरूले कुल बजेटको २० प्रतिशत शिक्षामा विनियोजित गर्नुपर्ने भनिएतापनि सो अनुपातमा पुग्न सकेको छैन । यथार्थताको नजिक रहेर योजना बनाएर सो बमोजिम बजेट विनियोजन गर्ने नभई हचुवाको भरमा बजेट विनियोजन गर्ने कार्यले प्रस्रय पाएको छ । समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नुपर्छ भन्ने सोचमा गिरावट आएको छ । संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउदै लैजाने नीति उल्लेख गरिएको छ । कमजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरूको आर्थिक पक्षलाई सबलीकरण गर्नु, विद्यालय शिक्षामा परिचालनको लागि बजेट हुनु, संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको सुचिमा शिक्षालाई राखिनु संघ प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकारका रूपमा समेत स्पष्ट गरिनु शिक्षामा लगानीको अवसर हुन् ।

विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तीमा २० प्रतिशत रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित गर्ने विश्वव्यापी प्रतिबद्धता रहे तापनि शिक्षा क्षेत्रको बजेट क्रमश घट्दै गइरहेको पाइन्छ । यसर्थ अनुदानको रूपमा प्राप्त हुने केन्द्रिय अनुदानको ९५ प्रतिशतभन्दा बढी रकम शिक्षक तलव, भत्ता छात्रवृत्ति, भौविक पूर्वाधार, दिवाखाजा र पाठ्यपुस्तक जस्ता शीर्षकहरूमा खर्च हुने गरेको छ । गुणस्तर अभिवृद्धि र क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरू केन्द्रित रहने छन् । गाउँ शिक्षा योजना कार्यान्वयनको वित्तीय व्यवस्थापनको मुख्य स्रोत संघीय, प्रदेश र स्थानीय सरकार रहनेछन् । अभिभावक र समुदायको भूमिका परिपूरकका रूपमा रहनेछन् । शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरूलाई विज्ञताका आधारमा क्षेत्रगत रूपमा सार्वजनिक साझेदारी गर्न सकिन्छ । समग्र बित्तिय व्यवस्थापन अन्तरगत योजना कार्यान्वयका लागि पर्याप्त वित्तीय स्रोत जुटाउनु, शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि विद्यालयहरूलाई आवश्यकताका क्षेत्रमा स्रोत उपलब्ध गराउन र स्रोत साधनको प्रभावकारी व्यवस्थापन मार्फत वित्तीय सुशासन कार्य गर्ने प्राथमिकतामा रहेका छन् । नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति मार्फत विद्यालयहरूलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुष्ठ मागमा आधारित कार्यसम्पादन मुलक र प्रोत्साहनमुलक अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।
यस चुलाचुली गाउँपालिकामा आ.ब २०८२/२०८३ का वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम अन्तरगत कुल बजेट मध्ये ३२.१९ प्रतिशत शिक्षा क्षेत्रको लागि विनियोजन भएको पाइन्छ । तर वास्तविकतामा यो विनियोजित बजेट शिक्षाको समग्र विकास तथा शिक्षा क्षेत्रको सुदृढीकरण कार्यक्रमका लागि नभएर शिक्षक कर्मचारीको पारिश्रमिक, भत्ता आदिका लागि रहेको छ । शिक्षामा लगानी बढाउनु पर्छ भन्ने विषयमा सैद्धान्तिक रूपमा राजनीतिक तहमा र नेपारलका नीतिगत दस्तावेजहरूमा सहमती देखिन्छ । सबैको धारणा लगानी बढाउने कुरामा एकै हुनुलाई लगानी वृद्धि गर्ने प्रयासको महत्त्वपूर्ण आधार मान्न सकिन्छ । नेपालका सबै जसो राजनीतिक दलको राष्ट्रिय बजेटको कम्तीमा २० प्रतिशत शिक्षामा लगानी गरिने कुरा उल्लेख गरिएको छ । समग्रमा यस गाउँपालिकामा शिक्षामा भएको लगानी र स्रोत वितरण निम्नानुसार रहेको छ ।

यस आ.ब. २०८२/०८३ को पालिकाको कुल बजेट रु.४७,७३,९७,५०३/-

यस आ.ब. २०८२/०८३ को शिक्षाको कुल बजेट रु.१४,६१,००,०००/-

यस आ.ब. २०८२/०८३ को पालिकाको शिक्षामा कुल बजेट रु.१,५०,००,०००/-

आ.ब. २०८३/०८४ को पालिकाको कुल बजेट रु.४९,१०,००,०००/-

आ.ब. २०८३/०८४ को पालिकाको शिक्षामा कुल बजेट रु.१,५५,२८,०००/-

यसरी लगानी र स्रोत व्यवस्थापन भएको भएता पनि शिक्षा सम्बन्धी अन्तराष्ट्रिय परिवेश, स्थापित मूल्य र मान्यता, संवैधानिक प्रत्याभूति, राज्यले अख्तियार गरेका नीतिलाई उचित रूपमा संबोधन गर्न विद्यालय शिक्षा क्षेत्रमा लागनी वृद्धि र दिगोपन व्यवस्थापन गर्ने, संघीय संरचनाअनुसार संघ। प्रदेश र स्थानीयबिचको शिक्षाको लगानी मापदण्ड र वित्तीय स्रोत हस्तान्तरणकफ उपयुक्तमाध्य निर्धारण गरी तीनै तहका सरकारलाई शिक्षामा लगानीको लागि जिम्मेवार बनाउने, संवैधानिक मार्गदर्शन ताथ नीति अनुरूप निजि क्षेत्रबाट शिक्षामा गरिने

लगानीको व्यवस्थापन र स्वरूप निर्धारण गरी सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायित्व वा सेवामूलक व्यवस्यका रूपमा विकास ग्ने, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा विद्यार्थीअनुपात बढाउने सरकारको प्रतिबद्धता कार्यान्वय गर्न आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत पहिचान र परिचालन पद्धति सुनिश्चित गर्ने, वैदेशिक सहायता परिचालन, घट्दै गएको वैदेशिक सहायतालाई बढाउन र त्यसको दिगोपना सुनिश्चित गर्ने, आधुनिक प्रविधधि विषेश गरी सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइ सञ्चालन गर्न आवश्यक स्रोत व्यवस्थापन गर्ने, शिक्षा क्षेत्रका विभिन्न उपक्षेत्रहरू प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा माध्यमिक शिक्षा , उच्च शिक्षा, प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र अनौपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा सरकारी लगानीको प्राथमिकता र प्रतिशत निर्धारण गर्ने, विद्यार्थीको सिकाइ तथा कुशलता केन्द्रित भई गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न आवश्यक पर्ने गरी लगानी गर्न स्रोत व्यवस्थापन गर्ने, शिक्षामा समता तथा समावेशीता सुधार गरी आर्थिक रूपले विपन्न, सुविधाविहीन, विभिन्न कठिन परिस्थितिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिलकाहरूको पहुँच, सहभागिता र गुणस्तरीय सिकाइ सुनिश्चित गरने पर्याप्त लगानी प्राप्त गर्ने। गैरसरकारी क्षैत्रको लगानी, सामुदायिक सहभागिता र अभिभावकको लगानीलाई अभिलेखीकरण र प्रनत्साहन गर्ने, वित्तीय व्यवस्थापन कार्यकुशलबनाउन, व्यक्ति,संस्था, र पद्धतिको क्षमता विकास गर्ने, वित्तीय गतिविधिलाई पारदर्शि,जवाफदेही, सरलीकृत गरी वित्तीय सुशासन कायम गर्ने जस्ता चुनौती र कठिनाइ भोग्दै आएको अवस्था छ ।

६.२ उद्देश्य-

१) योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु ।

२) पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु ।

३) उपलब्ध स्रोतका आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु ।

४) खर्चको प्रक्रिया, तीनै तहका सरकारको भूमिका र दायित्व स्पष्ट गर्नु ।

६.३ रणनीतिः-

- संघीय र प्रदेश सरकारको लागनीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट शिक्षामा लगानी वृद्धि गर्ने ।
- विद्यालय शिक्षामा पहुँच, सहभागिता एवम् गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानी प्रभावकारिता बढाउने ।
- वार्षिक रूपमा कुल बजेटको ४० प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गर्ने ।
- शिक्षामा निजी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको लगानीलाई उचित नियमनका साथ प्रोत्साहन र प्रबर्धन गर्ने ।
- मापदण्डका आधारमा खर्च र प्रतिवेदन पद्धति अबलम्बन गर्ने ।
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्यकुशलता पारदर्शिता र जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वलाई सबल बनाउने ।
- लागत साझेदारीमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

६.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजाः-

- शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, गुणस्तर र क्षमता विकासमा उल्लेख्य स्रोत व्यवस्थापन भएको हुने छ ।
- वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तीय कार्यकुशलता, पारदर्शिता जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्व सुदृढ भएको हुने छ ।

६.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

बजेट अनुमान

	प्रारम्भिक बालविकास											
बजेट अनुमान									स्रोत आँकलन			
क्रस	क्रियाकलाप विस्तृतीकरण	इकाइ/ लक्ष्य	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)									
			२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	जम्मा	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह	अन्य
१	बालविकास केन्द्रको नक्साङ्कन तथा स्थापना	२८	०	५०	०	०	०	५०			५०	
२	बालविकास केन्द्रको सवलीकरण	२८	०	५०	०	०	०	५०			५०	
३	बालविकास स.का. (शिक्षक) सक्षमता अभिवृद्धि गर्ने	२८	२०	६०	६०	६०	६०	२४०			२४०	
४	समुदाय वस्ती, बालबालिकाको सङ्ख्या र बालविकास केन्द्रको दूरीलाई आधार मानी बालविकास केन्द्र सङ्ख्या विस्तार र समायोजन	२८	०	५०	०	०	०	५०			५०	

५	विद्यार्थी भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने	१	०	५०	०	०	०	५०			५०	
६	दिवा खाजा व्यवस्थापन (पोषणयुक्त दिवा खाजाको व्यवस्था गर्ने)	५१९	१९८०	२१६०	२३४०	२५२०	२७००	११७००	११७००			
७	अभिभावक शिक्षा,आमा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	१२	०	५०	०	५०	५०	१५०			१५०	
८	सबै बालबालिकाका लागि शैक्षिक सामग्रीमा सहयोग	२८	२७५	२७५	२७५	२७५	२७५	१३७५	१३७५			
१०	बालविकास सहजकर्ताको क्षमता विकास कार्यक्रम	२८	०	५००	५००	५००	५००	२०००			२०००	
११	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	२८	५००	५००	५००	५००	५००	२५००			२५००	
१२	समीक्षा बैठक सञ्चालन गरी सुधार गर्ने पक्षमा आवश्यक सुधारात्मक योजना निर्माण गर्ने	५	०	१०	१०	१०	१०	४०			४०	

१३	वर्षको कम्तीमा १ पटक सहजकर्ताहरूसँग समीक्षा तथा सक्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			२५०	
१४	निश्चित सूचकको आधारमा वार्षिक रुपमा उत्कृष्ठ बाल सहजकर्तालाई सम्मान गर्ने	५	१०	१०	१०	१०	१०	५०		०	०	
१५	हरेक वर्ष एक पल्ट बालबालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।(स्वास्थ्य शाखासँग समन्वय गरेर)	५	०	०	०	०	०	०		०		
१६	बालापन रक्षा र भविष्यको सुरक्षा (बाल संरक्षण प्रणाली सुदृढीकरण)	१	७००	७००	७००	७००	७००	३५००	३५००			
१७	सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापमा मातृभाषालाई समेत समावेश गर्ने ।	१	०	०	०	०	०	०				

१८	बालविकास सहजकर्ताको पारिश्रमिक	२८	४३६८	४३६८	५४६०	५४६०	७२८०	२६९३६	२६९३६			
१९	बालविकास सहजकर्ताको पारिश्रमिकमा थप प्रोत्साहन भत्ताको र पोशाक व्यवस्था	२८	२७४९	२७४९	३६४०	३६४०	३६४०	१६४१८			१६४१८	
	जम्मा		१०६५२	११५६२	१३५४५	१३७७५	१५७७५	६५३०९	४३५११	०	२१७९८	
	आधारभूत शिक्षा											
१	विद्यालय नक्साङ्कन तथा समायोजन	५	०	१०	०	०	०	१०			१०	
२	शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनवितरण	५	०	०	०	०	०	०				
३	पालिका शिक्षक व्यवस्थापन	१०	२९९४	२९९४	२९९४	३२९४	३२९४	१५५७०			१५५७०	
४	विद्यार्थी भर्ना अभियान	५	०	०	०	०	०	०				
५	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	५	०	०	०	०	०	०				
६	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न, विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहलाई विदयालय भर्ना र सिकाइ निरन्तरता ,Equity Index	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	१२५०			

	वृद्धिका लागि कार्यक्रम सञ्चालन											
७	शिक्षकको पेसागत क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	५	१२५	१२५	१२५	१२५	१२५	६२५			६२५	
९	सिकाइ निरन्तरताका लागि अनुगमन, मूल्याङ्न र पृष्ठपोषण	५	०	०	०	०	०	०				
११	वि.व्य.स. शि.अ.संघ र शिक्षक क्षमता विकास सञ्चालन	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			२००	
१२	अति विपन्न समुदायका बालबालिकाको लागि शैक्षिक सामग्री र न्यानो कपडा वितरण	५	०	०	०	०	०	०				
१३	बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन	५	०	०	०	०	०	०				
१४	एकीकृत पाठ्यक्रम कस्टमाइज तालिम (अनलाइन समेत)- तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			२५०	

	प्रबोधिकरण तालिम सञ्चालन ।											
१५	गाउँपालिका स्तरीय वार्षिक परिक्षा सञ्चालन तथा विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण	५	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०			७५०	
१६	सिकाइ स्तर कमजोर भएका विद्यार्थिका लागि सुधाररात्मक सिकाइ प्रबर्द्धन गर्ने ।	५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	१५००			
१७	उत्कृष्ठ शिक्षक विद्यार्थी सम्मान कार्यक्रम ।	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००			५००	
१८	शिक्षकले कक्षाकोठामा विताउने समय (TST) पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन	५	०	०	०	०	०	०				
१९	बालबालिकाको स्वास्थ्य परीक्षण कार्यक्रम (स्वाथ्य शाखाको संयोजनमा)	५	०	०	०	०	०	०				
२०	स्थानीय पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक विकास र कार्यान्वयन	१	१००	०	०	०	०	१०००			१०००	

२१	कक्षा १-३ मा पढाई तथा गणित क्षेत्रका थप सिकाक्ष सामग्रीको छपाइ तथा वितरण	५	१८०	१८०	१८०	१८०	१८०	९००	९००			
२२	विद्यालय कर्मचारी अनुदान (१-८)	२८	४१६०	४१६०	४१६०	४१६०	४१६०	२०८००	२०८००			
२३	दिवाखाजा व्यवस्थापन	५	३४३८	३४३८	३४३८	३४३८	३४३८	१७१९०	१७१९०			
२४	विद्यालय अनुगमन	५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५			१२५	
२५	आधारभूत तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक, राहत, अनुदान शिक्षकका लागि लतव भत्ता अनुदान	५	११०९६८	११०९६८	११०९६८	११०९६८	११०९६८	५५४८४०	५५४८४०			
२६	छात्राहरूलाई सेनेटरी प्याड वितरण कार्यक्रम (६-८)	५	४५५	४७५	४८६	५०३	५३३	२४५१	२४५१			
२७	आधारभूत सिकाइ Foundatioal Learning प्रबर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन ।	५	६३०	६३०	६३०	६३०	६३०	३१५०	३१५०			
२८	कक्षा ६-८ अङ्ग्रेजी, गणित, विज्ञान शिक्षक सहयोग अनुदान व्यवस्थापन	५	४६१	४६१	४६१	४६१	४६१	२३०५	२३०५			
२९	प्रति विद्यार्थी लागतमा अनुदान कार्यक्रम (बुक कर्नर) १-८	५	२९७	२९७	२९७	२९७	२९७	१४८५	१४८५			

३०	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण (१-८)	५	१३९७	१४६०	१५४१	१६२२	१७०४	७७२४	७७२४			
३१	छात्रवृत्ति वितरण (छात्रा, दलित, अपाङ्ग)	५	३५०	३६०	३६६	३७२	३८०	१८२८	१८२८			
३२	सामुदायिक विद्यालयहरूलाई विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अद्यावधिक, सामाजिक परीक्षण तथा आर्थिक लेखा परीक्षण, विद्यार्थी रिपोर्ट कार्ड, विद्यालय तथ्याङ्क व्यवस्थापन, बुलेटिन प्रकाशन, अभिभावक शिक्षा, अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन, पर्यावरण संरक्षण तथा हरित विद्यालय कार्यक्रम, विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान , वालमैत्री विद्यालय व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन	५	१०४०	१०४०	१०४०	१०४०	१०४०	५२००	५२००			
३३	विद्यार्थीका लागि खेलकुद, सिर्जनात्मक अभ्यास,योगध्यान,प्रतिभा प्रष्फुटन जस्ता	५	७०	७०	७०	७०	७०	३५०	३५०			

	क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुदान											
३५	राष्ट्रिय परीक्षा वोर्डवाट विकास गरिएको कक्षा ८ को परीक्षा सञ्चालन सम्वन्धि मार्गदर्शन समेतका आधारमा परीक्षा सञ्चालन	५	१५०	१६८	१८७	१९०	२२५	९२०	९२०			
३६	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी २ दिने क्षमता विकास	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५०			
३७	विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति वितरण (६-८)	५	१२०	१५०	१८०	२१०	२४०	९००	९००			
	जम्मा		१२८७६०	१२७९६०	१२८०९८	१२८५३५	१२८७२०	६४२०७३	623043		१९०३०	
	माध्यमिक शिक्षा											
१	विद्यालय सर्वेक्षण नक्साङ्कन र समायोजन	१	०	१००	०	०	०	१००			१००	
२	शिक्षक योग्यताका मापदण्ड र दरबन्दी आधारको पुनरावलोकन	१	०	१००	०	०	०	१००			१००	

३	इ-लाइब्रेरी प्रयोगशाला स्थापना, विस्तार सञ्चालन र प्रयोग	५	०	१००	३०००	८०००	१००००	२११००			२११००	
४	आर्थिक रूपमा विपन्न विद्यार्थीका लागि पोसाक र स्टेसनरी वितरण	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००			५००	
५	नमुना विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय योजना कार्यान्वयन लागि अनुदान	५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	५०००			
६	प्राविधिक धारको शिक्षाको विस्तार	५	०	१०००	०	१०००	०	२०००			२०००	
७	विद्यालय पोषण स्वास्थ्य कार्यक्रम (स्वास्थ्य को समन्वयमा)	५	०	०	०	०	०	०				
८	विद्यालयमा इन्टनेट जडान तथा सञ्चालन खर्च	५	३८०	३८०	३८०	३८०	३८०	१९००	१९००			
९	प्रकोप प्रति सचेत रहन योजना विस्तार	५	०	५०	५०	५०	०	१५०			१५०	
१०	विद्यार्थीका लागि खेलकुद, सिर्जनात्मक अभ्यास, योगध्यान, प्रतिभा प्रष्फुटन जस्ता क्रियाकलाप सञ्चालनको लागि अनुदान	५	७०	७०	७०	७०	७०	३५०	३५०			
११	विद्यालयको विस्तृत भौतिक पूर्वाधार सर्वेक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी	५	७२०	०	०	०	०	७२०	७२०			

१२	विपन्न लक्षित छात्रवृत्तिकालागि छनौट भएका (कक्षा ६-१२ मा अध्ययनरत) विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्ति	५	१२०	१५०	१८०	२१०	२४०	९००	९००			
१३	बुहारी शिक्षा कार्यक्रम	५	६०	६०	६०	६०	६०	३००			300	
१४	बुक कर्नर व्यवस्थापन व्यवस्थापन (९-१२)	५	१६४	१८८	२३३	२५८	३००	११४३	११४३			
१५	विद्यालयमा Digital सिकाईका लागि Smart Board व्यवस्थापन र सञ्चालन	५	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	६०००	६०००			
१६	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	५	२४५	२५०	२६०	३००	३५०	१४०५	१४०५			
१७	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम सञ्चालन	५	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	६०००	६०००			
१८	नमुना विद्यालयको शैक्षिक तथा व्यवस्थापकीय योजना कार्यान्वनका लागि अनुदान	५	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	५०००			
१९	स्वीकृत गुरुयोजनाका आधारमा साझेदारीमा विद्यालय पूर्वाधार विकास	५	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००	१५०००			

२०	न्यून दरबन्दी भएका मा.वि.लाई डीजिटल सामग्री	5	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००		५०००		
२१	शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन	5	२३२५	२३२५	२३२५	२३२५	२३२५	११६२५	११६२५			
२२	माध्यमिक तहका स्वीकृत दरबन्दीका शिक्षक, राहत, अनुदान शिक्षकका लागि तलव भत्ता अनुदान	५	१८६६८	१८६६८	२०५३५	२०५३५	२२५८९	१००९९५	१००९९५			
२३	कक्षा ९ -१० अङ्ग्रेजी, गणित, विज्ञान शिक्षक सहयोग अनुदान व्यवस्थापन	५	५२०२	५२०२	५७२३	५७२३	६२९५	२८१४५	२८१४५			
२४	शैक्षिक व्यवस्थापनमा सूचना प्रणालीको विकास ।	५	०	१००	१००	१००	१००	४००			४००	
२५	उत्कृष्ठ शिक्षकलाई पुरस्कारको व्यवस्था	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००			५००	
२६	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	५	६१९	८३६	८९३	८९४	९०९	४१५१	४१५१			
२७	छात्रा (कक्षा ९-१२) स्यानेटरी प्याड वितरण	५	३२१	३५३	३८८	४२७	४४८	१९३७	१९३७			
	जम्मा		३७४९४	३८५३२	४२७९७	४८९३२	५२६६६	२२०४२१	१९०२७१	५०००	२५१५०	
	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायीक तालिम											

१	माध्यमिक तहमा प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिममा भर्ना हुन चाहने विद्यार्थीको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा खण्डीकृत डाटावेस तयारी	५	०	५०	५०	०	०	१००			१००	
२	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन	५	०	०	०	५०	०	५०			५०	
३	विद्यार्थीका लागि छात्रवृत्तिको अवसर	५	०	२०	२०	२०	०	६०			६०	
४	निःशुल्क पाठ्यसामग्री तथा सहयोगी सामग्री व्यववस्था	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			२००	
५	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमका लागि विषयगत प्रयोगशाला, छात्रावास र प्रशिक्षक आवास निर्माण	५	०	०	०	०	२५०	२५०			२५०	
६	परियोजना तथा इन्ट्रनसिप कार्यमा शिक्षक विद्यार्थीलाई सहयोग	५	०	०	५०	१००	०	१५०			१५०	
७	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम सम्बन्धी सन्देशमूलक कार्यक्रम सञ्चालन	५	०	०	०	०	५०	५०			५०	

८	अन्य शिक्षालयसँग समन्वय, सहकार्य तथा भ्रमण	५	०	०	३०	३०	३०	९०			९०	
	जम्मा		०	१२०	२००	२५०	३८०	९५०			९५०	
	अनौपचारीक शिक्षा											
१	स्थानीय माग र आवश्यकताका आधारमा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र विस्तार र व्यवस्थापन	५	०	५०	५०	०	५०	१५०			१५०	
२	सामुदायिक पुस्तकालयलाई सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसँग आबद्ध गर्ने ।	५	०	०	५०	५०	०	१००			१००	
३	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमा प्रविधिको विकास गर्ने ।	५	०	१९	०	०	०	१९			१९	
४	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रले समुदायमा आधारित संघसस्थासँग सहकार्य गर्ने	५	०	०	५०	५०	५०	१५०			१५०	
५	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका परिचालक, शिक्षकको क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	५	२०	२०	०	२०	०	६०			६०	

६	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षासम्बन्धी कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्न, विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहलाई विद्यालय भर्ना र सिकाइ निरन्तरता ,Equity Index वृद्धिका लागि कार्यक्रम सञ्चालन	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	१२५०			
७	लागत साझेदारीमा आधारित साक्षरता कार्यक्रम तथा अनौपचारिक शिक्षा/ आजीवन सिकाइ कार्यक्रम सञ्चालन	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५०			
८	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रका परिचालिकाको पारिश्रमिक केन्द्र सञ्चालन खर्च	५	६८०	६८०	६८०	६८०	६८०	३४००	३४००			
	जम्मा		१०००	१०६९	११३०	११००	१०८०	५३७९	४९००	०	४७९	
	अन्तर सम्बन्धीत विषय क्षेत्र											

१	एकीकृत पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयनका लागि शिक्षक तालिम सञ्चालन	५	६०	६०	६०	६०	६०	३००	३००			
२	कक्षा कोठामा आधारित निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन	५	०	०	१००	१००	१००	३००			३००	
३	स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक विकास तथा कार्यान्वयन	५	५००	०	५००	०	०	१०००			१०००	
४	पाठ्यक्रम तथा शिक्षक निर्देशिका वितरण	५	०	१००	१००	०	०	२००			२००	
५	वार्षिक रूपमा सिकाइ उपलब्धि विश्लेषणको प्रतिवेदन तयार र छलफल अनुतरक्रिया कार्यक्रम (विद्यालय स्तरीय र पालिका स्तरिय)	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			२००	
६	शिक्षण सुधार योजना तयार र कार्यान्वयन	५	०	४०	४०	४०	४०	१६०			१६०	
७	पाठ्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी समीक्षाको लागि	५	०	५०	५०	१००	१००	३००			३००	

	घुम्ती शिक्षक बैठक सञ्चालन											
८	पालिका स्तरीय वार्षिक परीक्षा कक्षा ५ र ८ सञ्चालन (संघ र पालिका)	५	४४९	४४९	४४९	४४९	४४९	२२४५	४९५		१७५०	
९	माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा SEE तयारी कक्षा सञ्चालन र होस्टेल व्यवस्थापन	५	८००	८००	८००	८००	८००	४०००			4000	
१०	विद्यालय तहको मूल्याङ्कन् प्रक्रियाको अनुगमन तथा सहजीकरण	५	०	०	०	०	०	०			0	
	जम्मा		१८०९	१५४९	२१४९	१५९९	१५९९	८७०५	७९५		7910	
	शिक्षक व्यवस्थापन											
1	आवश्यकताअनुसार मागको आधारमा छोटो अवधिका तालिम सञ्चालन	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	
2	शिक्षकको पेसागत सहयोगका लागि स्थानीय विज्ञ समूह सहित	५	०	०	१००	१००	१००	३००			300	

	कार्यविधि तयार गरी स्रोत शिक्षक परिचालन											
3	लिडर विद्यालय स्तरीय तथा क्लष्टर स्तरीय विषयगत शिक्षक सहयोग समिति मार्फत शिक्षकलाई पेसागत सहयोग	५	०	१००	१००	१५०	१५०	५००			500	
4	एक शिक्षक एक ल्यापटप कार्यक्रम	५	०	५००	१०००	१५००	१५००	४५००			4500	
5	प्रविधिमैत्री तथा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण क्रियाकलाप सञ्चालन	५	०	०	४००	४००	४००	१२००			1200	
6	वर्षको एक पटक शिक्षण सिकाइ अनुभव तथा अनुसन्धानको आदान प्रदान कार्यक्रम	५	०	०	०	०	०	०				
7	उत्कृष्ठ सिकाइ हासिल गर्ने शिक्षकहरूलाई पुरस्कृत गर्ने ।	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			250	

8	शिक्षकलाई विद्यार्थीको नतिजाप्रति उत्तरदायि बनाइने	५	०	०	०	०	०	०				
9	हरेक विद्यालयलाई प्रविधिमैत्री युक्त विद्यालयको रूपमा सक्षमता विकास ।	५	०	३००	३००	३००	३००	१२००			1200	
10	विद्यालय शिक्षकका लागि Digital सिकाई सामग्रीको प्रयोग सम्बन्धी क्षमता विकास	५	०	०	१००	१००	०	२००			200	
11	शिक्षक बैंकको कार्यान्वयन	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५०			
	जम्मा		१००	१०५०	२१५०	२४००	२६००	८६००	२५०		8350	
	शैक्षिक समता र समावेशीता											
१	शिक्षाको अवसरबाट बञ्चित हुनुको कारण पहिचान गरी वैयक्तिक शैक्षिक कार्यक्रम तथा सहायता पद्धति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	

२	बालबालिकाको परीक्षण गरी अपाङ्गताको आधारमा वर्गिकरण र अभिलेखिकरण गरी उपयुक्त शिक्षाको प्रबन्ध	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	
३	आवश्यकता अनुरूपका सिकाइ सामग्री तथा अन्य आबश्यक सामग्री तथा पेसागत विकासका कार्यक्रममा समता तथा समावेशिकरणका विषयवस्तुलाई समावेश	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	
४	शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाबिच जवाफदेही सहितको कार्यगत समन्वय	०	०	२५	२५	२५	२५	१००			100	
५	निर्देशिकाअनुसार छात्रवृत्तिका लागि विद्यार्थी छनोट तथा छात्रवृत्ति वितरण	०	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	

६	बालमैत्री प्रारूपको मापदण्ड सम्बन्धी रहेक विद्यालयका एक जनालाई तालिम	०	०	२०	२०	२०	२०	८०			80	
७	लैङ्गिक सम्पर्क व्यक्तिको छनौट र सक्षमता विकास	५	०	२०	२०	२०	२०	८०			80	
८	विद्यार्थी, अभिभावक तथा शिक्षकका लागि मनोविमर्श तालिम सञ्चालन ।	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	
९	समावेशी शिक्षक शिक्षा तालिम	५	०	०	२०	२०	२०	६०			60	
१०	घुम्ती विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	५	०	०	०	०	०	०				
११	पिछडिएका वर्गका बालबालिकाहरूका लागि सिकाइ प्रोत्साहन कार्यक्रम	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			200	
	जम्मा		०	३६५	३८५	३८५	३८५	१५२०			1520	
	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम											

१	दिवाखाजाका लागि भान्सा तथा भण्डार, भाँडावर्तन तथा आवश्यक सामग्रीको प्रबन्ध	५	०	०	०	०	०	०				
२	दिवाखाजा कार्यक्रम कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम	५	०	२०	२०	२०	२०	८०			80	
३	विद्यार्थी अनुपातमा पानी, साबुन तथा सरसफाइ सामग्री आवश्यक सङ्ख्यामा छात्राछात्र अलगअलग wash सहितको शौचालय	५	०	०	०	०	०	०				
४	त्रैमासिक रूपमा खाजा कार्यक्रमको अनुगमन तथा निरीक्षण	५	०	०	०	०	०	०				
५	हरेक विद्यालय एक फूलबारी तथा एक विद्यार्थी एक गमला कार्यक्रम	५	०	२०	२०	२०	२०	८०			80	
६	साप्ताहिक सरसफाइ कार्यक्रम	५	०	०	०	०	०	०				

७	आवधिक रूपमा स्वास्थ्य परीक्षण तथा परामर्श, जुकाको औषधी, सुक्ष्मपोषक तत्व प्रदान स्वास्थ्य शाखाको संयोजनमा	५	0	0	0	0	0	0				
८	एक विद्यालय एक स्वास्थ्य किट वा प्राथमिक उपचार बक्स औषधी सहित व्यवस्थापन स्वास्थ्य शाखाको संयोजनमा	५	०	४०	०	४०	०	८०			80	
९	सरसफाइ सम्बन्धी आवश्यक पूर्वाधार विकासमा सहयोग कार्यक्रम	५	०	०	२००	२००	२००	६००			600	
१०	छात्राको लागि सेनेटरी प्याड छात्रालाई उपलब्धताको अवस्थाको अनुगमन	५	०	०	०	०	०	०				
	जम्मा		०	८०	२४०	२८०	२४०	८४०			८४०	
	विद्यालय सुरक्षा विपद् न्यूनीकरण											

1	विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापन नीति तथा मापदण्ड निर्माण तथा पुननिर्माण	५	०	१००	०	१००	०	२००			200	
2	शिक्षक ,वि.व्य.स., स्थानीय तह , गाउँ शिक्षा समिति, शिक्षा शाखा,लाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता विकास तालिक कार्यक्रम सञ्चालन ।	५	०	५०	०	५०	०	१००			100	
3	विद्यालयमा विपद् पूर्व तयारी,प्रतिकार्य, पुनस्थापना तथा उत्थानशीलताका लागि सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन ।	५	०	२५	०	२५	०	५०			50	
4	पालिका स्तरीय तथा विद्यालय स्तरीय विपद् प्रतकार्य यजना निर्माण	५	०	५०	०	०	५०	१००			100	
5	पालिका स्तरीय विद्यालय शिक्षा सहयोग विपद् कोष कार्यक्रम	५	०	५००	०	०	५००	१०००			1000	

6	वडास्तरिय प्रतिकार्य कार्यदलको गठन र परिचाललन	५	०	०	०	०	०	०				
	जम्मा		०	७२५	०	१७५	५५०	१४५०			1450	
	भौतिक पूर्वाधार विकास											
1	भूकम्प्प प्रतिरोधि भवन भएका विद्यालय सङ्ख्या	५	०	०	०	०	०	०	०	०		
2	विद्यालयको भौतिक अवस्थाको विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयार	५	७२०	०	०	०	८००	१५२०	१५२०			
3	नयाँ निर्माण तथा मर्मत संभार गर्नुपर्ने भौतिक संरचना (भवन,कक्षाकोठा, शौचालय, घेराबारा, खानेपानी, खेलमैदान, क्यान्टिन, पार्किङ, छात्रावास, गेट, स्मार्टबोर्ड, फर्निचर आदि)	५	३०००	३०००	३०००	३०००	३०००	१५०००	१५०००			
4	बाढी पहिरो लगायतका प्रकोप न्यूनिकरणका लागि कार्य गर्नुपर्ने विद्यालय सङ्ख्या	५	०	०	०	०	०	०				

5	निरन्तर प्राविधक तथा जनप्रतिनिधिहरूबाट अनुगमन तथा निरीक्षण	५	०	०	०	०	०	०				
6	हामी बनाउँछौं, हाम्रो विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	५	०	०	०	०	०	०				
7	नछोडौं विद्यालय परिसर खाली, बनाऔं बगैचा हरियाली कार्यक्रम सञ्चालन	५	०	०	०	०	०	०				
8	एक विद्यार्थी एक गमला कार्यक्रम सञ्चालन	५	०	२००	१००	०	०	३००			300	
	जम्मा		३७२०	३२००	३१००	३०००	३८००	१६८२०	१६५२०		300	
	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि :-											
१	सबै विद्यालयमा विद्युतको पहुँच पुर्याउने	५	०	३०	०	०	०	३०			30	
२	एक विद्यालय एक सूचना प्रविधिको न्यूनतम प्याकेज (ल्यापटप, प्रिन्टर, एक प्रोजेक्टर र इन्टरनेट) कार्यक्रम	५	०	५००	५००	०	०	१०००			1000	

३	न्यूनतम् एक विद्यालय एक Interactive Board/ Smart Board/panel Board जडान कार्यक्रम ।	०	०	०	१०००	०	०	१०००	१०००			
४	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार गरी ई-लाइब्रेरी स्थापना र तालिम	५	५०००	५०००	०	०	०	१००००			10000	
५	सूचना प्रविधिसँग सम्बन्धीत सक्षमता विकास कार्यक्रम	५	२५	२५	२५	२५	२५	१२५			125	
६	सूचना प्रविधिको प्रयोगबारे वार्षिक रूपमा स्थलगत अनुगमन तथा रुजु ।	५	०	०	०	०	०	०				
७	सूचना प्रविधिमा आधारित शिक्षक सहायता प्रणालीको विकासको क्लष्टर स्तरीय जनशक्तिको पहिचान, सक्षमता विकास तथा परिचालन ।	५	०	०	०	०	०	०				

८	सबै विद्यालयहरूको IEMIS, विद्यालय आफैले अध्यावधिक तथा सूचना प्राप्त गर्ने र संप्रेषण गर्न सक्ने ।	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	१२५०			
९	विद्यालयमा Digital सिकाईका लागि Smart Board व्यवस्थापन र सञ्चालन (१ लाख ५० हजारका दरले	५	१२००	१२००	१२००	१२००	१२००	६०००	६०००			
	जम्मा		६४७५	७००५	२९७५	१४७५	१४७५	१९४०५	८२५०		11155	
	सुसासन तथा व्यवस्थापन											
१	आवश्यक कानुनी प्रबन्ध तथा मापदण्ड विकास	५	०	१००	०	०	०	१००			100	
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा सक्षमता विकास	५	०	५०	०	०	०	५०			50	
३	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	५	०	०	०	०	०	०				
४	शिक्षक तथा प्र.अ.लाई कार्यसम्पादन करार गरी नतिजाप्रति जिम्वेवार बनाउने	५	०	०	०	०	०	०				

५	विद्यालय कार्य सम्पादन एवम् स्वमूल्याङ्कन गर्ने गराउने	५	०	०	०	०	०	०				
६	बालक्लव, जुरेस.गठन ,आमा समूह गठन तथा सक्षमता विकास तालिम	५	५०	०	०	०	०	५०			50	
७	सबै विद्यालयमा गुनासो सुन्ने अधिकारी र गुनासो पेटीका व्यवस्थापन	५	०	०	०	०	०	०				
८	सबै विद्यालयमा सूचना अधिकारिको व्यवस्थापन	५	०	०	०	०	०	०				
९	समयसीमाभित्र सामाजिक परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाई	५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	१५००			
१०	सबै विद्यालयहरूले सम्पादन गरेको कार्यलाई मासिक रूपमा सार्वजनिक कार्यक्रम	५	०	०	०	०	०	०	०	०		
११	लेखा व्यवस्थापनमा विद्यूतीय प्रणालीको विकास	५	०	०	०	०	०	०				
१२	विद्यालयको सार्वजनिक जग्गा जमिनको दिगो	५	०	१००	०	०	०	१००			100	

	उपयोग गर्ने कार्यविधि निर्माण											
१३	गाउँ शिक्षा समिति, प्र.अ.को नियमित बैठक	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००			500	
१४	संघबाट विकास भएका नीति, नियम,कार्यविधि, मापदण्ड वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि विद्यालयलाई सहजीकरण	५	६०	६०	६०	६०	६०	३००	३००			
१५	ASIP/AWPB निर्माण,त्रैमासिक, वार्षिक प्रतिवेदन तयारी IEMIS व्यवस्थापन	५	२५०	२५०	२५०	२५०	२५०	१२५०	१२५०			
१६	शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण र कार्यान्वयन	५	३००	३००	३००	३००	३००	१५००			१५००	
	जम्मा		१०६०	१२६०	१०१०	१०१०	१०१०	५३५०	३०५०		२३००	
	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध											
१	योजनाका आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	५	५०	५०	५०	५०	५०	२५०			२५०	

२	योजनाको आधारमा विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अध्यावधिक	५	४००	४००	४००	४००	४००	२०००	२०००			
३	एकीकृत शेक्षिक सूचना प्रणाली सुदृढीकरणका लागि प्राविधिक सहायता	५	३०	३०	३०	३०	३०	१५०			१५०	
४	शिक्षा योजना बारे अन्तक्रिया तथा समीक्षा कार्यक्रम	५	२०	२०	०	०	२०	६०			६०	
५	शिक्षा योजनाको मध्यावधिक समीक्षा तथा अध्यावधिक कार्यक्रम	५	०	०	०	०	२००	२००			२००	
६	योजननाको प्रभावकारी कार्यान्यवनका लागि सबैलाई सहज हुने गरी पालिकाको वेवसाइडमा राख्ने	५	०	०	०	०	०	०			०	
७	स्थानीय शिक्षा योजना अद्यावधिक एवम् कार्यान्वयन	५	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५००			

	जम्मा		६००	६००	५८०	५८०	८००	३१६०	२५००		६६०	
	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन											
1	एकीकृत Digital शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	५	०	०	०	०	०	०				
2	नतिजाका आधारमा अनुगमन प्रणालीका लागि सूचकहरू तयार गरी अध्यावधिक गर्ने	५	०	५०	५०	०	५०	१५०			१५०	
3	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक र वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तयारी गर्ने	५	०	१००	१००	१००	१००	४००			४००	
4	वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयार गर्ने	५	०	१५०	१५०	१५०	१५०	६००			६००	
5	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको स्थितिबारे प्रतिवेदन तयार ।	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			२००	
6	पालिका स्तरीय विज्ञहरूको अनुगमन	5	०	०	०	०	०	०			०	

	संयन्त्र विकास तथा कार्यान्वयन ।											
7	विद्यालयहकरुको लेखा परीक्षण तथा समाजिक परीक्षण	५	०	०	०	०	०	०			०	
8	अनुगमन,मूल्याङ्कन, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, गाउँ शिक्षा समिति र जनप्रतिनिधिबाट	५	०	५०	५०	५०	५०	२००			२००	
9	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	५	२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	१२२५	१२२५			
	जम्मा		२४५	६४५	६४५	५९५	६४५	२७७५	१२२५		१५५०	
	कुल जम्मा		१९१९१५	१९५७२२	१९९००४	२०४९४१	२११७२५	१००२७५७	८९४३१५	५०००	१०३४४२	

क) संघीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटः-

क्र.स.	अनुदान प्राप्त हुने विषय/ उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष						५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		आधार वर्ष २०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	२०८७/०८८		
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	-	७३२३	७५०३	८७७५	८९५५	१०९५५	४३५११	८७०२२
२	आधारभूत शिक्षा		१२४३१६	१२४४५१	१२४६०४	१२४७४१	१२४९२६	६२३०४३	१२४६०८६
३	माध्यमिक शिक्षा		३७२३४	३६८२२	३८३८	३९५२२	४२३०६	१९०२७१	३८०५४२
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा		०	०	०	०	०	०	०
५	उच्च शिक्षा		०	०	०	०	०	०	०
६	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ		९८०	९८०	९८०	९८०	९८०	४९००	९८००
७	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन		१५९	१५९	१५९	१५९	१५९	७९५	१५९०

८	शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास		५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५००
९	शैक्षिक समता र समावेशीकरण		०	०	०	०	०	०	०
१०	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम		०	०	०	०	०	०	०
११	विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता		०	०	०	०	०	०	०
१२	विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास		३७२०	३०००	३०००	३०००	३८००	१६५२०	३३०४०
१३	विद्यालय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि		१४५०	१४५०	२४५०	१४५०	१४५०	८२५०	१६५००
१४	सुशासन तथा व्यवस्थापन		६१०	६१०	६१०	६१०	६१०	३०५०	६१००
१५	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध		५००	५००	५००	५००	५००	२५००	५०००
१६	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		२४५	२४५	२४५	२४५	२४५	१२२५	२४५०
	जम्मा		१७६५८७	१७५७७०	१४५२११	१८०२१२	१८५९८१	८९४३१५	१८८८६३०

ख) प्रदेश सरकार सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा प्राप्त हुने अनुमानित बजेटः-

क.स.	अनुदान प्राप्त हुने विषय/ उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष						५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		आधार वर्ष २०८२/०८३	२०८३/२०८४	२०८४/२०८५	२०८५/२०८६	२०८६/२०८७	२०८७/२०८८		
१	प्रारम्भिक		०	०	०	०	०	०	०
२	आधारभूत शिक्षा		०	०	०	०	०	०	०
३	माध्यमिक शिक्षा		१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१००००
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा		०	०	०	०	०	०	०
५	उच्च शिक्षा		०	०	०	०	०	०	०
६	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ		०	०	०	०	०	०	०
७	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक,		०	०	०	०	०	०	०

	सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन								
८	शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास		०	०	०	०	०	०	०
९	शैक्षिक समता र समावेशीकरण		०	०	०	०	०	०	०
१०	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम		०	०	०	०	०	०	०
११	विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता		०	०	०	०	०	०	०
१२	विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास		०	०	०	०	०	०	०
१३	विद्यालय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि		०	०	०	०	०	०	०
१४	सुशासन तथा व्यवस्थापन		०	०	०	०	०	०	०
१५	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध		०	०	०	०	०	०	०
१६	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन		०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा		१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	५०००	१००००

ग) स्थानीय सरकारबाट विद्यालय शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा खर्च हुने अनुमानित बजेटः-

क्र.स.	अनुदान प्राप्त हुने विषय/ उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष						५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		आधार वर्ष २०८२/०८३	२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	२०८७/०८८		
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	-	३३२९	४०५९	४७७०	४८२०	४८२०	२१७९८	४३५९६
२	आधारभूत शिक्षा	-	४४४४	३५०४	३४९४	३७९४	३७९४	१९०३०	३८०६०
३	माध्यमिक शिक्षा	-	२६०	१७१०	३४१०	९४१०	१०३६०	२५१५०	५०३००
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा	-	०	१२०	२००	२५०	३८०	९५०	१९००
५	उच्च शिक्षा	-	०	०	०	०	०	०	०

६	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	-	२०	८९	१५०	१२०	१००	४७९	९५८
७	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन	-	१६५०	१३९०	१९९०	१४४०	१४४०	७९१०	१५८२०
८	शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास	-	५०	१०००	२१००	२७००	२६००	८३५०	१६७००
९	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	-	०	३६५	३८५	३८५	३८५	१५२०	३०४०
१०	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम	-	०	८०	२४०	२८०	२४०	८४०	१६८०
११	विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता	-	०	७२५	०	१७५	५५०	१४५०	२९००
१२	विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास	-	०	२००	१००	०	०	३००	६००
१३	विद्यालय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	-	२०२५	५५५५	५२५	२५	२५	११११५५	२२३१०
१४	सुशासन तथा व्यवस्थापन	-	४५०	६५००	४००	४००	४००	२३००	४६००
१५	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध	-	१००	१००	८०	८०	३००	६६०	१३२०
१६	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	-	०	४००	४००	४५०	४००	१५५०	३१००

	जम्मा	-	१२३२८	२५७९७	१८२४४	२४३२९	२५७९४	१०३४४२	२०६८८४

ग) स्थानीय सरकारबाट शिक्षा क्षेत्र अन्तर्गतका क्रियाकलापमा खर्च हुने अनुमानित बजेटः-

क्र.सं	अनुदान प्राप्त हुने उपक्षेत्र / विषय	आर्थिक वर्ष					पाँच वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	२०८७/०८८		
१	गाउँपालिका अनुदान शिक्षक तथा स.का.हरूको तलव भत्ता थप	५७१५	६२८५	६९१४	७६०५	८३६७	३४८८६	६९७७२
२	उत्कृष्ट विद्यार्थी/शिक्षक/कर्मचारी/प्रधानाध्यापक सम्मान तथा निवृत्त शिक्षक विदाइ कार्यक्रम	२००	२५०	३००	३००	३००	१३५०	२७००
३	शिक्षा दिवस (प्रतिभा पहिचान कार्यक्रम)	१००	१२०	२००	२५०	३००	१०००	२०००
४	बालविकास कक्षाहरूलाई खेल/शैक्षिक सामग्री वितरण	१००	१५०	२२५	२५०	३५०	१०७५	२१५०
५	कक्षा (६-८) स्थानीय पाठ्यक्रम लेखन	५००	०	०	०	०	५००	१०००
	पुर्व प्राथमिक तहलाई निःशुल्क पाठ्यपुस्तक वितरण	५००	५५०	६००	६५०	७००	३०००	६०००

क्र.सं	अनुदान प्राप्त हुने उपक्षेत्र / विषय	आर्थिक वर्ष					पाँच वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	२०८७/०८८		
६	प्रधानाध्यापक बैठक व्यवस्थापन	१००	१५०	१७५	२००	२२५	८५०	१७००
७	शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण	३००	३००	३२५	३५०	३५०	१६२५	३२५०
८	बुहारी शिक्षा कार्यक्रम	६०	१२०	१८०	२४०	३००	९००	१८००
९	पाठ्यक्रम प्रवोधिकरण	१००	१२५	१५०	१७५	२००	७५०	१५००
१०	कक्षा ५ /८ को परीक्षा व्यवस्थापन	२५०	२५०	३७५	३७५	४००	१८५०	३७००
११	शिक्षक क्षमता विकास तालिम	२५०	३००	३५०	३५०	३७५	१६२५	३२५०
१२	गाउँपालिका स्तरिय वार्षिक परीक्षा व्यवस्थापन	३००	३२५	३५०	४००	४५०	१८२५	३६५०
१३	विद्यालय अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण	५०	६०	७०	८०	१००	३६०	७२०
१४	गरिव तथा जेहेन्दार विद्यार्थीलाई शैक्षिक सामाग्री वितरण	२००	२५०	३००	३५०	४००	१५००	३०००
१५	विद्यालयहरूलाई खेलकुद सामग्री वितरण	१००	१५०	२००	२५०	३००	१०००	२०००
१६	कक्षा (१-५) स्थानीय पाठ्यपुस्तक लेखन	१०००	०	०	०	५००	१५००	३०००
१७	शाखागत प्रशासनीक खर्च (विविध)	१५०	२००	२२५	२५०	३००	११२५	२२५०
कुल जम्मा		१००७५	९६८५	१०९३९	१२०७५	१३९१७	५६६१९	११३३८२

६.६ योजनाको वार्षिक बजेट तर्जुमा प्रक्रिया-

चुलाचुली गाउँपालिकाले विद्यालय क्षेत्रका प्रस्तावित कार्यक्रमअनुसार १० वर्षका लागि तयार गरेको शिक्षा योजना (२०८३-२०९३) को बजेट अनुमान गरिएको छ । बजेट अनुमान गर्दा सबैका लागि शिक्षा तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षाको सुनिश्चतता सहित गुणस्तर सुधारलाई विशेष ध्यान दिइएकोछ । प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा न्यूनतम् सक्षमताका मापदण्ड पूरा गरी गुणस्तरीय सेवा सुनिश्चित गर्न लगानी बढाइएको छ । बालविकास केन्द्रका सहयोगी कार्यकर्ता, विद्यालय सहायक कर्मचारी (सह लेखापाल) र सहयोगी कर्मचारीलाई दिदै आएको प्रोत्साहन भत्तालाई निरन्तरता दिने, गाउँपालिका अन्तरगत विभिन्न विद्यालयमा गाउँपालिकाद्वारा नियुक्त गरिएका शिक्षकहरूको निरतन्तरता र आवश्यकता भएका विद्यालयका लागि थप शिक्षक व्यवस्थापन, विभिन्न विद्यालयहरूका

भवन, कक्षाकोठा, शौचालय, खेलकुद, लगायत अन्य भौतिक पूर्वाधारहरूको संरचनागत सुधार गर्दै शैक्षिक गुणस्तरमा जोड दिने, माध्यमिक शिक्षालाई निशुल्क गर्न, सान्दर्भिकता बढाउन र गुणस्तर सुधार गर्न, भर्ना अभिवृद्धि दर बढाउन र व्यवसायिक सिप तथा प्रविधिमा आधारित सिकाइको गुणस्तर सुधार गर्न बजेटमा समावेस गरिएको छ ।

बजेट अनुमान (हजार)

क्र.सं.	अनुदान प्राप्त हुने उपक्षेत्र / विषय	आर्थिक वर्ष					५ वर्षको जम्मा	१० वर्षको जम्मा
		२०८३/०८४	२०८४/०८५	२०८५/०८६	२०८६/०८७	२०८७/०८८		
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	१०६५२	११५६२	१३५४५	१३७७५	१५७७५	४३५११	८७०२२
२	आधारभूत शिक्षा	१२८७६०	१२७९६०	१२८०९८	१२८५३५	१२८७२०	६४२०७३	१२८४१४६
३	माध्यमिक शिक्षा	३७४९४	३८५३२	४२७९७	४८९३२	५२६६६	२२०४२१	४४०८४२
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा	०	१२०	२००	२५०	३८०	९५०	१९००
५	अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा	१०००	१०६९	११३०	११००	१०८०	५३७९	१०७५८
६	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन	१८०९	१५४९	२१४९	१५९९	१५९९	८७०५	१७४१०
७	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	१००	१०५०	२१५०	२७००	२६००	८६००	१७२००
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	०	३६५	३८५	३८५	३८५	१५२०	३०४०
९	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम	०	८०	२४०	२८०	२४०	८४०	१६८०
१०	विद्यालय सुरक्षा, विपत् न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता	०	७२५	०	१७५	५५०	१४५०	२९००
११	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	३७२०	३२००	३१००	३०००	३८००	१६८२०	३३६४०
१२	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	६४७५	७००	२९७५	१४७५	१४७५	१९४०५	३८८१०
१३	सुशासन तथा व्यवस्थापन	१०६०	१२६०	१०१०	१०१०	१०१०	५३५०	१०७००

१४	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध	६००	६००	५८०	५८०	८००	३१६०	६३२०
१५	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	२४५	६४५	६४५	५९५	६४५	२७७५	५५८०
	जम्मा	१९१९१५	१८९४१७	१९९००४	२०४३९१	२११७२५	९८०९५९	१९६१९१८

६.७ योजना कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रणनीति कार्यान्यवन योजना निर्माण तथा कार्यान्वनः

क.स.	शिक्षा उपक्षेत्र	वार्षिक रणनीति			कैफियत
		पहिलो वर्ष	२ देखि ५ वर्ष	५ देखि १० वर्ष	
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	१ करोड ६लाख	४ करोड ३५ लाख	८ करोड ७० लाख	
२	आधारभूत शिक्षा	१२ करोड ८७ लाख	६४ करोड २० लाख	१ अर्ब २८ करोड ४१ लाख	
३	माध्यमिक शिक्षा	३ करोड ७४ लाख	२२ करोड ४ लाख	४४ करोड ८ लाख	
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा	०	९ लाख ५० हजार	१९ लाख	
५	उच्च शिक्षा	०	०	०	
६	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	१० लाख	५३ लाख ७९ हजार	१ करोड ७ लाख	
७	पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन	१८ लाख ९ हजार	८७ लाख ५ हजार	१ करवड ७४ लाख	
८	शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकास	१ लाख	८६ लाख	१ करोड ७२ लाख	
९	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	०	१५ लाख २० हजार	३० लाख ४० हजार	
१०	विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम	०	८ लाख ४० हजार	१६ लाख ८० हजार	
११	विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता	०	१४ लाख ५० हजार	२९ लाख	
१२	विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास	३७ लाख २० हजार	१ करोड ६८ लाख	३ करोड ३६ लाख	
१३	विद्यालय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	६४ लाख ७५ हजार	१ करवड ९४ लाख	३ करोड ८८ लाख	
१४	सुशासन तथन व्यवस्थापन	१० लाख ६० हजार	५३ लाख ५० हजार	१ करोड ७ लाख	
१५	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयन प्रबन्ध	६ लाख	३१ लाख ६० हजार	६३ लाख २० हजार	
१६	अन्गमन तथा मूल्याङ्कन	२ लाख ४५ हजार	२७ लाख ७५ हजार	५५ लाख ८० हजार	

	जम्मा	१९ करोड १९ लाख	९८ करोड ९ लाख	१ अर्ब ९६ करोड ९१ लाख	

समाप्त ।

परिच्छेदः ७ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ वर्तमान अवस्था

स्थानीय स्तरमा सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा स्रोत र साधनहरूको विनियोजन वितरण के कसरी भईरहेको छ ? शैक्षिक क्रियाकलापहरू निर्धारित कार्यतालिकाअनुसार समयमै कार्यान्वयन भई लक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सफल भएका छन् वा छैनन् भन्ने सुनिश्चिताको लागि एउटा संयन्त्र निर्माण गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको लक्ष्य तथा प्रगतिका बारेमा समय तालिकाअनुसार निरीक्षण, पर्यवेक्षण, निगरानी, पूर्व निरीक्षण, रेखदेख, जाँचबुझ भौतिक रूपमा वा अन्य कुनै साधनको प्रयोग गरी गर्ने गराउने कार्य अनुगमन हो । यसले कार्यक्रमको प्रगति तथा वर्मान अवस्थाको जानकारी गराउँछ । यसरी नै मूल्याङ्कनले शैक्षिक कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता, उपयुक्तता,सान्दर्भिकताको लेखाजोखा तथा जाँचबुझ गरी उक्त कार्यक्रमहरूको प्रतिफल तथा प्रभावको बारेमा जानकारी प्राप्त गरिन्छ ।अनुगमन कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ भने मूल्याङ्कन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको सञ्चालनका चरणहरू साथसाथै कार्य सम्पन्न भएपछि पनि गरिन्छ । स्थानीय तहमा सञ्चालन भएको शैक्षिक कार्यक्रमहरूमा भएको लगानीलाई जवाफदेही, पारदर्शी, नतिजामुखी, उत्तरदायित्वपूर्ण बनाउनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन अनिवार्य छ ।

चुलाचुली गाउँपालिकामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजनाको अभिन्न अंङ्गका रूपमा लिँदै विद्यमान अवस्थामा रहेको चुलाचुली गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा रहेको गाउँ शिक्षा समितिबाट आवश्यक रूपमा बैठक बसी कार्य प्रगति समीक्षा हुने गर्दछ । यसरी गाउँपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाबाट पनि शैक्षिक गतिविधि तथा गाउँपालिकबा भित्र रहेका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरको अनुगमन र मूल्याङ्कन भईरहेको छ । अनगमन तथा मूल्याङ्कन, विद्यालय सुपरीषेक्षणका लागि विषयगत विज्ञ समूह परिचालन गरिएको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, चानु आवधिक योजना, नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रमलाई आधार लिई सोको विवरण आवश्यकताका आधारमा शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई, शिक्षा विकास निर्देशनालय,सामाजिक विकास मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव श्रोत विकास केन्द्र तथा शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयमा पुर्याउने प्रबन्ध गरिएको छ । एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली (IEMIS) मार्फत विद्यालय, विद्यार्थी, शिक्षक, कक्षाकोठा तथा अन्य पूर्वाधार सम्बन्धी सूचना लिई विद्यार्थिहरूको शैक्षिक उपलब्धिहरू, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको सामाजिक तथा भाषिक पृष्ठभूमी तयार गर्दै गाउँपालिकाको शैक्षिक मार्गचित्र निर्माण भएको छ ।

शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि राष्ट्रिय मापदण्डको विकास, स्थानीन एवम् राष्ट्रिय रूपमा उपयोगी, मापनयोग्य सूचकहरूको निर्धारण र निर्माण तथा सूचकसँग परिचित सिप र दक्षता भएका अनुगमनकर्ता तथा दक्ष जनशक्ति विकास गर्नु , अनुगमनलाई मागमा आधारित बनाउनु, अनुगमनमा नियमितता र एकरूपता कायम गर्नु, अनुगमन कार्यमा दोहोरोपना हटाउनु, अनुगमनलाई योजनाबद्ध गर्नु , उचित साधन स्रोतको प्रबन्ध गर्नु, अनुगमनको प्रतिवेदन व्यवस्थित गर्नु र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त पृष्ठपोषणको उपयोग गर्ने पद्धति विकास गर्नु, संघीयता कार्यान्वयनका क्रममा भएको संरचनागत परिवर्तन पश्चात विद्यालय निरीक्षण सुपरीवेक्षणको काम पुनर्गठन गर्नु,

अनुगमन र मूल्याङ्कनमा सहकार्य र समन्वय गरी एकीकृत प्रविवेदन प्रणालिको विकास गर्नु, सहभागितामूलक सामूहिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको सुनिश्चितता गर्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको उपयोगमा व्यापकता दिनु, शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि स्थानीय स्तरमा उपयोगी हुने मापनयोग्य सूचकहरूको निर्धारण, निर्माण तथा सोसँग सम्बन्धीत दक्षता र सिप भएका जनशक्ति तयार गर्नु, अनुगमन कार्यलाई नियमितता र एकरूपता दिनु तथा पर्याप्त साधनको प्रबन्ध गर्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट प्राप्त जानकारीहरूको प्रतिवेदन तयार गरी पृष्ठभूमि प्रदान गर्न आवश्यक जनशक्ति अभाव हुनु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई निष्पक्ष, नियमित भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउन नसक्नु जस्ता कठिनाइ र चुनौतीहरूको सामना गर्नु परिरहेको अवस्था छ ।

यस्ता चुनौतीहरूको न्यूनीकरण गर्न शिक्षा, विकास तथा समन्वय इकाइ तथा शिक्षा विकास निर्देशनालयमा आवश्यकताअनुसारका जशक्ति अनुरोध गरी अनुगगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नु, गाउँपालिका भित्र रहेका विद्यालयहरूबाट योग्य ,दक्ष तथा अनुभवि शिक्षकहरूको सहयोगमा कार्यक्रम गर्नु, स्थानीय विज्ञ समूह गठन गरी विद्यालय अनुगमनको थालनी हुनु जस्ता अवसरहरू रहेको छ ।

७.२ उद्देश्यः-

- अनुगमन र मूल्याङ्कनका लागि समन्वयकारी प्रणालीको विकास गर्नु ।
- अनुगमनपश्चात देखिएका राम्रा पक्षको निरन्तरताका लागि र सुधार गर्नुपर्ने विषयवस्तुमा थप सुधारका लागि पुनर्वल प्रदान गर्नु ।
- योजना तथा कार्यान्यनका चरणमा आएको समस्या तथा चुनौतीलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु ।

७.३ रणनीतिः-

- कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनका लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन (Digital) प्रणालीको रूपमा विकास गरिने ।
- परिणाममुखी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्ने
- विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने ।
- कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरीवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणालीको व्यवस्था मिलाउने
- विद्यालय तथा शिक्षकको कक्षाकोठा सुपरीवेक्षण पेसागत सहयोगको संयन्त्रको रूपमा सुदृढीकरण गर्ने ।
- योजना अन्तरगत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापको नियमित रूपमा आवधिक, अर्धवार्षिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने ।
- अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन, २०७५ ले तोके बमोजिम अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय तहमा पेस गर्ने ।

- ❖ संघीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारबिच समन्वयात्मक रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने प्रणाली व्यवस्था लागु गरी शैक्षिक कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।
- ❖ शिक्षासँग सम्बन्धीत नीति तथा योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने ।

७.४ प्रमुख उपलब्धि र नतिजाः-

उपलब्धिः

- ❖ अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकीकृत प्रणालीको विकास भएको हुने छ ।
- ❖ नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- ❖ योजना कार्यान्वयनको चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको हुने छ ।

नतिजाः-

१) अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास हुने छ ।

२) गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन् समिति गठन भई कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

७.५ प्रमुख उपलब्धि र नतिजाः-

क्र.स.	क्रियाकलाप	एकाइ	लक्ष्य पहिलो ५ वर्ष						१० वर्ष
			२०७३	२०७४	२०७५	२०७६	२०७७	जम्मा	
१	एकीकृत Digital शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र निर्माण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
२	नतिजाका आधारमा अनुगमन प्रणालीका लागि सूचकहरू तयार गरी अध्यावधिक गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
३	कार्यक्रम कार्यान्वयनको चौमासिक र वार्षिक समीक्षा प्रतिवेदन तयारी गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
४	वार्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयार गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

५	अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको स्थितिबारे प्रतिवेदन तयार ।	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
६	पालिका स्तरीय विज्ञहरूको अनुगमन संयन्त्र विकास तथा कार्यान्वयन ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर
७	विद्यालयहरुको लेखा परीक्षण तथा समाजिक परीक्षण	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
८	अनुगमन,मूल्याङ्कन, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, गाउँ शिक्षा समिति र जनप्रतिनिधिबाट	पटक	१	१	१	१	१	५	१०
९	विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा शिक्षकको निरन्तर पेसागत सहयोगका लागि मेन्टरिङ पद्धतिको कार्यान्वयन	पटक	१	१	१	१	१	५	१०

अनुसूची १

स्थानीय शिक्षा योजनाको ढाँचा

योजनाको सारांश

१. विषय प्रवेश

२. शिक्षा योजना निर्माणको आवश्यकता र औचित्य

३.स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माणका औचित्य

४.स्थाननीय तहमा शिक्षा योजना निर्माणका आधार

५. शिक्षा योजना निर्माण प्रक्रिया

६. योजनाको लेखाजोखा

७. योजनाको दस्तावेजको स्वरूप

परिच्छेद १ः परिचय

१.१ वर्तमान अवस्था

१.२ मुख्य समस्या तथा चुनौतीको SWOT विश्लेषण

१.३ शिक्षा क्षेत्रका चुनौतीको SWOT विश्लेषण

१.४ अवसर

परिच्छेद १ः दूरदृष्टि, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२.१ स्थानीय तहमा शिक्षा योजना निर्माण गर्दा लिनुपर्ने आधार

२.२ दूरदृष्टि

२.३ लक्ष्य

२.४ उद्देश्य

२.५ रणनीति

२.६ कार्यनीति

२.७ अपेक्षित उपलब्धि

२.८. मुख्य कार्यसम्पादन सूचक र लक्ष्य निर्धारण

परिच्छेद ३ः विद्यालय शिक्षा क्षेत्रका मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.४ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम

३.५ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ

परिच्छेद ४ः अन्तरसम्बन्धीत विषय तथा क्षेत्र

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.३ शिक्षामा समता र समावेशीकरण

४.४ विद्यालय पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.५ विद्यालय सुरक्षा, विपद् न्यूनिकरण तथा उत्थानशीलता

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.७ विद्यालय सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

परिच्छेद ५ः सुशासन तथा व्यवस्थापन

५.१ संस्थागत क्षमता विकास

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

परिच्छेद ६ः लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

परिच्छेद ७ः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

शिक्षा योजना निर्माण संग सम्वन्धित विभिन्न निर्णयहरु

अनुसूची ३ः अनुगमन सूचकहरू

क्र सं	सूचकहरू	अङ्क	प्राप्त अङ्क
१	विद्यार्थी भर्ना अभियान र विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको तथ्याङ्क सङ्कलन	४	
२	शिक्षक हाजिरी तथा काज अभिलेख	३	
३	वार्षिक कार्य पात्रो र दैनिक कार्यतालिका निर्माण र कार्यान्वियन	३	
४	वार्षिक शैक्षणिक योजना निर्माण र कार्यान्वियन	३	
५	विषयगत शिक्षकको समूह निर्माण, जिम्मेवारी विभाजन र कार्यान्वियन	४	
६	विद्यार्थी नियमितता, अनुशासन र सरसफाइ	३	
७	पाठ्यपुस्तक वितरण र प्रयोगको अवस्था	३	
८	शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा प्रविधि प्रयोग र विद्यार्थी सहभागिता	४	
९	शिक्षकले कक्षाकोठामा विताउने समय TST पूर्ण रूपमा कार्यान्वियन र अनुगमन	३	
१०	दिवा खाजा व्यवस्थापन र अनुगमन	३	
११	समावेशी शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप र अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना	४	
१२	सूचना अधिकारी, गुनासो सुन्ने अधिकारी, लैंगिक फोकल पर्सन, उजुरी पेटीका र कार्यान्यिन	३	
१३	कार्यसञ्चयिका तथा विद्यार्थी मूल्याङ्कन र मूल्याङ्कन अभिलेख व्यवस्थापन	४	
१४	विज्ञान, कम्प्युटर ल्याब र पुस्तकालयको प्रयोग र व्यवस्थापन	३	
१५	सिकाइ उपलब्धि अभिवृद्धि योजना कार्यान्वियन र अभिलेख	४	
१६	छात्रवृत्ति वितरण तथा अभिलेखिकरण	३	
१७	बालमैत्री, प्रविधिमैत्री शैक्षिक व्यवस्थापन र कार्यान्वियन	४	
१८	अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन र व्यवस्थापन तथा अभिलेखिकरण	३	
१९	विद्यालय सुधार योजना निर्माण र कार्यान्वियन	३	
२०	कक्षाकोठा व्यवस्थापन तथा शैक्षिक सामग्री निर्माण र प्रयोग	४	
२१	फूलवारी , बगैचा, सरसफाइ र फोहोरमैला व्यवस्थापन	३	
२२	विद्यालयको भौतिक संरचना, कक्षाकोठा र फर्निचरको अवस्था	३	
२३	शौचालयको प्रयोग र व्यवस्थापन	३	
२४	बाल क्लब, जुनियर रेडक्रस सर्कल, स्काउट गठन र कार्यान्वियन	३	
२५	शिक्षक तालिम, TIP निर्माण र प्रयोग	३	
२६	वि व्य स र शि अ संघ गठन निर्णय र कार्यान्वियन	३	
२७	विद्यालय समुदाय सम्बन्ध, पूर्व विद्यार्थी समाज, आमा समुहसँग साझेदारी र सहकार्य	४	
२८	सामाजिक परीक्षण र लेखापरीक्षण प्रतिवेदन सार्वजनिकरण	३	
२९	विद्यालयका नविनतम अभ्यासहरू	४	
३०	जलवायु परिवर्तन उत्थानशिलताका लागि विद्यालयले गरेका कार्यहरू	३	
	कुल अङ्क	१००	

सन्दर्भ सामग्री

१) नेपालको संविधान, नेपाल सरकार कानुन, न्याय,तथा संदीय मामिला मन्त्रालय-कानुन किताव

२) स्थानीय तहको शिक्षा योजना निर्माण सम्बन्धी मार्गदर्शन २०७९ (परिमार्जित संस्करण २०८१)

३) अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा ऐन २०७५ र नियमावली २०७७

४) विद्यालय सुपरिवेक्षण तथा पेसागत सहायता निर्देशिका २०८०

५) शिक्षा ऐन २०२८, शिक्षा नियमावली २०५९ (संशोधन सहित)

६) विपद् जोखिम नयूनिकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४ तथा नियमावली २०७६

७) विद्यालय शिक्षा क्षेत्र योजना २०२२-२०३२

८) राष्ट्रिय जनगणना २०७८

९) शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयका विभिन्न वेवसाइडहरू

१०) स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, कानुन किताव खाना काठमाण्डौं

११) शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयको कार्यविधि सगालो २०८१

१२) कार्यक्रम कार्यान्वय पुस्तिका २०८२/२०८३

१३) दिगो विकास लक्ष्य, २०३० राष्ट्रिय कार्यढाँचा

१४) शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रको वेवसाइड

१५) सिकाइ आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना कार्यान्वयन सहजीकरण पुस्तिका २०७९

१६) सिकाइ आपुरण तथा द्रुत सिकाइ योजना कार्यान्वयन मार्गदर्शन, २०७६, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र भक्तपुर

१७) शिक्षा सम्बन्धी ऐन नियम तथा राष्ट्रिय शिक्षा नीति, २०७६, कानून कितावखाना काठमाण्डौ

१८) पन्ध्रौ योजनाको आधारपत्र, सोपान मासिक डिल्ली बजार

१९) प्रधानाध्यापक नेतृत्व क्षमता विकास तालिम २०७४, शैक्षिक जनशक्ति विकास केन्द्र भक्तपुर

२०) विभिन्न बुलेटिन, पत्रपत्रिका, निर्देशिका तथा शैक्षिक तथ्याङ्कहरू

२१) आवधिक योजना चुलाचुली गाउँपालिका

२२) नीति तथा कार्यक्रम तथा बजेट पुस्तिका चुलाचुली गाउँपालिका

२३) शिक्षा ऐन, २०७६ चुलाचुली गाउँपालिका

२४) एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणाली (IEMIS), चुलाचुली गाउँपालिका ,शिक्षा,युवा तथा खेलकुद शाखा

२५) अन्य विभिन्न योजना तथा खाकाका नमुनाहरू